Zarys dziejów Mińska Mazowieckiego

Wydawca: Towarzystwo Przyjaciół Mińska Mazowieckiego 2012 r.

Prezentacja współfinansowana ze środków przyznanych przez miasto Mińsk Mazowiecki

Historia Mińska Mazowieckiego

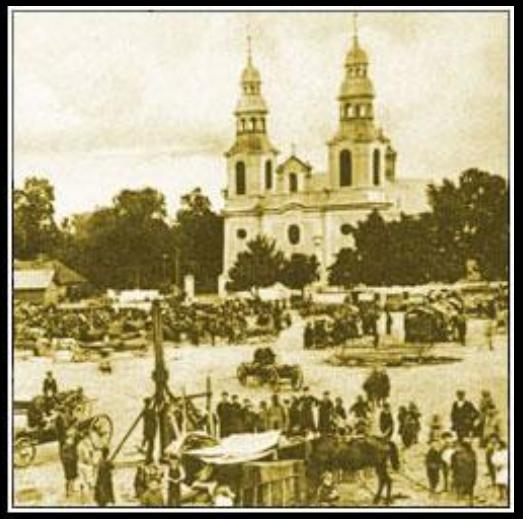

Mińsk Mazowiecki na dawnej fotografii

Mińsk Mazowiecki wczoraj i dziś

Mińsk Mazowiecki zdjęcia lotnicze wykonane przez 2. GPR

Janusz Kuligowski

NAJKRÓTSZA HISTORIA MIŃSKA MAZOWIECKIEGO

Mińsk Mazowiecki to jedno z najstarszych miast we wschodnim Mazowszu. Jako osada targowa, istniała już w XIV w. Spotykane nazwy miasta z okresu I Rzeczypospolitej to Mieńsk, Mensko, Mińsko i Mińsk. Nazwa zapewne pochodzi od pobliskiej rzeki Mieni, w dorzeczu której koncentrowała się kolonizacja tych terenów - wchodzących w skład *ziemi* czerskiej księstwa mazowieckiego lub też od nazwy rzeki Srebrnej przepływającej przez miasto, która dawniej była również nazywana Małą Mienią.

Rozwój tych terenów był możliwy dopiero po zawarciu unii polsko-litewskiej w końcu XIV w. Wówczas to wschodnia granica Mazowsza przestała być wschodnią granicą państwa polskiego. Wpłynęło to korzystnie na nasilenie się akcji osadniczej na tych obszarach. Już na początku następnego wieku zmienia się status osady. Mińsk został podniesiony do rangi miasta.

Przywilej lokacyjny nadał książę mazowiecki Janusz I w dniu 29 V 1421 r. Zezwolił w nim rycerzowi Janowi z Gościeńczyc (Januszowi z Gościańczyc) herbu Prus 3-ci, właścicielowi osady Mińsk, założyć gminę miejską na prawie chełmińskim. We wschodnim Mazowszu była to jedna z pierwszych lokacji prywatnego miasta.

W okresie średniowiecza miasto rozwijało się na lewym brzegu rzeki Srebrnej i do XVI w. tej naturalnej granicy nie przekraczało. Z okresu lokacji zachował się prostokątny rynek (Stary Rynek) z wychodzącymi z narożników ulicami. Przy północnej jego pierzei stanął drewniany kościół, który w 1422 r. stał się świątynią parafialną. Jeszcze w tym stuleciu dzięki staraniom właścicieli miasta powstała szkoła parafialna, która należała do wybitniejszych szkół ówczesnego Mazowsza. W 1480 r. jej rektorem był Stanisław z Nart, bakałarz sztuk wyzwolonych Akademii Krakowskiej. Szkoła ta zachowała swoje znaczenie w następnym okresie (do początku XVII w.).

W 1468 r. miasto otrzymało prawo do cotygodniowych targów, trzech dorocznych jarmarków i przywilej na łaźnię, natomiast w 1525 r. termin czwartego jarmarku. Rozszerzenie przywileju lokacyjnego dodatnio wpłynęło na rozwój miasta, które w tym okresie stało się jednym z ważniejszych ośrodków lokalnych ziemi czerskiej, leżącym na trakcie łączącym ważne miasta książęce - Czersk z Liwem. Znacznie rozwijało się rzemiosło i handel popierane przez właścicieli miasta, którzy przyjęli nazwisko Mińscy. Przez rozrost dóbr leżących wokół Mińska stworzyli oni klucz, który stał się podstawą wzrostu znaczenia tej rodziny, zaliczanej do mazowieckiej elity feudalnej późnego średniowiecza. W drugiej połowie XV w. dwóch synów Jana z Gościeńczyc należało do grona dygnitarzy na Mazowszu; Ścibor w latach 1463/64-1471 był biskupem płockim, a Jakub pod koniec życia posiadał kasztelanię czerską, najważniejszą na terenie księstwa. Szczytowy okres świetności rodu Mińskich przypadł na początku XVII w., kiedy Stanisław Miński został podkanclerzym koronnym króla Zygmunta III Wazy. W XVI w. Mińscy fundują murowaną gotycka farę, która po licznych przekształceniach, (ostatnie na początku XX w. przez Józefa Piusa Dziekońskiego) otrzymała obecną bryłę w stylu neobarokowym. W tym okresie w okolicach Mińska istniały tylko trzy świątynie muro wane, w Cegłowie, Stanisławowie i Mińsku. Jedynie ta pierwsza zachowała się do naszych czasów w najmniej zmienionym kształcie.

W 1526 r., po śmierci dwóch ostatnich książąt mazowieckich Stanisława (1524) i Janusza (1526), król Zygmunt Stary inkorporował Mazowsze do Korony. Utworzono województwo mazowieckie do którego należał Mińsk aż do upadku I Rzeczypospolitej w 1795 r.

Wiek XVI jest okresem świetności państwa polsko-litewskiego, ale i miasta. Pomyślny rozwój gospodarczy kraju sprawił, iż w tym stuleciu powstaje liczna sieć miasteczek, także we wschodnim Mazowszu. Powstały miasta nie tylko w okolicach Mińska, takie jak Kuflew (1521 r.), Stanisławów (1523), Siennica (1526), Dobre (1530), Kołbiel (1532), ale i w bezpośrednim jego sąsiedztwie, na prawym, zachodnim brzegu rzeki Srebrnej –Sendomierz. Te ostatnie powstało dzięki przywilejowi lokacyjnemu z 16 I 1549r. króla Zygmunta August. Obszar lokowanego miasta należał do rodziny Wolskich herbu Półkozienic. Układ urbanistyczny Sendomierza związany był z epoką renesansową. Zabudowa miasta koncentrowała się wokół kwadratowego rynku (obecnie plac J. Kilińskiego), z którego w południowej pierzei wychodził trakt karczewski (obecnie ul. Piłsudskiego). Od wschodu granica miasta biegła wzdłuż rzeki Srebrnej, a od północy do terenów dworskich.

Podmiński Sendomierz miał jednak krótki żywot swojej samodzielności. Został wchłonięty przez Mińsk - silniejszy organizm urbanistyczny. Również powstałe (w tym stuleciu) wokół Mińska wspomniane miasteczka nie stanowiły rzeczywistej konkurencji i miały tylko lokalne znaczenie, a prawa miejskie utracą w XIX w.

W II połowie XVI w. Mińsk, Garwolin i Stanisławów wyraźnie dominują między Wisłą a Liwcem. Na początku XVII w. *o ludnym mieście Mińsku, godnym upamiętnienia z powodu dwóch magnackich pałaców* pisał Jędrzej Święcicki w dziele "Topografia, czyli opis Mazowsza" (1634). Jednakże już w II połowie XVII w. załamała się gospodarka miejska. Upadek ten, tak widoczny po potopie szwedzkim, dotknął również większość miast Mazowsza. Spowodował również zmianę charakteru miasta z rzemieślniczo-handlowego na rolniczy. Nastąpił też znaczny ubytek liczby jego mieszkańców do kilkuset osób. Warto dodać, iż w okresie potopu, kwaterowały tu wojska szwedzkie, a wiosną 1657 r. do Mińska przybył szwedzki król Karol Gustaw, wracający z wyprawy małopolskiej. Przy okazji należy też dodać, iż Miński rynek został upamiętniony w trylogii Henryka Sienkiewicza. Tu właśnie pisarz umieścił, opisany w "Panu Wołodyjowskim" epizod spotkania Zagłoby z księciem Bogusławem Radziwiłłem, podążającym do podwarszawskiej Woli na elekcję (na króla polskiego wybrano wówczas Korybuta Wiśniowieckiego).

Od końca XVI w. miastem włada jeden lub kilka rodów szlacheckich. Wśród kolejnych (po Mińskich) właścicieli miasta i dóbr mińskich można wymienić:

- w XVI w. Leśnowolskich herbu Pierzchała i Hlebowiczów herbu Leliwa (od których pochodzi herb miasta);

- w XVII w. Warszyckich h. Awdaniec,

- a w następnym stuleciu Opalińskich h. Łodzia, Pociejów h. Waga, Borzęckich h. Półkozic. Za panowania Piotra Borzęckiego miasto osiągnęło dno upadku. Sam właściciel kwestionował nawet prawa miejskie Mińska. W 1790 r. zakazał odbywania targów, a mieszczan pragnął zamienić w wiejskich poddanych (miasto liczyło wówczas zaledwie ok. 75 dymów-budynków).

- W 1807 r. miasto i dobra mińskie nabyła na licytacji w Dubnie rodzina Jezierskich h. Nowina, a w 1870 r. rodzina Doria Dernałowiczów h. Lubicz, którzy są ostatnimi właścicielami mińskich dóbr (do 1944 r.).

Po upadku l Rzeczypospolitej w 1795 r., Mińsk znalazł się na krótko w zaborze austriackim, następnie w 1809 r. w Księstwie Warszawskim, a od 1815 r. w Królestwie Polskim (zabór rosyjski). W tym okresie miasta nie ominęły zniszczenia wojennej i klęski żywiołowe. W 1814 r. w Mińsku spłonęło 24 domów i 30 stodół.

W Królestwie Polskim Mińsk znalazł się w obwodzie stanisławowskim powiatu siennickiego. Od 1816 r. był siedzibą władz administracyjnych tego obwodu, który w 1842 r. *został przekształcony w powiat stanisławowski (istniejący w obwodzie* stanisławowskim powiat *siennicki uległ* likwidacji). Kolejny awans administracyjny, najważniejszy, nastąpił w 1867 r., kiedy to został ustanowiony powiat miński. Jednakże już w roku następnym władze rosyjskie zmieniły jego nazwę na nowomiński, tym samym urzędowa nazwa miasta zmieniła się na Nowo-Mińsk.

W XIX stuleciu nastąpiło powolne ożywienie gospodarcze miasta. Przebudowa traktu brzeskiego w 1. 1818-1823 (pierwszej w Królestwie Polskim drogi bitej z Warszawy do Brześcia) pozytywnie wpłynęła na rozwój Mińska. W tym okresie w mieście funkcjonowała fabryka sukna, warsztaty garbarskie, białoskórnicze oraz gorzelnia. W 1818 r. mińska parafia została przydzielona do archidiecezji warszawskiej. Ok. 1821 r. przy trakcie brzeskim Jezierscy ufundowali przytułek miejski dla starców i sierot, który istniał do dwudziestolecia międzywojennego oraz przebudowali pałac i kościół. W 1827 r. Mińsk liczył 570 mieszkańców, a w 1880 r. ich liczba wzrosła do 2940 osób.

W okresie powstań narodowych XIX stulecia miasto i okolice były terenem licznych walk, potyczek i przemarszów wojsk powstańczych oraz rosyjskich. W 1831 r. wojsko polskie dwukrotnie walczyło z oddziałami wroga na terenie miasta (26 kwietnia i 141 lipca). Natomiast w 1863 r. powstańcy dwukrotnie atakowali wojska carskie stacjonujące w mieście (w nocy z 15/16 kwietnia oraz z 17/18 maja).

W II połowie XIX w. nastąpił dalszy rozwój miasta, przyspieszony oddaniem do użytku przechodzących przez Mińsk linii kolejowej Warszawa-Terespol (1866-1867 i w jego pobliżu Pilawa-Tłuszcz (1897). Pierwszy pociąg na nowo wybudowaną stacją w Mińsku wjechał 10 października 1866 r. Miasto rozwija się w kierunku południowym. Na przełomie XIX i XX w. za torami kolejowymi powstaje dzielnica willowa. Poć koniec lat 90-tych XIX stulecia powstaje największy - istniejący do dziś zakład - Filia Towarzystwa Akcyjnego Fabryki Machin i Odlewów K. Rudzki i Spółka w Warszawie (obecnie FUD) - produkująca konstrukcje mostowe, turbiny oraz pociski i jaszcza artyleryjskie. Fabryka zasłynęła z budowy mostów w Królestwie i w Cesarstwie Rosyjskim (mosty na rzece Amur, Dźwinie, Newie i Wołdze). Jako jedna z pierwszych na świecie zastosowała spawalnictwo w połączeniu konstrukcji stalowych.

Pierwsze w Europie mosty drogowe o konstrukcji spawanej wybudowała właśnie Fabryka Rudzkiego na rzece Słudwi pod Łowiczem (1927-1929). Od 1881 r. w Mińsku działa Ochotnicza Straż Pożarna, natomiast od lat 90-tych aktywnie działała sekcja kolarska jako filia Warszawskiego Towarzystwa Cyklistów, która na początku następnego stulecia przekształci się w Mazowieckie Towarzystwo Kolarskie. Trzeba dodać, iż w 1912 r. cyklista z Mińska - Feliks Rawski - w tym wówczas, elitarnym sporcie - zdobył mistrzostwo Królestwa Polskiego.

W1903 r. powstało Towarzystwo Spółdzielcze "Oszczędność" - istniejące do dziś a trzy lata później Rzymsko-Katolickie Towarzystwo Dobroczynności i Towarzystwo Rolnicze.

Na początku XX w. miasto przekroczyło liczbę 10 tys. mieszkańców, z czego przeszło 4 tys. stanowiły osoby wyznania mojżeszowego. Ludność ta była zorganizowana w gminę wyznaniową - Kahał i okręg bożniczy. W Mińsku znajdowała się synagoga na ul. Karczewskiej i kilka domów modlitwy. Od końca XIX w. Żydzi posiadali za miastem swój nowy cmentarz - kirkut (obecnie przy ul. Dąbrówki),

Trzeba również wymienić i inne mniejszości wyznaniowe. Od 1903 r. przy ul. Długiej (Okrzei) swoją świątynię mieli wierni kościoła prawosławnego (cerkiew była murowana, ostatecznie rozebrano ją w 1936 r.). Początek XX w. to okres kształtowania w naszym mieście się wspólnoty mariawickiej. Parafia starokatolicka mariawitów została ustanowiona w 1909 r., w dwa lata później przy ul. Piaski (ul. Spółdzielcza) została konsekrowana ich murowana świątynia. Na terenie miasta zlokalizowany był cmentarz ewangelicki (obecnie skwer z fontanną i część terenu Przedszkola Miejskiego przy ul. Konstytucji 3 Maja). Jednakże w XX w. nie grzebano tu zmarłych. Wierni tego Kościoła zamieszkiwali głównie niektóre okoliczne wsie i tam w ich pobliżu istniały niewielkie cmentarze (np. Królewiec, Marianka).

W latach rewolucji 1905-1907, miasto było widownią strajków szkolnych oraz demonstracji. W wyniku represji straty ponoszą i Polacy. W walce z carskim zaborcą ginie bojowiec PPS Zygmunt Kazikowski (21 czerwca 1906 r.).

W okresie I wojny światowej miasto poszerza swoje granice na zachodzie i południu poprzez przyłączenie do niego wsi Goździk. Zmienia się również nazwa urzędowa miasta z Nowo-Mińska na obecną Mińsk Mazowiecki (1916).

W dniu 11 listopada 1918 r. odziały Polskiej Organizacji Wojskowej (wśród których znajdowali się również członkowie miejscowej Ochotniczej Straży Pożarnej) rozbroiły na terenie miasta niemieckie wojska okupacyjne, kończąc tym samym 123-letni okres niewoli narodowej. Jednakże nie zakończyła się wtedy walka o niepodległość i wolność Rzeczypospolitej Polskiej. W sierpniu 1920 r. Armia Czerwona podeszła pod Warszawę. Na krótko miasto zostało zajęte przez nieprzyjaciela. Ostateczne zwycięstwo wojsk polskich w Bitwie Warszawskiej ocaliło ojczyznę przed kolejną utratą niepodległości. Końcowy epizod "Cudu nad Wisłą" rozegrał się pod Mińskiem Mazowieckim. Tu bowiem spotkały się zwycięskie oddziały z dwóch polskich frontów, atakujące z przedmościa warszawskiego (15 DP) i spod Dęblina-jednostki Grupy Uderzeniowej marszałka Józefa Piłsudskiego (14 DP). W późnych godzinach popołudniowych 17 sierpnia Mińsk został wyzwolony. Jeszcze tego samego dnia do miasta przybył ze swym sztabem gen. Józef Haller, a następnego dnia, rano sam Naczelny Wódz Józef Piłsudski. Te ważne wydarzenie upamiętnił „Pomnik Niepodległości" na Starym Rynku ufundowany przez społeczeństwo miasta i powiatu w 2000 r., z okazji 80 rocznicy Bitwy Warszawskiej.

W okresie międzywojennym nastąpiła znaczna poprawa stanu zagospodarowania miasta. Wybudowano elektrownię miejską (1925-1926) i Mińsk w znacznym stopniu został zelektryfikowany. Część ulic uzyskała twardą nawierzchnię. Pod koniec lat 30-tych wybudowano nowe, murowane gmachy publiczne: budynek Starostwa i Wydziału Powiatowego przy ul. Kościuszki, Ośrodek Zdrowia przy ul. Marsz. E. Śmigłego-Rydza (ul. Konstytucji 3 Maja, obecnie budynek mieszkalny) oraz gmachy Szkoły Podstawowej nr l przy ul. gen. Orlicz-Dreszera (ul. Kopernika) a także Liceum i Gimnazjum przy ul. Konstytucji 23 Kwietnia (ul. Piękna). Rozwijało się szkolnictwo podstawowe i średnie, powstały nowe instytucje kulturalne - biblioteki (przy ul. Warszawskiej funkcjonowała Księgarnia i Czytelnia K. Skrodzkiej, założona w l885 r. przez Zuzannę Małyszczycką) oraz kina ("Iluzjon", Polonia" i "Strażak"). Ukazywała się mińska prasa, której żywot był najczęściej krótki (np. "Dzwon" -1918, "Wieś" i "Ziarno" - 1921 czy "Wiadomości Mińsko-Mazowieckie" - 1927, 1931-33; z wyjątkiem powiatowej "Gazety Urzędowej...", która ukazywała się w 1. 1919-1926), aktywnie działała wspomniana już sekcja kolarska Mazowieckiego Towarzystwa Kolarskiego.

13 września 1939 r. pod Mińskiem Maź. doszło do bitwy Grupy Operacyjnej Kawalerii gen. Wł. Andersa z wojskami niemieckimi. Oddziałom polskim nie udało się odbić miasta, zajętego dzień wcześniej przez nieprzyjaciela. Na początku października w Mińsku Maź. w budynku Starostwa przy ul. Kościuszki odbywały się rozmowy na szczeblu frontowych dowódców dwóch wrogich nam armii, agresorów niemieckich i sowieckich. Stronę niemiecką (z 10 armii) reprezentował płk. Weis i kpt. Weber, a sowiecką (z 4 armii) mjr Maniewicz i st. lejmant Malew. W dniu 5 października we wspomnianym budynku podpisali oni układ wyznaczający nową linię rozgraniczenia tych wojsk (na pewnym odcinku frontu). Zgodnie z postanowieniem traktatu niemiecko-sowieckiego o granicy i przyjaźni z 28 września 1939 r. granica między oboma agresorami miała przebiegać na rz. Bug, a nie na Wiśle, jak wcześnie przewidywał pakt Ribbentrop-Mołotow z 23 sierpnia 1939 r.

W okresie okupacji niemieckiej na terenie miasta i powiatu mińskiego była prowadzona ożywiona działalność partyzancka, głównie przez podziemie niepodległościowe ZWZ/ AK (kolejne kryptonimy komendy obwodu ZWZ/AK na powiat miński brzmiały "Mewa", "Jamnik" i "Kamień" a komendantem obwodu w 1. 1940-1944 był por. st. wojny Ludwik Wolański "Lubicz", w czasach III RP pośmiertnie awansowany do stopnia majora).

Spośród akcji wymierzonych przeciwko okupantowi wymienić można akcję zniszczenia dokumentów w niemieckim Urzędzie Pracy (Arbeitsamt) -9 czerwca 1943 r. i udany zamach na szefa mińskiego Gestapo Schmidta - 22 lipca 1943 r.

Na terenie miasta, najpierw w Fabryce Rudzkiego, później przy ul Długiej (obecnie Okrzei) mieścił się obóz jeńców polskich, później francuskich i sowieckich.

W okresie II wojny światowej miasto nie poniosło większych strat materialnych w przeciwieństwie do strat ludzkich. Zginęła prawie wszystka ludność żydowska na skutek eksterminacyjnej polityki okupanta niemieckiego. W mińskim getcie zamknięto Żydów nie tylko z Mińska i okolic, ale także z Pabianic, Kalisza i Lipna (likwidacja getta nastąpiła 21 sierpnia 1942 r. a jego mieszkańców odtransportowano do obozu zagłady w Treblince k. Sokołowa Podlaskiego).

Dnia 30 lipca 1944 r. miasto zostało wyzwolone przez oddziały AK w ramach akcji "Burza", które wkroczyły do miasta przed zajęciem go przez główne jednostki Armii Czerwonej. W wyzwolonym mieście pierwszym burmistrzem został Hipolit Nowina Konopka (zamordowany później przez komunistyczny aparat bezpieczeństwa w nocy 2/3 marca 1945 r.). Po przejęciu pełnej władzy przez komunistów, dnia 15 września 1944 r. burmistrzem został Stanisław Jurkowski, późniejszy poseł na Sejm Ustawodawczy 1947-1952.

Po II wojnie światowej nastąpiła powolna rozbudowa miasta. W 1945 r. liczyło ono 10,5 tys. ludności, 1971 r. - 24 700, a w 1994 r.- przeszło 34 tys. Wraz ze wzrostem ludności powiększa się obszar miasta, który w 1967 r. wynosił 832 ha, a w 1986r. już 1311 ha. Powstały nowe zakłady pracy, m.in.:

- Mińskie Zakłady Obuwia,
- Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego,
- Mazowieckie Przedsiębiorstwo Robót Instalacyjnych,

- Przedsiębiorstwo Budownictwa Rolniczego) i zmodernizowano istniejące przedsiębiorstwa (część tych zakładów w okresie transformacji ustrojowej, w latach 90-tych XX w. uległa likwidacji).

- Do najnowszych zakładów i firm można zaliczyć PPUH STYROPMNIN producenta styropianu i firmę PARTNER zajmującą się m.in. importem urządzeń grzewczych i armatury gazowej.

Od końca lat 60-tycH nastąpił rozwój budownictwa mieszkaniowego spółdzielczego

i jednorodzinnego (od 1958 r. funkcjonuje Spółdzielnia mieszkaniowa"Przełom").

W tym okresie nastąpiła też wyraźna poprawa w zakresie szkolnictwa zawodowego. Powstały 4 zespoły szkół zawodowych (po 1990 r. liczba szkół podstawowych i średnich ulegnie dalszemu powiększeniu - 1993 nastąpiło otwarcie Szkoły Podstawowej nr 6 im. H. Sienkiewicza, w 1994 r. Salezjańskiego Liceum Ogólnokształcącego i inne jak Studium Języków Obcych i Centrum Kształcenia Praktycznego. Jednakże u progu nowego tysiąclecia uległy likwidacji dwie szkoły podstawowe nr 3 i 4. Powołano Dom Kultury i Bibliotekę Publiczną a w 2005 r. Muzeum Ziemi Mińskiej powstałe na bazie społecznego Muzeum 7 Pułku Ułanów Lubelskich im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego. Działalność kulturalną od 1962 r. dodatkowo wspiera Towarzystwo Przyjaciół Mińska Mazowieckiego, od 1991 r. Miejska Orkiestra Dęta przy Szkole Muzycznej, a od listopada 1999 r. Mińskie Towarzystwo Muzyczne. W 1972 r. uruchomiono kąpielisko w Mariance (dziś już jako prywatne przezywa swój pomyślny rozwój). Działalność sportowo-rekreacyjną koordynuje Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji, działa też wiele klubów sportowych, w tym Miejski Klub Sportowy Mazovia tradycją sięgający okresu II RP.

20 lipca 1983 r. oddano do użytku nowa Przychodnię Rejonową ZOZ przy ul. Kościuszki.

W dniu 25 grudnia 1984 r. została erygowana, druga na terenie miasta, parafia rzymskokatolicka p.w. Św. Antoniego z Padwy, obecnie także sanktuarium św. Antoniego z Padwy, a 25 marca 1998 r. powołano trzecią parafię p.w. św. Jana Chrzciciela. Od 1993 r. istnieje również personalna parafia wojskowa, przy której od 1994 r. powstał ośrodek duszpasterski p.w. św. Michała Archanioła.

Dużym osiągnięciem dla władz Mińska było wybudowanie urządzeń wodnokanalizacyjnych i gazyfikacja miasta (otwarcie I etapu gazociągu nastąpiło 12 czerwca 1984 r.) oraz rozbudowa osiedli mieszkaniowych, a w latach 90-tych uruchomienie magistrali wodociągowej i stacji uzdatniania wody (zakończenie inwestycji wodociągowych stacji pompowni na SUW Kędzierak i pompowni wody uzdatnionej na ul. Szarych Szeregów nastąpiło 15 listopada 1996 r.).

Dnia 31 lipca 1979 r. oddano do użytku nowoczesny budynek dworca PKP-PKS. Mińsk Maz., a od 29 maja 1994 r. miasto ma dodatkowy przystanek kolejowy PKP Mińsk Mazowiecki-Anielina. W 2003 r., w dniu Święta Niepodległości nastąpiło uroczyste otwarcie przejścia pieszo-drogowego pod torami wzdłuż rzeki Srebrnej, inwestycji długo oczekiwanej przez mieszkańców. Dzięki niej, w sposób istotny, ułatwiono połączenie komunikacyjne południowo-zachodnich terenów miasta za torami z jego centrum.

W czerwcu 1975 r. Mińsk stracił status miasta powiatowego i został przyłączony do nowo utworzonego województwa siedleckiego. W 1981 r. w wyniku wprowadzenia w Polsce stanu wojennego w dniach 13 i 14 grudnia aresztowano i internowano kilku działaczy związkowych Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego "Solidarność". W 1984 r. granice miasta zostały powiększone o sołectwa Kędzierak, Anielina Duża i części sołectw Stojadła, Karolina i Królewiec oraz byłych terenów lasów państwowych.

W 1990 r. w całym kraju został przywrócony samorząd terytorialny, Mińsk stał się siedzibą urzędu rejonowego obejmującego 13 gmin. Burmistrzem miasta został Zbigniew Grzesiak, który urząd ten piastował do 2010 roku. Obecnym włodarzem miasta jest Marcin Jakubowski.

Na skutek kolejnej reformy administracyjnej kraju z dniem l stycznia 1999 r. powstał powiat miński obejmujący 10 gmin wiejskich (Cegłów, Dobre, Dębe Wielkie, Halinów, Jakubów, Latowicz, Mińsk Maz., Mrozy, Siennica, Stanisławów) jedna gminę miejsko-gminną - Kałuszyn oraz trzy gminy miejskie (Mińsk Maz., Sulejówek i Wesoła). Powiat ten wszedł w skład woj. mazowieckiego. Od 2001 r. liczba gmin miejskich w mińskim powiecie wzrosła do 4 na skutek zmiany statusu dot. gminy wiejskiej Halinów, która od l stycznia stała się miejsko-gminną, jednakże z powiatu mińskiego wyłączono miasto Wesoła. W tym okresie liczba mieszkańców grodu nad Srebrną zbliża się do 37 tys.

Dzięki promocyjnej polityce władz samorządowych nastąpił intensywny rozwój handlu i rzemiosła. Mińsk stał się miastem o dużych perspektywach rozwoju i atrakcyjnym terenem nie tylko dla inwestora krajowego, ale i zagranicznego.

Przeobrażenia społeczno-polityczne i gospodarcze nie ominęły mińskiego garnizonu WP. W Mińsku po jednostkach WSW i Żandarmerii Wojskowej, od 1995 r. do początku następnego stulecia garnizonowała na stałe 2 Brygada Obrony Terytorialnej. Obecnie zaś wróciła żan darmeria - w Mińsku znajduje się Placówka Mazowieckiego Oddziału Żandarmerii Wojskowej z Warszawy, a od. stycznia 2005 r. zaczął działać Oddział Specjalny Żandarmerii Wojskowej, natomiast l Pułk Lotnictwa Myśliwskiego "Warszawa" w końcu 2000 r. został rozformowany, a w jego miejsce utworzono l Eskadrę Lotniczą i 23 Bazę Lotniczą.

Herbem miasta jest szlachecki herb Leliwa z ośmiopromienną gwiazdą. 3 XI 1936r. Rada Miejska przyjęła go za herb miasta, a 2 III 1938 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych ostatecznie zatwierdziło (Monitor Polski nr 82, poz. 120). Wg zarządzenia MSW opis herbu jest następujący: *W polu błękitnym półksiężyc, rogami do góry obrócony, w środku jego gwiazda ośmiopromienna; półksiężyc i gwiazda — złote*.

Od lat 90-tych miasto ma także swoją flagę o barwach żółtej i niebieskiej, stosownie do barw herbu miasta. Od 16 III 1996 r. Rada Miejska ustanowiła Św. Jana Chrzciciela na patrona miasta natomiast ks. prałat Jan Byrski proboszcz parafii św. Antoniego ufundował sztandar miasta z wizerunkiem patrona.

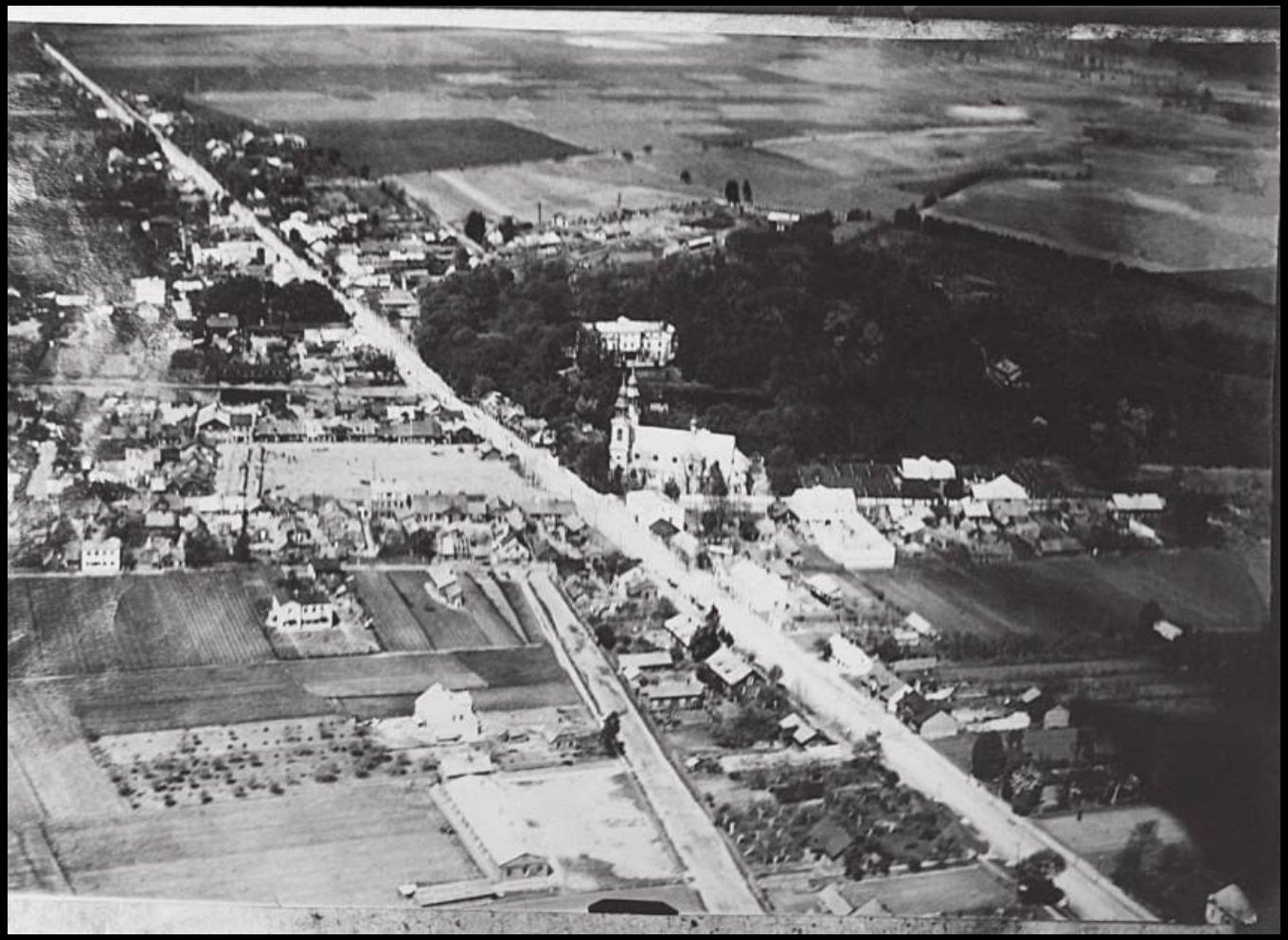

Zdjęcie lotnicze miasta, ok. 1928 r. , pozyskane do zbiorów TPMM przez Stanisława Ciszkowskiego (sygn. A–81). Jest to jedyne znane zdjęcie Mińska z okresu międzywojennego wykonane z samolotu. Uwagę zwraca zwarta zabudowa wokół Starego Rynku, ul. Warszawskiej i pl. Jana Kilińskiego. W dolnej części widoczny barak Żeńskiej Szkoły Powszechnej im. Dąbrówki, a wokół rozległe, duże przestrzenie niezabudowane na południe od ul. Dąbrówki i na wschód od ulicy Błonie, a w górnej części zdjęcia – połacie terenów rolnych rozciągające się za parkiem na północ i zachód. Jest to obecnie obszar dzielnicy Nowe Miasto. Dopiero pod koniec lat dwudziestych tereny te zostały rozparcelowane na działki podmiejskie przez hr. Pelagię Łubieńską. Przedwojenna nazwa parcelowanego majątku brzmiała „Ogród Miasto Mińsk", ale dopiero w 1937 r. został przyłączony do miasta.

Panorama z wieży kościoła NNMP – kierunek zachodni. Fot. M. Benko podczas okupacji niemieckiej (B5/224, A–62). Widok na rzekę Srebrną i ul. Bulwarną.
Ta dzielnica pozbawiona była gęstej zabudowy, miasto jeszcze nie przybliżyło się do rzeki – stanie się to dopiero w drugiej połowie XX w. W głębi zabudowa wzdłuż ul. Piłsudskiego (widać m.in. stożkowy dach wieży ciśnień przy dworcu PKP, wysadzonej przez Niemców w końcu lipca 1944 r.) i pl. J. Kilińskiego.
Na moście i ul. Warszawskiej zauważyć można niewielki ruch pieszych i brak pojazdów.

Panorama z wieży kościoła rzymskokatolickiego p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny (dalej: NNMP). Rynek – strona południowa. Zdjęcie wykonane podczas okupacji niemieckiej (przed 15 maja 1944 r.) przez M. Benkę (B5/221, A–57). W południowej stronie rynku widoczne dwie hale targowe wybudowane przez władze miasta pod koniec lat 30. Wśród drewnianej, niskiej zabudowy, dominującej w tym okresie, zauważyć można też domy murowane parterowe, często z dodatkowym pierwszym, rzadziej drugim, piętrem.

Panorama z wieży kościoła NNMP. Rynek strona – południowa. Zdjęcie wykonane przez M. Benkę podczas okupacji niemieckiej, po 15 maja 1944 r. (B5/228, A–65). W pierzei południowej widoczne pogorzelisko i ruiny piekarni Żebrowskiego. Miejsce to jest związane z tragicznym wydarzeniem z okresu okupacji niemieckiej: 15 maja 1944 r. z rąk Jerzego Migdalskiego „Visa", żołnierza Armii Krajowej, zginął Kammertens – niemiecki agronom powiatowy, odpowiedzialny m.in. za wywózki osób na przymusowe roboty do III Rzeszy oraz do obozu pracy Treblinka I za niedostarczenie kontyngentów. W odwecie Niemcy podpalili budynki w rynku i zamordowali kilka przypadkowych osób. Zdarzenie to upamiętniono później płytą.

Panorama z wieży kościoła NNMP. Rynek – strona południowo-zachodnia. Zdjęcie wykonane przez M. Benkę podczas okupacji niemieckiej (B5/22, A–58). Kolejny fragment miasta – widok na ulice Nadrzeczną i Bulwarną; po drugiej stronie rzeki Srebrnej, w głębi – biały piętrowy budynek, dawne więzienie założone jeszcze w okresie zaboru rosyjskiego, z boku – w stronę ulicy Warszawskiej – budynek łaźni, rozebrany pod koniec ubiegłego wieku.

Panorama z wieży kościoła NNMP – kierunek zachodni. Zdjęcie wykonane przez M. Benkę podczas okupacji niemieckiej (B5/226, A–63). Kolejna fotografi a pokazująca widok z wieży kościelnej, tym razem w kierunku mostu na rzece Srebrnej.

Nowo-Mińsk, kościół – widok z okolic pałacu w kierunku wschodnim. Reprodukcja pocztówki z ok. 1905 r. (A–7).

Rynek w czasie targu (ok. 1920 r.). Reprodukcja pocztówki (TA-1). Widok od strony naroża rynku i ul. Siennickiej.

Dar Tomasza Adamczaka.

Widoki kościoła od strony ul. Ogrodowej. Fot. M. Benko, lata 40. (B/5/248/4, B–10/2).

Widoki kościoła w Mińsku od strony rynku. Najstarsze zdjęcia z przełomu XIX i XX w. (B5/250). Świątynia jeszcze bez neobarokowych wież i bocznych naw, dobudowanych w latach 1908–1911 według projektu architekta Józefa Piusa Dziekońskiego. Parafia erygowana w 1422 r.; po pożarze drewnianej świątyni, pod koniec XVI w., wybudowano nową, murowaną, która dotrwała do dziś, ale była wielokrotnie przebudowywana i rozbudowywana; w czasie tych renowacji zatraciła swoją gotycką bryłę (jedynym jej śladem są przypory od strony północnej). Przed kościołem widoczna brama dzwonnica, którą rozebrano przed 1914 r. Na pierwszym planie kramy mińskiego

Strona północna ul. Warszawskiej na odcinku od mostu do ul. Kościelnej. Reprodukcja pocztówki (A–4). Widok z ok. 1930 r. przed przebudową mostu – na zdjęciu jeszcze drewniany.

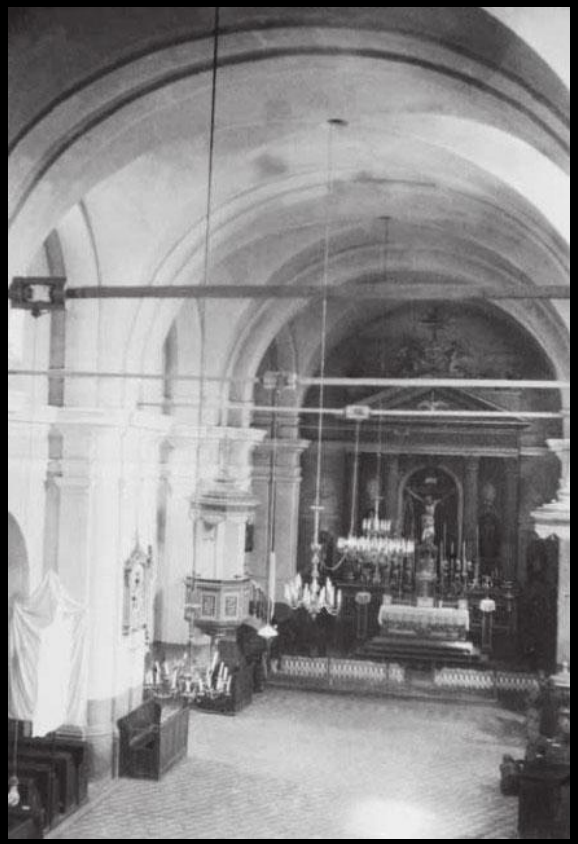

Wnętrze kościoła NNMP. Fot. M. Benko, lata 40. (B/5/248/10, 13, 27).

Kościół sprzed okresu przebudowy, na pierwszym planie brama – dzwonnica wybudowana w połowie XIX w., rozebrana przed 1914 r. już po rozbudowie świątyni przez J.P. Dziekońskiego w latach 1908–1911, wyd. 1916 r. z negatywu sprzed 1905 r., reprodukcja pocztówki (A73/1).

Widoki kościoła od strony ul. Ogrodowej. Fot. M. Benko, lata 40. (B/5/248/4, B–10/2).

ul. Warszawska z widokiem na kościół NNMP. Koniec lat 30. (A–74). Po wojnie w miejscu zniszczonych lub wyburzonych domów założono zieleńce, tym samym poszerzono granice parku – od 1944 r. – miejskiego.

Spotkanie JE Arcybiskupa w Mińsku Mazow. (napis wykonany ręcznie na negatywie). Reprodukcja fotopocztówki z 1914 r., oryg. w zbiorach M. Dzienia (U–24). Zdjęcie wykonane na pamiątkę wizyty duszpasterskiej arcybiskupa, która odbyła się 14 maja 1914 r. i związana była z rekonsekracją kościoła NNMP po jego przebudowie. Ul. Warszawska od strony wschodniej; arcybiskup warszawski Aleksander Kakowski, przedstawiciele władz lokalnych i społeczeństwo miasta. Karta zawiera korespondencję, która dotyczy wydarzeń z frontu walk niemiecko-rosyjskich w sierpniu 1914 r., a nie z walk polsko-bolszewickich w sierpniu 1920 r., jak dotąd uważano.

ul. Warszawska, procesja w święto Bożego Ciała z ok. 1916 r. Reprodukcja z publikacji Das Generalgovernement Warschau, Oldenberg 1918, s. 135, pozyskana staraniem S. Kazikowskiego.

Pamiątka misji parafialnych w Mińsku Mazowieckim 1–9 września 1929 r. Oryg. dar U. Zamojskiej 1995 r. (U–16). Siedzi: czwarty od lewej – ks. Kanonik Józef Bakalarczyk (proboszcz w latach 1923–1935); stoją: drugi od lewej – ks. Bronisław Pągowski (wikariusz w latach 1928–1929) i trzeci – ks. Prefekt Józef Dziąg (wikariusz w latach 1917–1952).

Widok na ul. Bulwarną i centrum miasta, w głębi wieże kościoła NNMP. Zdjęcie wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H–15). W okresie okupacji niemieckiej była to główna część getta. Jest to pierwsze z 24 zdjęć wykonanych przez niemieckiego żołnierza na początku lat 40., które publikujemy w niniejszym albumie. Większość fotografi i dotyczy centrum miasta, to jest terenów mińskiego getta, na obszarze którego w 1940 r. skoncentrowano ok. 5,5 tys. Żydów.

Widok z ul. Wroniej (przed samą II wojną była to aleja Śmigłego-Rydza, a obecnie ul. Konstytucji 3 Maja) na dawne starostwo powiatowe (obecnie siedziba sanepidu). Fot. M. Benko, lata 40.–50. (10B/48). W głębi – wieże kościoła. Na pierwszym planie widoczny drewniany płot, w tamtym okresie była to najpospolitsza forma ogrodzenia miejskich nieruchomości.

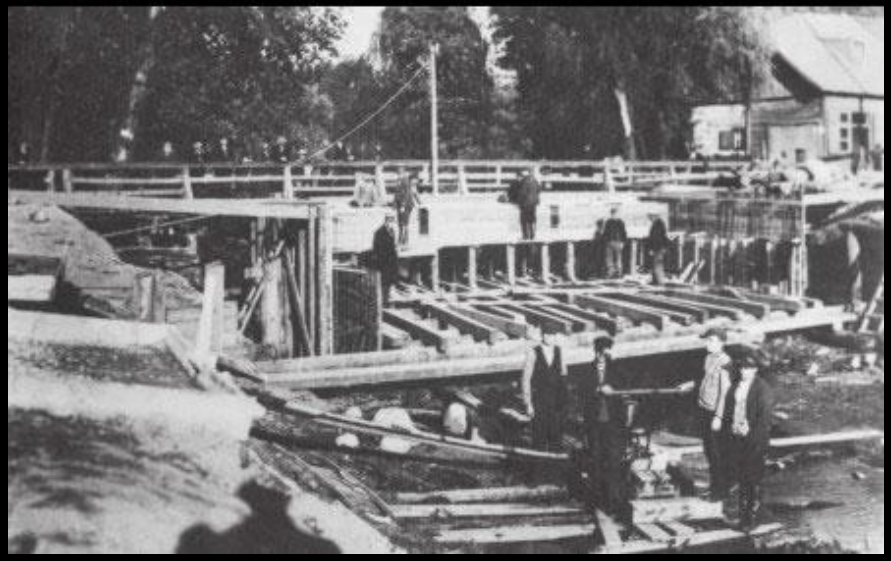

Budowa mostu na ul. Warszawskiej, druga połowa lat 30.

Dar dla TPMM od Stanisława Ciszkowskiego.

Kościół parafialny NNMP. Reprodukcja pochodząca z końca lat 30., pozyskana staraniem P. Nowickiego (A–86). Jedno z najpiękniejszych ujęć mińskiej fary z okresu międzywojennego.

ul. Bulwarna, na pierwszym planie mieszkaniec mińskiego getta z widoczną opaską na prawym rękawie, w tle centrum miasta. Kolejne zdjęcie wykonane przez żołnierza niemie 30. i 31. Budowa mostu na ul. Warszawskiej, druga połowa lat 30. Dar dla TPMM od Stanisława Ciszkowskiego. ckiego w latach 1940–1942 (H–16).

Stary Rynek przed kościołem NNMP. Zdjęcie wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H–13).

Dom drewniany przy Starym Rynku – strona zachodnia. Fot. M. Benko, przed 1944 r. (B10/45). Na zdjęciu widoczne dwujęzyczne, niemiecko-polskie szyldy.

ul. Warszawska na wysokości kościoła NNMP w kierunku zachodnim. Zdjęcie pochodzące z okresu okupacji, wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H–9). Po prawej stronie widoczne ogrodzenie i brama kościoła.

Fragment ul. Ogrodowej przy skrzyżowaniu z ul. Warszawską – obecnie park miejski. Zdjęcie pochodzące z okresu okupacji, wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H–10). Po prawej stronie widoczny mur kościelny.

Żołnierze niemieccy na Starym Rynku przed kościołem NNMP. Fot. N.N., reprod. pozyskane staraniem S. Ciszkowskiego (H–104A i 104B).

Widok kościoła od strony rzeki Srebrnej. Fot. M. Benko, druga połowa lat 40. (B/5/248).

Widok kościoła od strony rzeki Srebrnej. Fot. M. Benko, druga połowa lat 40. (B/5/248).

Zabudowa drewniana na Starym Rynku – strona zachodnia. Zdjęcie wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 od strony ul. Nadrzecznej w kierunku skrzyżowania ul. Warszawskiej z ul. Ogrodową. Obecnie zachodnia strona Starego Rynku (H–11).

Widok z **rynku na skrzyżowanie ul. Siennickiej z ul. Warszawską.** Zdjęcie wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H–12).

Widok w przeciwnym kierunku niż pokazuje wcześniejsze zdjęcie – wschodnio-południowa część Starego Rynku i ul. Siennickiej. Zdjęcie wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H–13A). Z lewej piętrowa kamienica – ze strony wschodniej rynku; jest to jedyny do dziś zachowany budynek z tamtego okresu. Mieściła się w nim m.in apteka Pfadta; w głębi ulica Siennicka.

Rynek, budynek „Pod filarami”. Fot. M. Benko, 1954 r. (B10/78). Po wojnie, na początku lat 50. w miejsce zniszczonej zabudowy drewnianej w południowej pierzei rynku i ul. Miodowej wybudowano osiedle ZOR – Zakład Osiedli Robotniczych. Od strony rynku zaprojektowano ciąg budynku z podcieniami. Zlokalizowane na parterze obiekty handlowe określano jako sklepy „Pod filarami”.

Widok na kościół z ul. Siennickiej. Fot. M. Benko, lata 40.–50. (B–10/47).

Kamienica na rogu ul. Siennickiej z ul. Miodową (A–82/2). Koniec lat 40. W parterowej części przez wiele lat mieścił się zakład szklarski Tejbluma, po wojnie sklep spożywczy, a w pomieszczeniach narożnych sklep żelazny, funkcjonujący do dziś. Reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartografi cznej w Mińsku Mazowieckim.

Most na ul. Warszawskiej i zabudowa między rynkiem, ul. Nadrzeczną a rzeką Srebrną. Zdjęcie wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H–8). W okresie okupacji to nie tylko centrum miasta, ale również główna część getta.

ul. Nadrzeczna – fragment getta. Widok w kierunku ul. Warszawskiej i kościoła NNMP. Zdjęcie wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H–14).

ul. Nadrzeczna, kamienica z przełomu XIX i XX w. (Z–26/35). Po wojnie mieściła się w niej fabryka obuwia, którą w latach 60. przeniesiono do nowej siedziby przy ul. Przemysłowej (tam funkcjonowała jako słynna mińska „Syrena" – fi lia warszawskiego przedsiębiorstwa obuwniczego, a po prywatyzacji „Sawiren"; obecnie w tym miejscu znajduje się hurtownia kryształu). Dodać trzeba, iż na końcu ul. Nadrzecznej przy skrzyżowaniu z ul. Mireckiego (wcześniej – Mostową) znajdowała się elektrownia miejska.

Widok na ul. Nadrzeczną z ul. Bulwarnej. Zdjęcie wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H/M–16A). W głębi prawdopodobnie dawny dwór cadyka nowomińskiego, Jakuba Perłowa; po wojnie mieszkańcy określali ten obiekt jako synagogę.

Widok z ul. Mostowej (obecnie ul. J. Mireckiego) w kierunku kościoła NNMP. Reprodukcja zdjęcia wykonanego przez Floriana Brzeskwiniewicza w drugiej połowie lat 40. (FB/1). Dar córki autora zdjęcia, Małgorzaty Prokop.

ul. Nadrzeczna – dom drewniany z gankiem. Fot. M. Benko, lata 40. (B/5/205). Tego typu obiekty były charakterystyczne dla drewnianej zabudowy mieszczańskiej. Dom kryty był gontem.

Stara garncarnia przy rynku Górki. Fot. M. Benko, ok. 1950 r. (B5/216). Był to jeden z najstarszych domów w Mińsku, wybudowany ok. 1776 r. – mimo iż przetrwał wszystkie zawieruchy wojenne, od początku lat 80. ulegał systematycznej dewastacji, był kilkakrotnie niszczony (m.in. przez pożar) i w konsekwencji, pod koniec XX w., został rozebrany.

Rynek na Górkach przy ul. Siennickiej – róg z ul. Mireckiego (obecnie plac Lotników Polskich), fot. przełom XIX i XX w. W miejscu tym handlowano nabiałem i drobiem jeszcze w okresie międzywojennym. Dar Mariusza Dzienia.

Domy drewniane, w tym stara garncarnia, na odcinku od ul. Siennickiej do ul. Górki i od strony wschodniej i południowo-wschodniej. Fot M. Benko, lata 40. (B5/199 i B5/200). Są to historyczne obrzeża rynku dawnej wsi podmiejskiej Górki.

Domy drewniane, w tym stara garncarnia, na odcinku od ul. Siennickiej do ul. Górki i od strony wschodniej i południowo-wschodniej. Fot M. Benko, lata 40. (B5/199 i B5/200). Są to historyczne obrzeża rynku dawnej wsi podmiejskiej Górki.

ul. Kościelna. Fot. M. Benko (B10/39, neg. 4B). Zdjęcie wykonane na przełomie lat 40. i 50. z ul. Ogrodowej na krzyż narożny, ul. Kościelną i kościół od strony północnej.

ul. Ogrodowa – droga na cmentarz. Fot. M. Benko, lata 40. (B). Po prawej stronie widoczny młyn przy ul. Czarnieckiego. Zdjęcie wykonane od strony kościoła.

ul. Ogrodowa – droga na cmentarz. Fot. M. Benko, lata 40. (B). Po prawej stronie widoczny młyn przy ul. Czarnieckiego. Zdjęcie wykonane od strony kościoła.

Wiatrak „holender” Rodziny Młoduchowskich. Zdjęcie z 1927 r. Dar dla TPMM od Stanisława Ciszkowskiego.

Kapliczka na rogu ul. Ogrodowej i obecnej ul. Budowlanej. Fot. M. Benko, lata 40. (B/5/252, neg. 4B). Najstarsza w mieście kapliczka pochodząca z XVIII w., prawdopodobnie wybudowana na miejscu nieistniejącego już kościoła, w głębi cmentarz parafi alny.

Most i tereny przyległe do rzeki Srebrnej od strony zachodniej. Fot. M. Benko, lata 40. (B10/169). Dzisiaj na tym terenie znajduje się stadion i teren dawnego Zespołu Szkół Budowlanych (obecnie Zespól Szkół nr 1 i CKU) oraz ogródki działkowe. Most jeszcze drewniany, w dali rozległe tereny pól należące do folwarku Mińsk.

Droga na cmentarz. (Zb. Osetowskich – dalej jako Zb. Oset., sygn. 10).

Widok na cmentarz i rzekę Srebrną od strony zachodniej.

Budowa drogi Mińsk – Niedziałka, 25 maja 1927 r.; w głębi panorama miasta od strony północnej. Reprodukcja ze zdjęcia udostępnionego przez P. Nowickiego (A–85). Na drugim planie dwa młyny Młoduchowskich (obecnie okolice ul. Czarnieckiego), dalej wieże kościoła NNMP, z prawej – fragment cmentarza.

Pałac Dernałowiczów – elewacja zachodnia od ul. Topolowej. Fot. M. Benko, lata 40.–50. (B10/12, neg 0/B). Obecnie siedziba Miejskiego Domu Kultury i Miejskiej Biblioteki Publicznej. Tu również mieści się restauracja „Pałacowa”. Widoczny nad wejściem taras rozebrano w końcu lat 50.

Pałac Dernałowiczów – elewacja wschodnia – widok od strony rzeki Srebrnej. Fot. M. Benko, lata 40.–50. (B10/17, neg. 3B). Jest to najczęściej fotografowana strona tego najbardziej charakterystycznego zabytku miasta.

Pałac Dernałowiczów – elewacja wschodnia od strony rzeki Srebrnej. Fot. N.N., reprod. z oryg. udostępnionego przez P. Nowickiego (A–87).

Cegielnia w Mińsku Mazowieckim. Koniec lat 40., reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartografi cznej w Mińsku Mazowieckim (A–82/8).

Dawna wozownia i stajnia – teren majątku Mińsk należącego do rodziny Dernałowiczów. Reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartografi cznej w Mińsku Mazowieckim (A–82–9).

Sklep Zakładu Ogrodniczego A. Fijałkowskiego, który znajdował się na rogu ul. Warszawskiej i ul. Topolowej. Fot. M. Benko, początek lat 40. (B–5/218, A–69). Zdjęcie wykonane w okresie okupacji niemieckiej pokazuje główny wjazd do pałacu (obecnie ul. Parkowa), w głębi widoczna brama i budka wartownicza. Po lewej stronie sklep z afi szem niemieckopolskim „Zakład Ogrodniczy A. Fijałkowskich i S-ka”.

Zakład Ogrodniczy A. Fijałkowskiego pod Mińskiem Mazowieckim. Zdjęcie wykonane podczas Wystawy Rolniczo-Przemysłowej w Mińsku Mazowieckim w 1928 r. (Z–8).

ul. Warszawska. Repr. z ok. 1900 r. (A–55). Fotografi a przedstawia ul. Warszawską, główną arterię komunikacyjną miasta. Jest to najchętniej fotografowany i publikowany na pocztówkach jej fragment. Zdjęcie wykonane na wysokości poczty przedstawia południową stronę ulicy w kierunku wschodnim. Widoczne trzy, do dziś zachowane, kamienice murowane z końca XIX w. Za pierwszą z nich drewniany dom, w którym pod koniec zaborów i przez okres międzywojenny mieściła się apteka Stanisława Wojewódzkiego. Zmieniała kilkakrotnie właścicieli i dotrwała do schyłkowego okresu PRL-u. Na przełomie XX i XXI w., mimo iż obiekt znajdował się w rejestrze zabytków, został rozebrany, co stanowi wielką stratę dla miasta.

ul. Warszawska – strona południowa na przeciwko poczty, widok z dachu, sprzed 1910 r. Reprodukcja pocztówki, nakładem firmy K. Skrodzkiej (A 73/15).

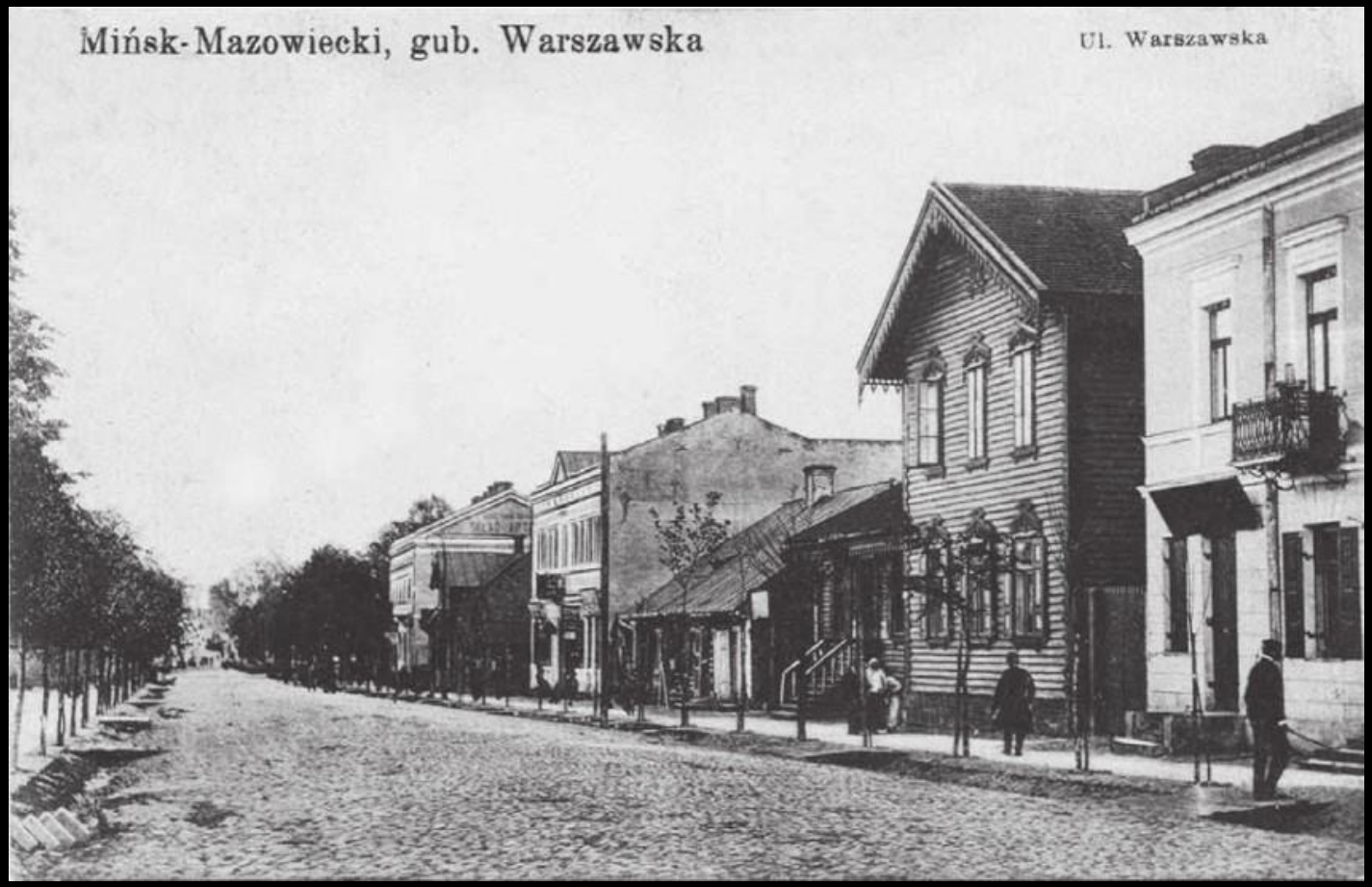

ul. Warszawska – strona południowa. Widok na aptekę S. Wojewódzkiego, w głębi kamienica Osetowskich, ok. 1910 r., reprodukcja pocztówki (A73/16).

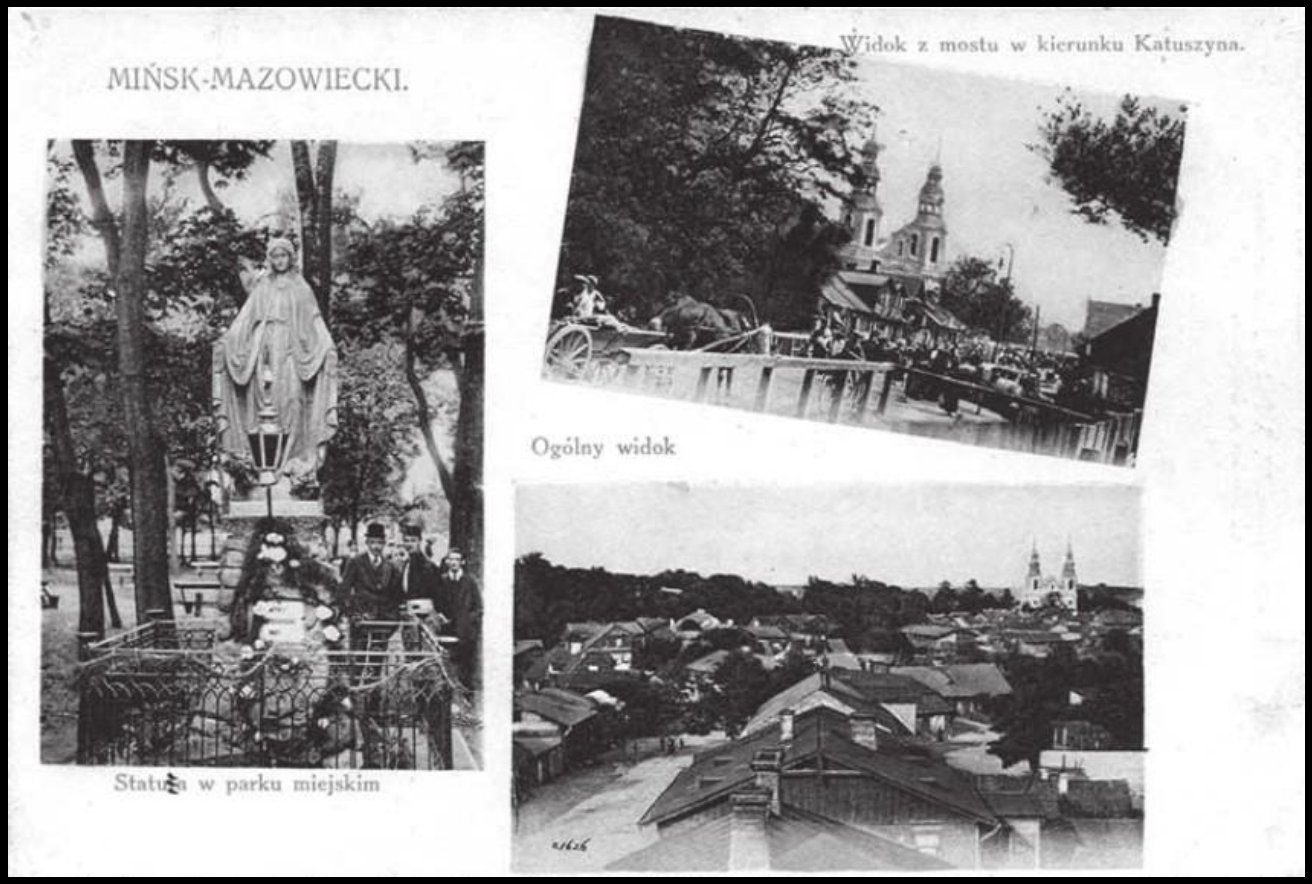

Reprodukcja pocztówki przedstawiającej trzy widoki Mińska Mazowieckiego: figura NMP przy ul. Warszawskiej i placu miejskim nazwanym później J. Kilińskiego; ul. Warszawska – widok z mostu w kierunku kościoła; ul. Karczewska – zdjęcie wykonane z dachu kamienicy Śledziewskich (obecnie Delikatesy Porthos) w kierunku ul. Warszawskiej (A73/29).

Nowo-Mińsk. Poczta przy ul. Warszawskiej jest najstarszym budynkiem urzędowym. Jej powstanie zawdzięczamy budowie traktu brzeskiego, przy którym jednocześnie stawiano zajazdy pocztowe. Wzniesiona w I ćwierci XIX w. w stylu klasycystycznym.

Poczta przy ul. Warszawskiej, lata 40. Reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartografi cznej w Mińsku Mazowieckim.

Widok na ul. Warszawską od pl. Kilińskiego w kierunku Warszawy. Reprodukcja pocztówki z ok. 1916 r. wykonana z negatywu sprzed 1914 r. (A3). Po lewej stronie kamienica murowana z przełomu XIX i XX w., w której mieścił się skład apteczny Juliana Feliksa Osetowskiego (1886–1967). J. Osetowski pochodził z Czerwonej Góry (pow. Opatów), ożenił się z mińszczanką Seweryną Romualdą z Kazikowskich. Mieli dwoje dzieci, Marię Magdalenę oraz Ewę. W jego sklepie, oprócz lekarstw, można było się zaopatrzyć w artykuły techniczne, broń, amunicję, farby, smary, akcesoria samochodowe i aparaty radiowe. W 1948 r. sklep ofi cjalnie nosił nazwę „Skład Apteczny i Fabryka Wód Gazowych J. Osetowskiego". Po upaństwowieniu przez długi czas mieściła się tu państwowa drogeria (do lat 80.), a potem sklep obuwniczy.

Widok ul. Warszawskiej. Pierwsza po lewej stronie kamienica Osetowskich, po prawej kamienica Gromadowskich, w której mieściła się Powiatowa Komenda Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego. Reprodukcja zdjęcia wykonanego przez Floriana Brzeskwiniewicza w drugiej połowie lat 40. (FB/2). Dar córki autora zdjęcia, Małgorzaty Prokop.

Sklep J. Osetowskiego – personel (prawdopodobnie w środku Julian Osetowski) (Z–10).

Etykiety sklepowe i apteczne.

Etykiety sklepowe i apteczne.

Etykiety sklepowe i apteczne.

ul. Warszawska. Początek lat 50., dar K. Szczypiorskiego (A–84). Przy parku po wojnie otwarto pierwszy kiosk Czytelnika, gdzie można było zaopatrzyć się w prasę.

Dom drewniany doktora Rogalskiego przy ul. Warszawskiej. Fot. M. Benko, lata 40. (B5/219). Budynek sąsiadował od wschodu z posesją doktora Gucewicza – lekarza powiatowego; obecnie teren Banku PKO SA.

Budynek przy ul. Warszawskiej, dawny dom szkoły elementarnej. Fot. M. Benko, ok. 1950 r. (B10/53, neg. 9B). Warto wspomnieć, że w tej szkole w roku 1912 działała ofi cjalnie jedna z pierwszych w Polsce spółdzielnia uczniowska założona przez nauczyciela Romana Klugego, wielkiego propagatora ruchu spółdzielczego wśród młodzieży. W latach 50. mieścił się tu zakład szewski S. Leszczyńskiego, a obecnie – siedziba Oddziału Związku Nauczycielstwa Polskiego w Mińsku Mazowieckim.

Budynek murowany przy ul. Warszawskiej, w którym mieścił sie młyn i kaszarnia. Koniec lat 40. Obecnie kwiaciarnia Danuty i Jarosława Piotrowskich. Reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartografi cznej w Mińsku Mazowieckim (A–82/6).

ul. Warszawska, kamienica z połowy XX w. Reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Mińsku Mazowieckim (A–82/5). Na parterze mieścił się sklep rzeźniczy prowadzony do marca 1945 r. przez Wałęgę, który został skrytobójczo zamordowany; obiekt już nie istnieje.

ul. Świętokrzyska 5, koniec lat 40. Reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartografi cznej w Mińsku Mazowieckim (A–82/6). Kamienica wybudowana przed wojną przez małżeństwo Skrzeczkowskich. Obiekt, gdy przeszedł na własność Spółdzielni Rzemieślniczej, został gruntownie przebudowany i dziś mieści wiele firm, m.in. redakcję tygodnika „Nowy Dzwon" oraz firmę budowlaną Akpol Andrzeja Kucia. Pod koniec lat 40-tych był największym budynkiem stojącym przy tej ulicy, która jeszcze wtedy nie miała twardej nawierzchni. Do jej utwardzenia użyto bruku z mińskiego rynku.

ul. Karczewska. Reprodukcja pocztówki (A–5). Jest to najstarsze znane zdjęcie przedstawiające drewniany budynek narożny stojący przy skrzyżowaniu z ul. Mostową, pochodzące z przełomu XIX i XX w., gdy jeszcze nie wybudowano murowanej kamienicy Śledziewskich. Jak widać na ilustracji, parterowa część budynku od zawsze pełniła funkcję handlową. Ulica, przy której się znajduje omawiany obiekt, od 1928 r. nosiła miano Marszałka Piłsudskiego, a od 1947 r. do końca okresu PRL-u – im. gen. K. Świerczewskiego. Obecnie powróciła do przedwojennej nazwy – J. Piłsudskiego.

ul. Karczewska. Reprodukcja pocztówki z ok. 1919 r. przedstawiająca ten sam budynek, w którym mieścił się Nasz Sklep Bronisławy Borkowskiej i Skład Win, a dziś Delikatesy Porthos Mirosława i Ireny Falińskich (A–6). W głębi widoczna zabudowa zachodniej strony tej jakże istotnej dla miasta ulicy. Od najdawniejszych czasów wiódł tędy ważny szlak komunikacyjny do stolicy Księstwa Mazowieckiego w Czersku. W średniowieczu – najkrótsza droga do Karczewa, a w okresie międzywojennym – do Kołbieli i Glinianki.

Widok ul. Mostowej (obecnie ul. J. Mireckiego) z balkonu kamienicy Tajbluma podczas pochodu mieszkańców ulicami miasta. Unikatowe ujęcie, przedstawiające skrzyżowanie ul. Mostowej z ul. gen. K. Świerczewskiego (obecnie ul. J. Piłsudskiego). Przedłużenie ul. Mostowej w ul. Armii Ludowej (ul. Konstytucji 3 Maja) nastąpiło dopiero w latach 60. XX w. Reprodukcja zdjęcia wykonanego przez F. Brzeskwiniewicza w drugiej połowie lat 40. (FB/3). Dar córki autora zdjęcia, M. Prokop.

Kamienica przy ul. Piłsudskiego 23. Reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Mińsku Mazowieckim (A–82/21). Własność Balbiny Śledziewskiej. W latach 20. (do 1933 r.) mieścił się tu magistrat, tu też, aż do lat 90. XX w. czynny był jeden z najstarszych sklepów mińskiej Spółdzielni Spożywców „Oszczędność", a dziś funkcjonują Delikatesy Porthos.

Magistrat Miasta Powiatowego w Mińsku Mazowieckim. Tableau, fot. S. Sażyński (U–33). W centrum Wacław Krajewski – burmistrz, z boku stylizowany herb Prus III oraz zdjęcie kamienicy Śledziewskiej przy ul. Piłsudskiego 23, gdzie do 1933 r. mieściły się biura urzędu miasta.

Urzędnicy samorządowi przed magistratem. Fot. S. Sażyński (U–33). Kolejną siedzibą władz miasta (1933–1944 r.) był drewniany dom przy ul. Warszawskiej 54, zakupiony od Marii Grochowskiej. Został on spalony podczas nalotu bombowego lotnictwa sowieckiego 31 lipca 1944 r. Obecnie na terenie tej posesji mieści się remiza straży pożarnej.

Tymczasowy Zarząd Miejski w Mińsku Mazowieckim. Koniec września 1939 r. (U–25). W pierwszym rzędzie siedzą od lewej: Albert Kessler, Klemens Olechowski, Antoni Lewandowski – burmistrz, Stanisław Godlewski i Stanisław Turowski; stoją od lewej radni: Jan Łupiński, Władysław Ekiel, Stanisław Zienkiewicz, Wacław Płatkowski, Zenon Lissowski, Lucjan Gibel i Roman Chrzanowski.

ul. Pilsudskiego. Zdjęcie wykonane na wysokości kamienicy Śledziewskiej (dziś część Delikatesów Porthos) i obecnej Cukierni Kolasińskiej, znajdującej się po drugiej stronie ulicy, przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H–17A).

ul. Pilsudskiego. Zdjęcie wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 w okolicy obecnego Kina Światowid, przy załamaniu ulicy w kierunku placu Kilińskiego. Na pierwszym planie grupa dzieci (H-17).

ul. gen. K. Świerczewskiego (obecnie ul. J. Piłsudskiego). Pochód młodzieży szkolnej z okazji święta 1 Maja, fot. F. Brzeskwiniewicz w 1960 r. (FB/5-8).

Skrzyżowanie ul. gen. K. Świerczewskiego z ul. J. Mireckigo, u zbiegu których obecnie znajdują się Delikatesy Porthos (FB/6).

ul. gen. K. Świerczewskiego. Widok ulicy na odcinku od Delikatesow Porthos do Kina Światowid (FB/7).

ul. gen. K. Świerczewskiego. Zdjęcie wykonane na wysokości Sklepu Sportowego w kierunku placu Kilińskiego (FB/8).

ul. Pilsudskiego. Pocztówka z okresu międzywojennego wydana przez RUCH, przedstawiająca zachodnią stronę ulicy (od obecnej ul. Daszyńskiego, dawniej Poprzecznej, a od końca 1933 r. POW – Polskiej Organizacji Wojskowej) w kierunku północnym (P2 oryg.). Na pierwszym planie gmach Resursy Miejskiej (klubu miejskiego), w której odbywały się m.in. posiedzenia sejmiku powiatowego i rady powiatowej oraz różne uroczystości, konferencje i spotkania towarzyskie mińskiej inteligencji.

Odczyt w Resursie doktora powiatowego Zygmunta Rozena na tematy higieniczne, lata 20.–30. (ZB. TCh Album).

ul. Pilsudskiego. Gmach dawnej Resursy Miejskiej. Fot. M. Benko, lata 40. (A–68, reprod. B–5/202). W okresie okupacji mieściła się tu Restauracja Niemiecka. W głębi zabudowa zachodniej strony ulicy.

ul. Pilsudskiego 66. Koniec lat 40., reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Mińsku Mazowieckim (A–82/20). Po zakończeniu działań wojennych, po Restauracji Niemieckiej nowym gospodarzem obiektu stał się na krótko Związek Walki Młodych, później Prezydium Miejskiej Rady Narodowej, Sąd, Urząd Stanu Cywilnego, następnie przez kilka lat obiekt stał opustoszały, a obecnie znajduje się w nim hotel i restauracja „Stylowa". Obiekt jest ozdobą architektoniczną tej części miasta.

Widok na drewniane baraki przy ul. Piłsudskiego. Fot. M. Benko, 1954 r. (B5/244 neg. 8B). Przed wojną był to teren koszar 7. Pułku Ułanów Lubelskich (pamiętać należy, iż główne koszary mieściły się przy ul. Warszawskiej). W głębi widoczna bryła kościoła mariawickiego i plebanii. Po wojnie baraki wykorzystano dla młodzieży szkolnej „Świt".

ul. Bronisława Pierackiego 6. Koniec lat 40., reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Mińsku Mazowieckim (A–82/32). Kamienica była usytuowana przy skrzyżowaniu ul. Bronisława Pierackiego, której w czasie okupacji przywrócono wcześniejszą nazwę – ul. Klasztorna (obecnie Spółdzielcza), z ul. Nowotargową (dziś Rodziny Sażyńskich). W pobliżu w okresie międzywojennym odbywały się targi rolne.

Szpital Powiatowy w Mińsku Mazowieckim, lata 40. Reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Mińsku Mazowieckim.

ul. Legionów (obecnie Stefana Kardynała Wyszyńskiego). Zajścia antyżydowskie w Mińsku, w czerwcu 1936 r., które wybuchły po zabójstwie wachmistrza 7. Pułku Ułanów Lubelskich Jana Bujaka przez Judkę Lejb Chaskielewicza na pl. J. Kilińskiego w dniu 1 czerwca. Widoczny pożar był wynikiem podpaleń obiektów należących do mających żydowskie pochodzenie mieszkańców miasta.

ul. Legionów (obecnie Stefana Kardynała Wyszyńskiego). Zajścia antyżydowskie w Mińsku, w czerwcu 1936 r., które wybuchły po zabójstwie wachmistrza 7. Pułku Ułanów Lubelskich Jana Bujaka przez Judkę Lejb Chaskielewicza na pl. J. Kilińskiego w dniu 1 czerwca. Widoczny pożar był wynikiem podpaleń obiektów należących do mających żydowskie pochodzenie mieszkańców miasta.

Plac J. Kilińskiego – starostwo powiatowe. Reprodukcja z oryg. zdjęcia wykonanego przez Zakład Fotografi czny Stefana Sażyńskiego, pozyskana dzięki P. Nowickiemu (A88). Tu do końca lat 30. urzędowały powiatowe władze administracyjne. Poza starostwem w budynku mieściły się biura wydziału powiatowego (od 1933 r. rady powiatowej) i urzędu skarbowego. Obecnie – siedziba sanepidu.

MIŃSK-MAZOW. Starostwo i Kasa Skarbowa.

Reprodukcja pocztówki przekazana do zbiorów TPMM przez Tomasza Adamczaka.

Widok na budynek starostwa i wydziału powiatowego oraz skrzyżowanie ul. Kościuszki z ul. Wronią (obecnie Konstytucji 3 Maja). Fot. M. Benko, lata 40. (A–49, B–5/201). Obiekt został wybudowany według projektu inż. Michała Sławińskiego i oddany do użytku w dniu 11 listopada 1938 r., w dwudziestą rocznicę odzyskania niepodległości. Do niego przeniosły się biura starostwa z placu J. Kilińskiego. W tamtym okresie był to jeden z najnowocześniejszych budynków użyteczności publicznej w województwie warszawskim.

Willa doktora Henryka Rutkowskiego przy ul. Kościuszki 22 (obecnie Przedszkole Miejskie nr 1 im. S. Jachowicza). Reprod. pocztówki, zdjęcie wykonane przez J. Rysia na początku XX w. (A–51). Ulica nazywała się wtedy Dworcowa, później Foksal, przez okres dwudziestolecia międzywojennego – Kościuszki, w czasie okupacji niemieckiej ponownie Dworcowa, a następnie przywrócono nazwę ul. Kościuszki. W okresie okupacji niemieckiej obiekt został przeznaczony na cele wojskowe.

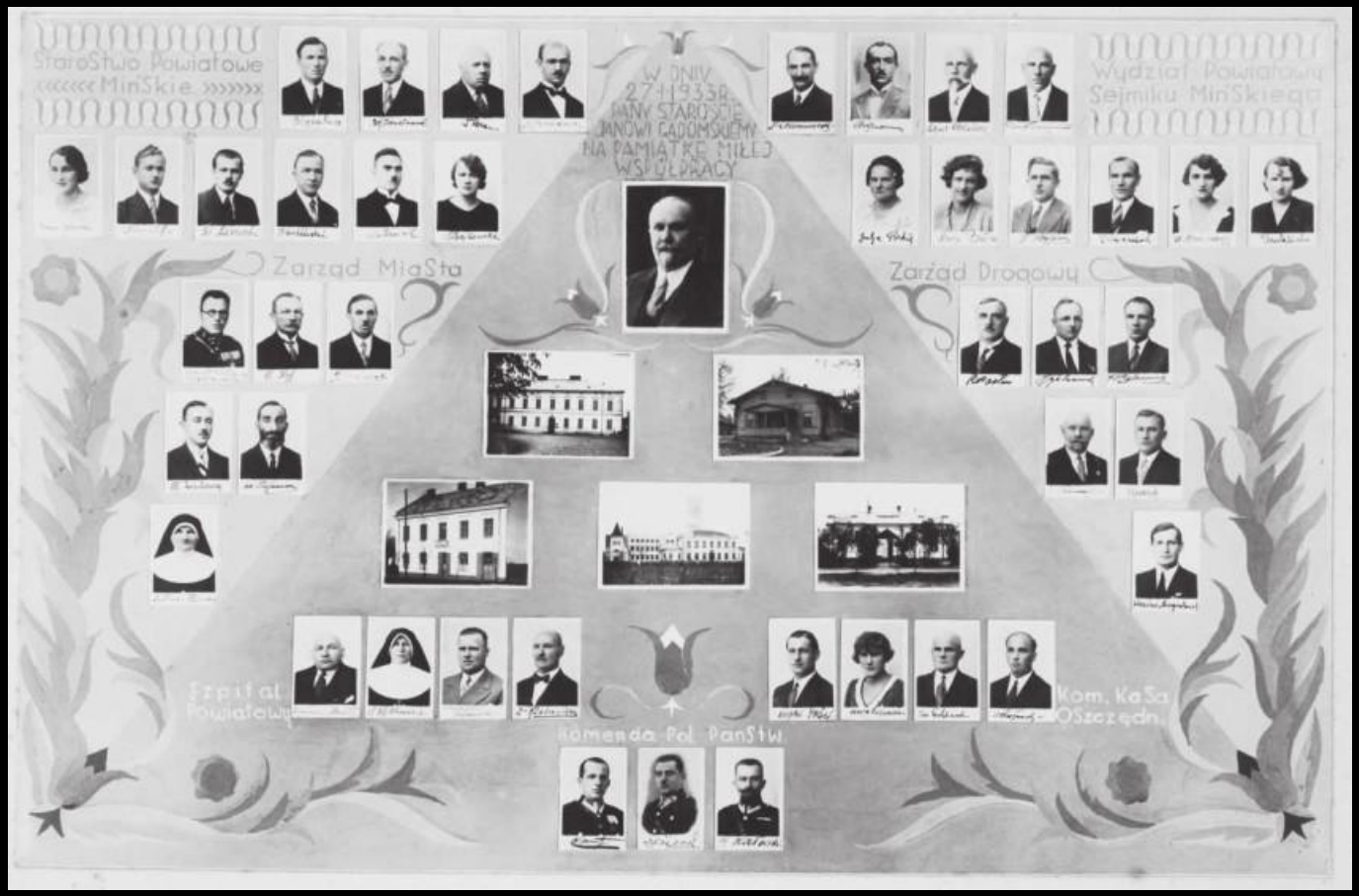

Tableau ofiarowane w dniu 27 stycznia 1933 r. Janowi Gadomskiemu, staroście powiatowemu na pamiątkę miłej współpracy przez przedstawicieli urzędów administracyjnych: starostwa i wydziału powiatowego, zarządu miasta, zarządu drogowego, szpitala powiatowego, Komunalnej Kasy Oszczędności i Powiatowej Komendy Policji Państwowej). Dar K. Boguc – oryg. (U–26). Jan Gadomski był mińskim starostą w latach 1929–1936. Zachowane tableau należało do Antoniego Lewandowskiego, sekretarza wydziału powiatowego, późniejszego burmistrza Mińska Mazowieckiego.

Skrzyżowanie ul. Warszawskiej z ul. Dworcową (obecnie Kościuszki). Zdjęcie wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H–6). Obecnie również skrzyżowanie z ul. 11 Listopada.

Zbliżenie drogowskazów na skrzyżowaniu ulic przedstawionych na poprzednim zdjęciu. Fotografi a wykonana przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H–7). Na zachód – Warszawa 39 km, na wschód – Brześć 152 km i Kałuszyn 17 km; na południe, wzdłuż ul. Dworcowej (Kościuszki) – Kołbiel 16 km.

Obóz jeńców sowieckich w Mińsku Mazowieckim w 1942 r. Zdjęcie wykonane przez grupę konspiracyjną Armii Krajowej obwodu „Mewa” (H–24). Obóz był zlokalizowany przy ul. Długiej (obecnie Okrzei), w sąsiedztwie obecnej Szkoły Podstawowej nr 1 im. M. Kopernika i Gimnazjum Miejskiego nr 1 im. W. Andersa. W 1940 r. przebywali w nim jeńcy francuscy, a po napaści III Rzeszy na ZSRR – sowieccy.

Siedziba niemieckiej żandarmerii przy ul. Pięknej (przed samą wojną nazwa ulicy brzmiała Konstytucji 23 Kwietnia). Zdjęcia wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H–4,5). Budynek wybudowała hr. Pelagia Łubieńska. Obecnie siedziba Wojskowej Komendy Uzupełnień.

Siedziba niemieckiej żandarmerii przy ul. Pięknej (przed samą wojną nazwa ulicy brzmiała Konstytucji 23 Kwietnia). Zdjęcia wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H–4,5). Budynek wybudowała hr. Pelagia Łubieńska. Obecnie siedziba Wojskowej Komendy Uzupełnień.

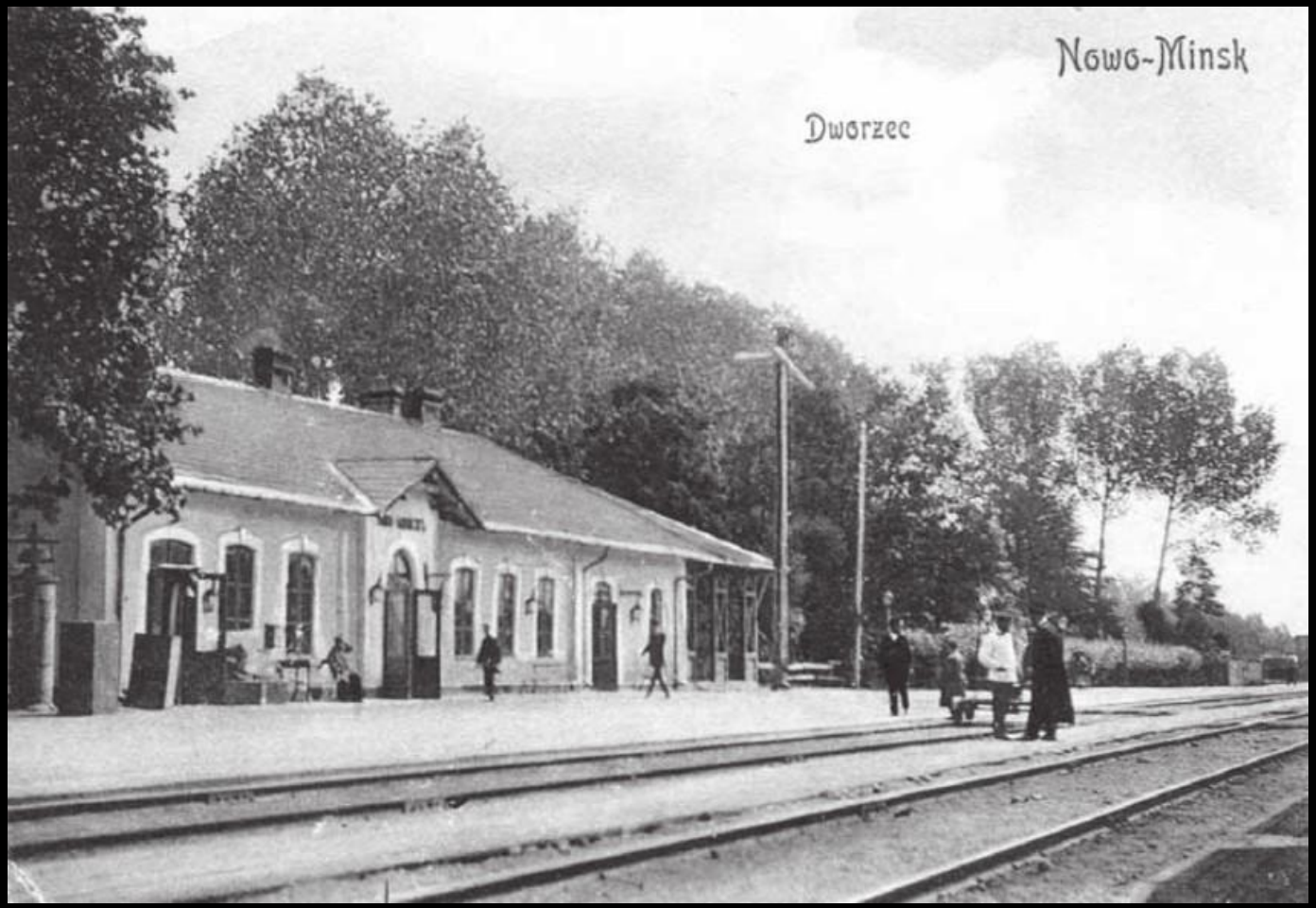

Nowo-Mińsk z ok. 1905 r. Reprodukcja pocztówki przedstawiającej pierwszy murowany dworzec kolejowy, wybudowany ok. 1866 r. w ramach budowy kolei warszawsko-terespolskiej. Jednym z udziałowców spółki Towarzystwa Drogi Żelaznej Warszawsko-Terespolskiej był hrabia Karol Jezierski, właściciel miasta i mińskich dóbr ziemskich. Dar M. Dzienia.

Dworzec kolejowy i wieża ciśnień w Mińsku Mazowieckim. Zdjęcie z lat 20., oryg. dar U. Zamojskiej (A–48).

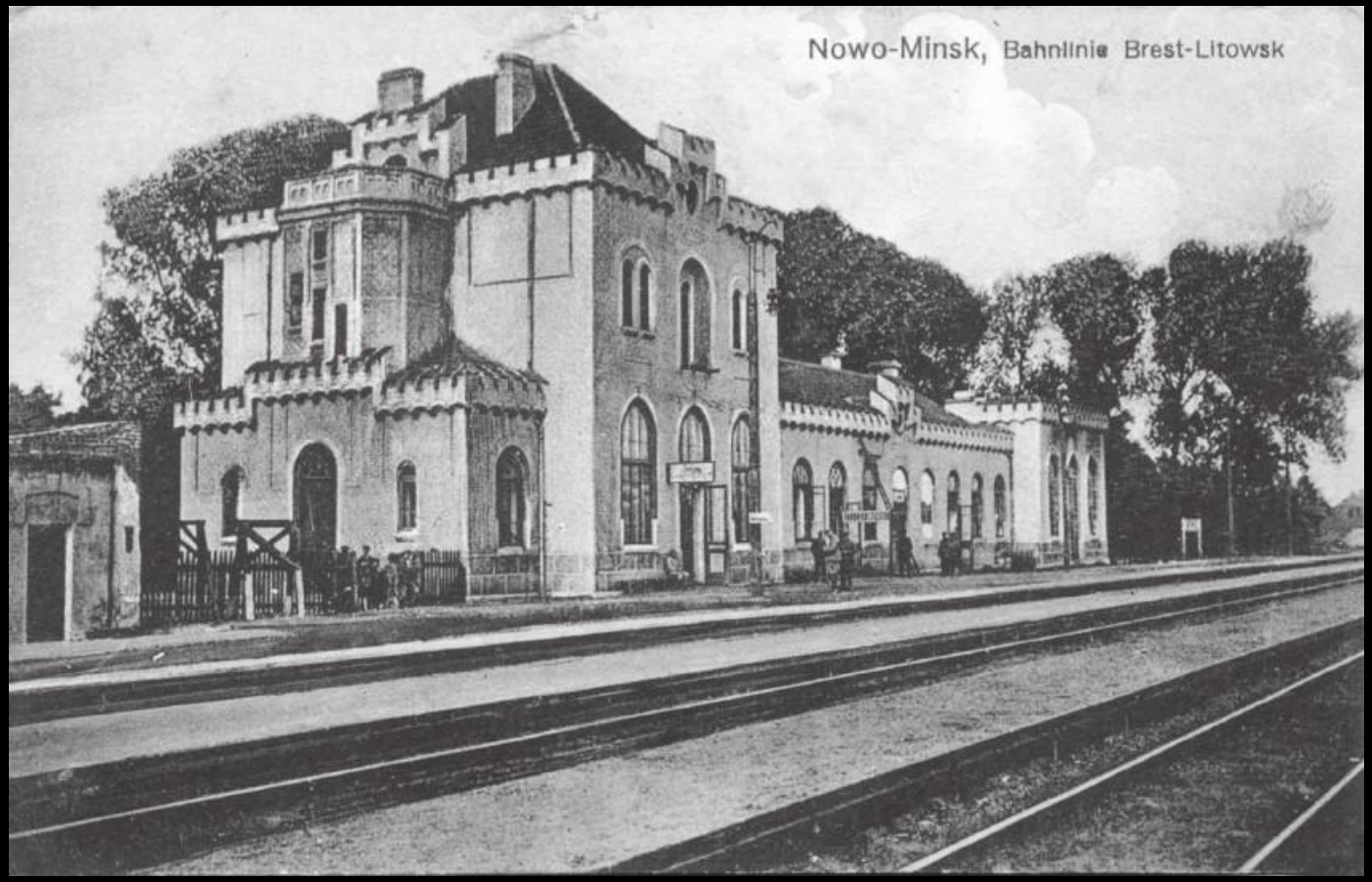

Nowo-Mińsk z ok. 1915–1917 r. Reprodukcja pocztówki przedstawiająca nowy budynek dworcowy wybudowany na początku XX w. Część zachodnia była jednopiętrowa, a część wschodnia parterowa z wielkimi, panoramicznymi oknami. Za dworcem w kierunku zachodnim znajdowała się wieża ciśnień (obecnie – na przeciwko budynku liceum ogólnokształcącego przy ul. Pięknej). Podczas wycofywania się Niemców z Mińska w końcu lipca 1944 r. dworzec został zaminowany i wysadzony w powietrze wraz z kolejową wieżą ciśnień. Dar Tomasza Adamczaka.

Oddanie trakcji elektrycznej linii kolejowej Warszawa – Mińsk Mazowiecki. Przyjazd na dworzec pierwszego pociągu elektrycznego 14 lub 15 grudnia 1937 r.; oryg. dar M. Dzienia (U27–29). W uroczystościach wziął udział wicepremier i minister skarbu Eugeniusz F. Kwiatkowski i wiceminister komunikacji Julian Piasecki, ambasador Anglii Howard Kennard oraz wyżsi urzędnicy Ministerstwa Komunikacji. Główne uroczystości odbyły się na dworcu Warszawa Wschodnia.

Po poświęceniu przez ks. de Wille nowej linii ok. godz. 11.00 ruszył pierwszy skład elektryczny do Mińska. Na mińskim dworcu, przybranym odświętnie fl agami narodowymi, delegacja przeszła przed frontem kompanii Przysposobienia Wojskowego kolejowego i szkolnego Liceum i Gimnazjum Towarzystwa Szkół Średnich. Po krótkim pobycie w naszym mieście odjechała do Warszawy. Była to trzecia linia kolejowa zelektryfikowana w węźle warszawskim. Elektryfikację przeprowadziły dwie firmy angielskie, które zobowiązane były do maksymalnego wykorzystania przy jej budowie polskich specjalistów i robotników oraz urządzeń produkowanych przez krajowy przemysł.

Dworzec kolejowy w Mińsku Mazowieckim. Oryg., pocztówka z lat 30. (P1).

Dworzec od strony torów kolejowych z widoczną już trakcją elektryczną. Reprod. zdjęcia wykonanego przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1944 (H–103A).

Dworzec PKP od strony miasta w okresie II wojny światowej. Zdjęcie (H–103B) wykonane przez żołnierza niemieckiego w latach 1940–1942 (H–3). Obiekt został zburzony przez ustępujące wojska niemieckie w lipcu 1944 r.

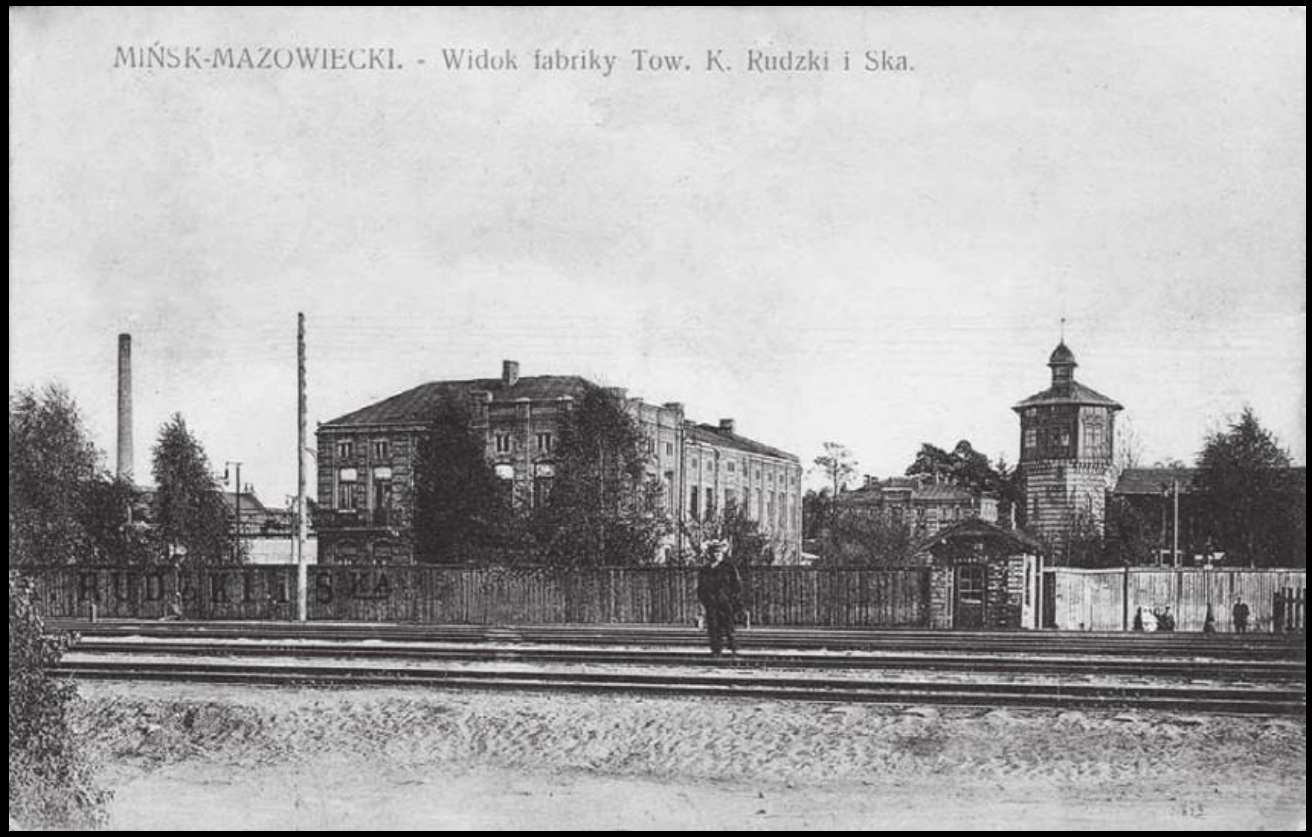

Fabryka Towarzystwa K. Rudzki i S-ka, ok. 1912 r., wyd. Zakład Fotograficzny W.J. Ryś w Mińsku Mazowieckim, reprodukcja pocztówki. Widok na biurowiec, w którym obecnie mieści się Szkoła Podstawowa nr 6 im. H. Sienkiewicza. Widoczną z prawej strony wieżę ciśnień rozebrano w latach 70. XX w. Fabryka funkcjonująca w Mińsku od końca XIX w. zasłynęła z budowy mostów w Cesarstwie Rosyjskim, m.in. na Newie i Amurze, a po I wojnie w Polsce – na Wiśle (w Dęblinie, Warszawie i Płocku). Zakład w 1929 r. wybudował na rzece Słudwi pod Łowiczem pierwszy na świecie most spawany według projektu profesora Politechniki Warszawskiej Stefana Bryły (A73/35). Obecnie kontynuatorem tradycji jest Fabryka Urządzeń Dźwigowych Spółka Akcyjna której prezesem jest Bogusław Jerzy Szulc.

Widok na fabrykę Rudzkiego. Zdjęcie przekazane przez T. Chróścielewskiego (Z–11).

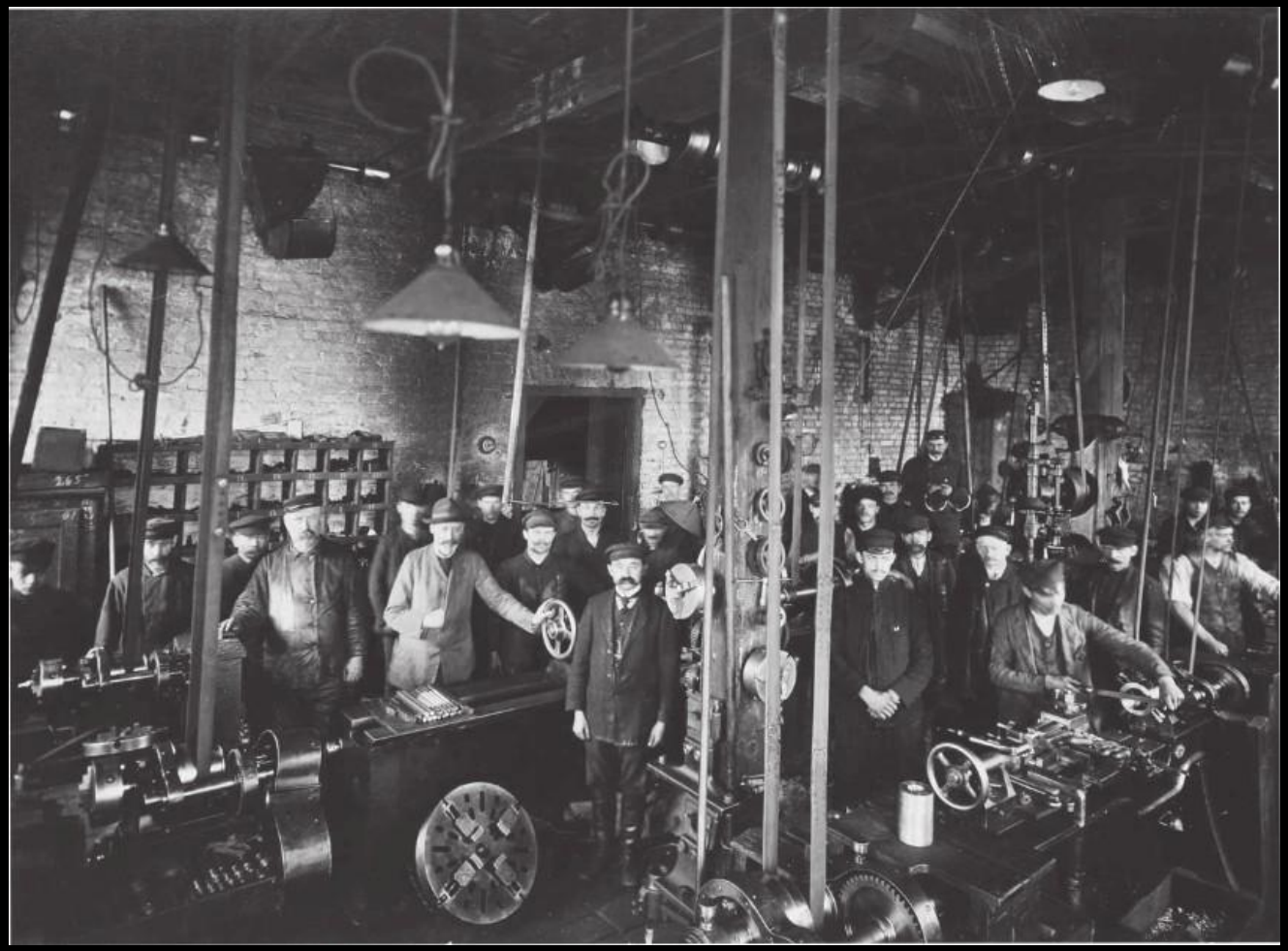

Robotnicy w hali maszyn fabryki Rudzkiego. Oryg., lata 20., dar Henryka Chojnowskiego (Z–1).

Orkiestra zakładowa fabryki Rudzkiego. Zdjęcie wykonane w 1928 r. przez S. Sażyńskiego (Z/73). Przez dziesięciolecia działalności firmy funkcjonowała orkiestra złożona z jej pracowników. Reprodukcja, dar M. Dzienia.

Wieża ciśnień na ternie fabryki Rudzkiego, lata 40. Reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Mińsku Mazowieckim.

Wieża ciśnień na terenie fabryki Rudzkiego w Mińsku Mazowieckim. Oryg., dar K. Szczypiorskiego (H–20).

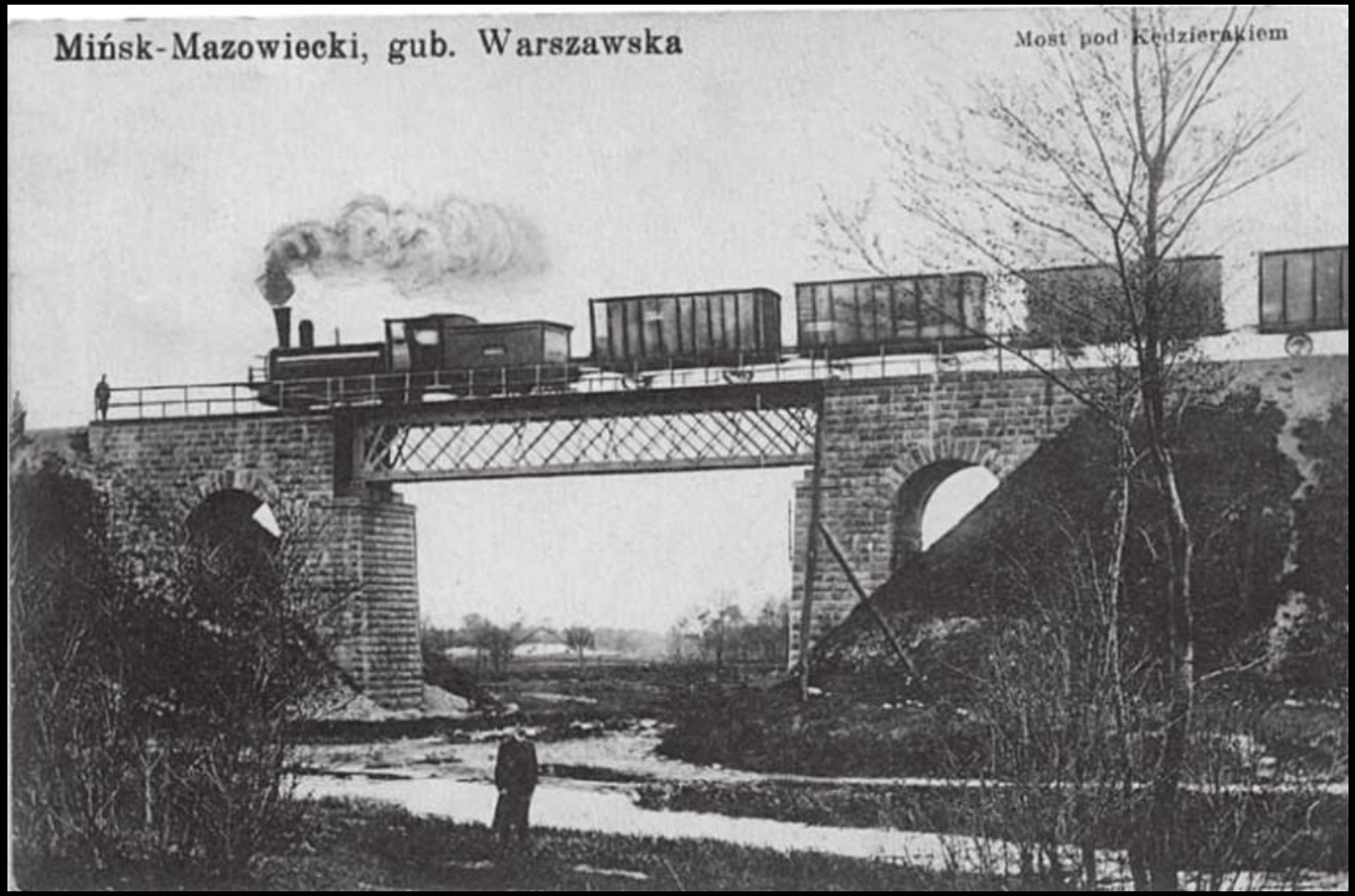

Most pod Kędzierakiem (ok.1912 r.). Reprodukcja unikalnej pocztówki przedstawiającej nietypowe miejsce (TA-2). Fotograf wykonał zdjęcie wiaduktu w trakcie przejazdu pociągu. Wieś Kędzierak należała do majątku ziemskiego Mińsk. Do miasta została przyłączona dopiero w II połowie XX wieku. Dar Tomasza Adamczaka.

Tama na rzece Srebnej „Pompka”. Stacja pomp PKP. Reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Mińsku Mazowieckim.

Młyn wodny przy ul. Stankowizna. Fot. M. Benko, lata 40. (B10/170 i 171). Był czynny do lat 30.

Krzyż przy szosie z Mińska do Kołbieli. Koniec lat 40., reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartografi cznej w Mińsku Mazowieckim (A–82/24). Obecnie ul. gen. K. Sosnkowskiego. Ta część miasta zaczęła powstawać pod koniec XIX w. Miała ona charakter dzielnicy willowej (zachowały się dwa reprezentacyjne obiekty – willa dr. Jana Huberta i obok – willa Frydrychów. Do połowy wieku XX w miarę zwarta zabudowa miejska po tej stronie torów kolejowych ciągnęła się do ul. Widok. Wówczas krzyż był widoczny i dobrze wyeksponowany. Można uznać to miejsce za ówczesny kraniec miasta. Krzyż, jeden z najstarszych w mieście, dziś pozbawiony ogrodzenia i wciśnięty między tuje, znajduje się naprzeciw nadleśnictwa. Zachował się dzięki opiece okolicznych mieszkańców, ale także trwałości użytych do jego budowy materiałów – stali i betonu.

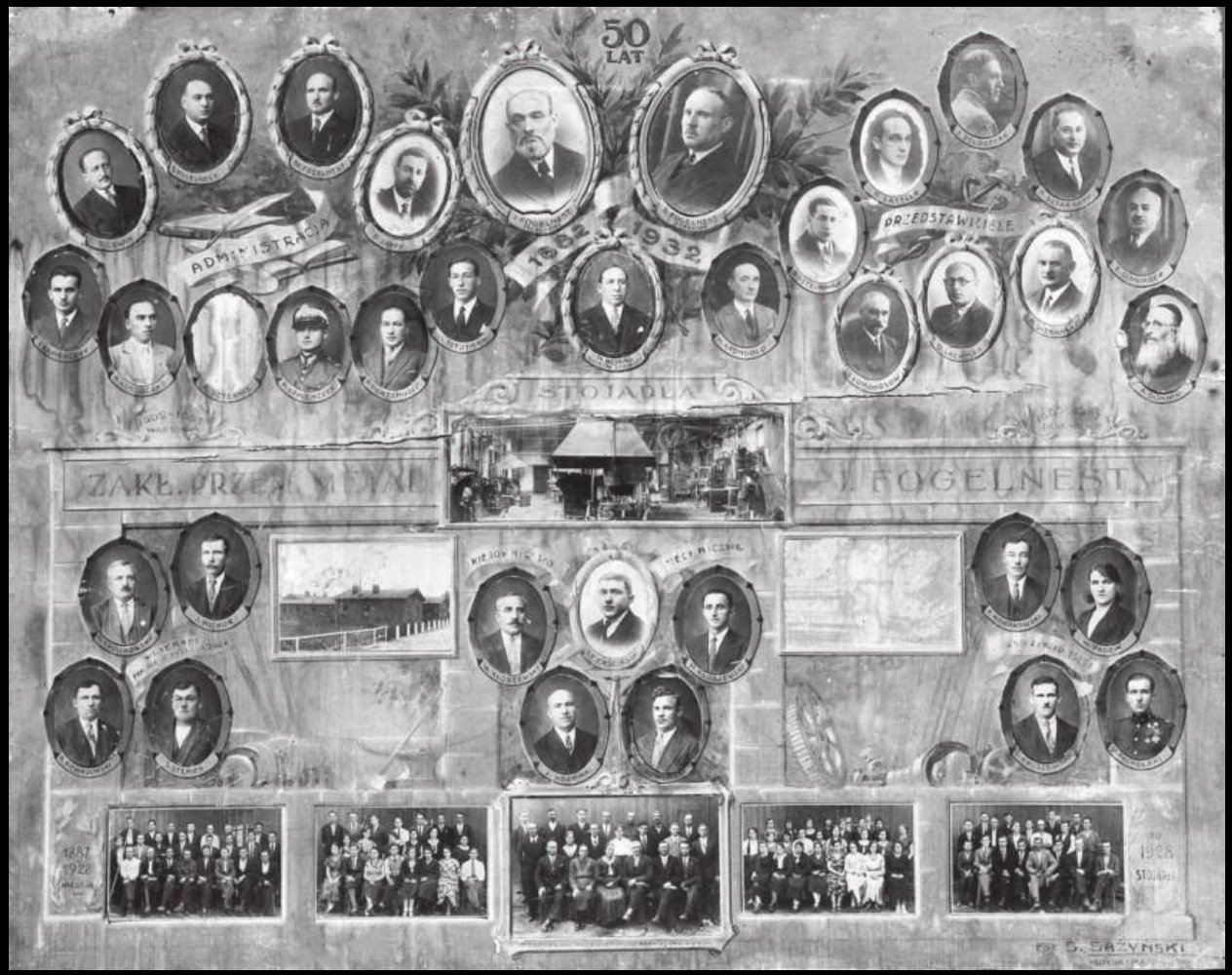

Tableau Zakładu Przemysłu Metalowego I. Fogelnesta w Stojadłach wykonane z okazji złotego jubileuszu firmy w 1932 r. Fot. S. Sażyński, dar G. Padzika. Od 1928 r. fabryka mieściła się w Stojadłach (wcześniej w Warszawie), po II wojnie światowej funkcjonuje pod nazwą Fabryka Wyrobów Metalowych. Zakład słynął z produkcji naczyń stołowych.

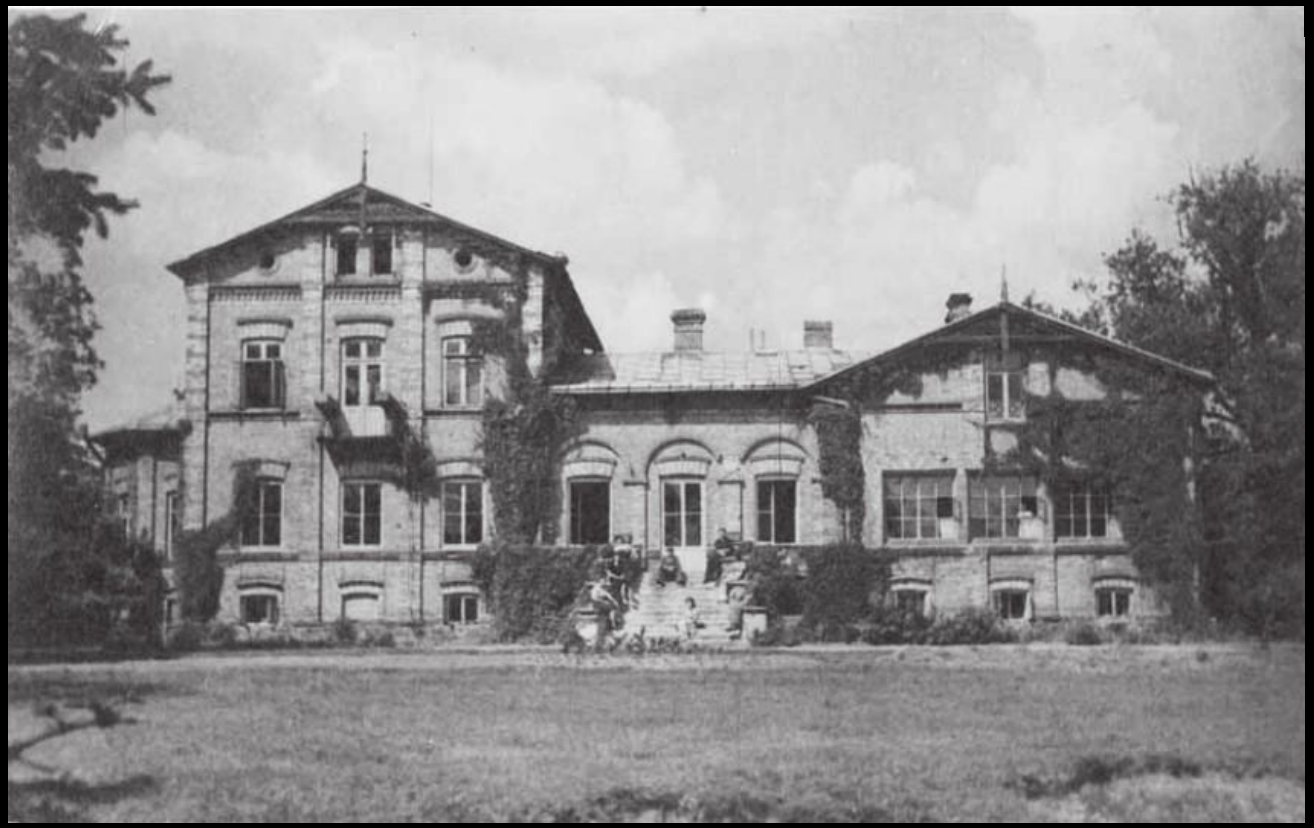

Nieruchomość Rydzykowskich przy ul. Kościuszki i ul. Kazikowskiego z okazałą willą i parkiem – całość o pow. 1,7 ha. Opszar ten do 1889 r. był własnością Seweryna Dernałowicza, potem Andrzeja Mieczkowskiego, następnie jego córki Jadwigi Rydzykowskiej. W 1940 r. posiadłość Marii Chodakowskiej. W czasie II wojny światowej obiekt zajęły niemieckie władze okupacyjne, lokując tu terenową strukturę NSDAP. Po wojnie Powiatowy Dom Kultury. W latach 1947–1964 siedziba szkół handlowych. Potem przedszkole, a obecnie Gimnazjum i Liceum Salezjańskie. Na miejscu stawu i części parku umiejscowiono dworzec PKS. Zdjęcia z 1947 r. Dar Krystyny Boguc.

Firma „Drzewodar” przy ul. Siennickiej, lata 20. (DD/2).

Zdjęcie przedstawiające rodzinę Dobrowolskich, wykonane w 1919 r. Od lewej strony siedzą: założyciele fabryki „Drzewodar” Józef i Zofi a Dobrowolscy z małą wychowanką, córka Wanda z synem Stasiem oraz stojącym za nią mężem Franciszkiem Dobrowolskim. Od prawej strony stoją: córka Bronisława z mężem Stanisławem Bukrabą oraz córka Stanisława z mężem Tadeuszem Walkowskim (DD/3).

Jublileusz 25-lecia firmy „Drzewodar” w 1906 r. (DD/4).

Asortyment galanterii drewnianej produkowanej w fabryce „Drzewodar” (DD/5-7).

Asortyment galanterii drewnianej produkowanej w fabryce „Drzewodar” (DD/5-7).

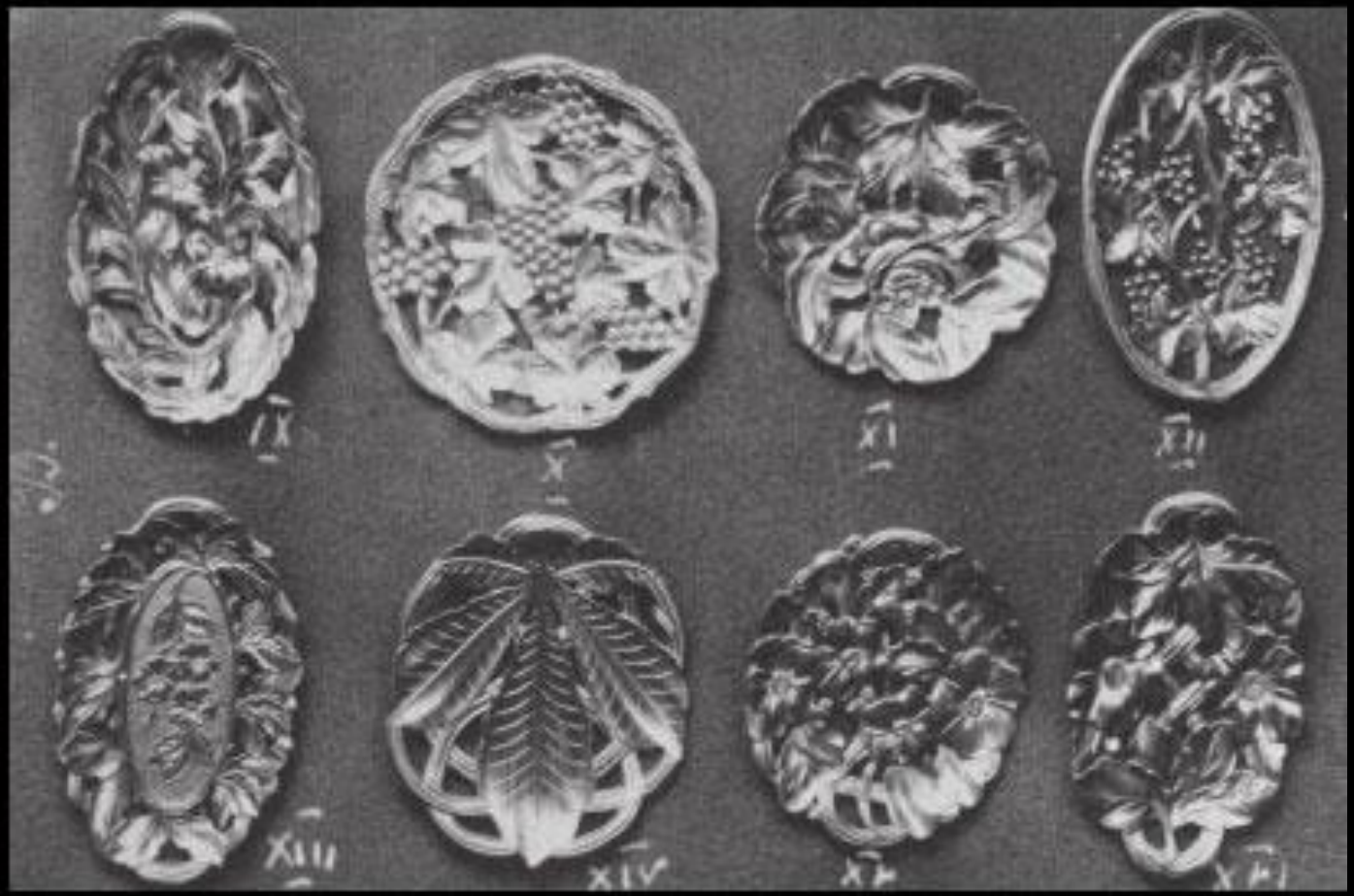

Asortyment galanterii drewnianej produkowanej w fabryce „Drzewodar” (DD/5-7).

7-Klasowa Szkoła Powszechna im. M. Kopernika, repr. z ok. 1922 r. (Sz–10). W środku siedzi ks. Józef Dziąg, a obok Józef Jaworski, kierownik szkoły. Jest to najstarsza na terenie miasta szkoła podstawowa. Na początku II RP mieściła się w porosyjskim baraku wojskowym przy ul. Kościuszki. Szkoła wynajmowała też na terenie miasta lokale w domach mieszkalnych. Sytuacja pod tym względem radykalnie się poprawiła ok. 1924 r., kiedy magistrat zakupił obiekty po byłej fabryce galanterii drewnianej Dobrowolskiego przy ul. Siennickiej i ulokował tam wspomnianą szkołę, gdzie mieściła się do II wojny światowej.

Uczniowie Szkoły Powszechnej im. M. Kopernika wraz z kierownikiem i kadrą pedagogiczną przed budynkiem szkoły przy ul. Siennickiej. Ok. 1937 r., repr. (Sz–12).

Szkoła Powszechna im. M. Kopernika. Lekcja wychowania fizycznego. Koniec lat 30., oryg. (Sz–37). Unikalne zdjęcie wyglądu sali gimnastycznej. W rogu piec kaflowy, którym ogrzewano pomieszczenie.

Szkoła Powszechna im. Kopernika przy ul. Siennickiej

Szkoła Podstawowa nr 1 im. Mikołaja Kopernika przy ul. Kwiatowej (obecnie M. Kopernika 9). Koniec lat 40., reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartografi cznej w Mińsku Mazowieckim (A–82/19). Po spaleniu przez Niemców budynku szkoły przy ul. Siennickiej 17 ta najstarsza na terenie miasta placówka oświatowa została już po wojnie przeniesiona do tego obiektu, wzniesionego pod koniec lat 30. W okresie II wojny mieścił się w nim Arbeitsamt (urząd pracy). W dniu 9 czerwca 1943 r. żołnierze AK Obwodu „Mewa" dokonali udanej akcji spalenia dokumentów oraz zgładzenia niemieckiego konfi denta. Budynek został uroczyście oddany na potrzeby szkolne dopiero 6 października 1945 r.

7-Klasowa Publiczna Szkoła Powszechna Żeńska im. Dąbrówki. Fot. koniec lat 20. (Sz–18). W pierwszym rzędzie siedzi długoletni nauczyciel i dyrektor Stanisław Turowski. W tle widoczny budynek szkoły. Był to dawny barak koszarowy wojsk rosyjskich, który przeniesiono z ul. Kościuszki na ul. Dąbrówki i adaptowano na potrzeby oświatowe.

Państwowe Seminarium Nauczycielskie Żeńskie dla Nauczycieli Ludowych w Mińsku Mazowieckim. Oryg. pozyskany przez K. Szczypiorskiego (Sz–31). Pamiątka z ukończenia roku szkolnego 11 czerwca 1920 r. Seminarium zostało założone przez Polską Macierz Szkolną i istniało do lipca 1922 r., kiedy zostało przeniesione do Radzymina. Pierwszą dyrektorką szkoły była Maria Kuropatwińska.

Gimnazjum Żeńskie – uczennice i kadra pedagogiczna. Fot. Zakład Artystyczno-Fotografi czny Adama Gancwola, ul. Warszawska, 1922 r., oryg. pozyskany staraniem K. Szczypiorskiego (Sz–30). Realna Siedmioklasowa Szkoła Żeńska Marii Grochowskiej powstała w 1910 r. i mieściła się przy ul. Dworcowej (Kościuszki). Przełożona Grochowska wychowywała dziewczęta w duchu patriotycznym i dbała o kształtowanie pozytywnych cech charakteru swoich wychowanek. W 1921 r. szkoła została przekształcona w Ośmioklasowe Żeńskie Gimnazjum Sejmikowe, a w 1929 r. została połączona z Gimnazjum Męskim i przekształcona w Gimnazjum Koedukacyjne. Siedzą od lewej: druga – H. Wieczorkiewiczówna, czwarty – ks. Prefekt J. Dziąg, piąty – dyr. Stefan Kopczyński, dziewiąty – Kazimierz Oksza Strzelecki, późniejszy dyrektor (w latach 1924–1929).

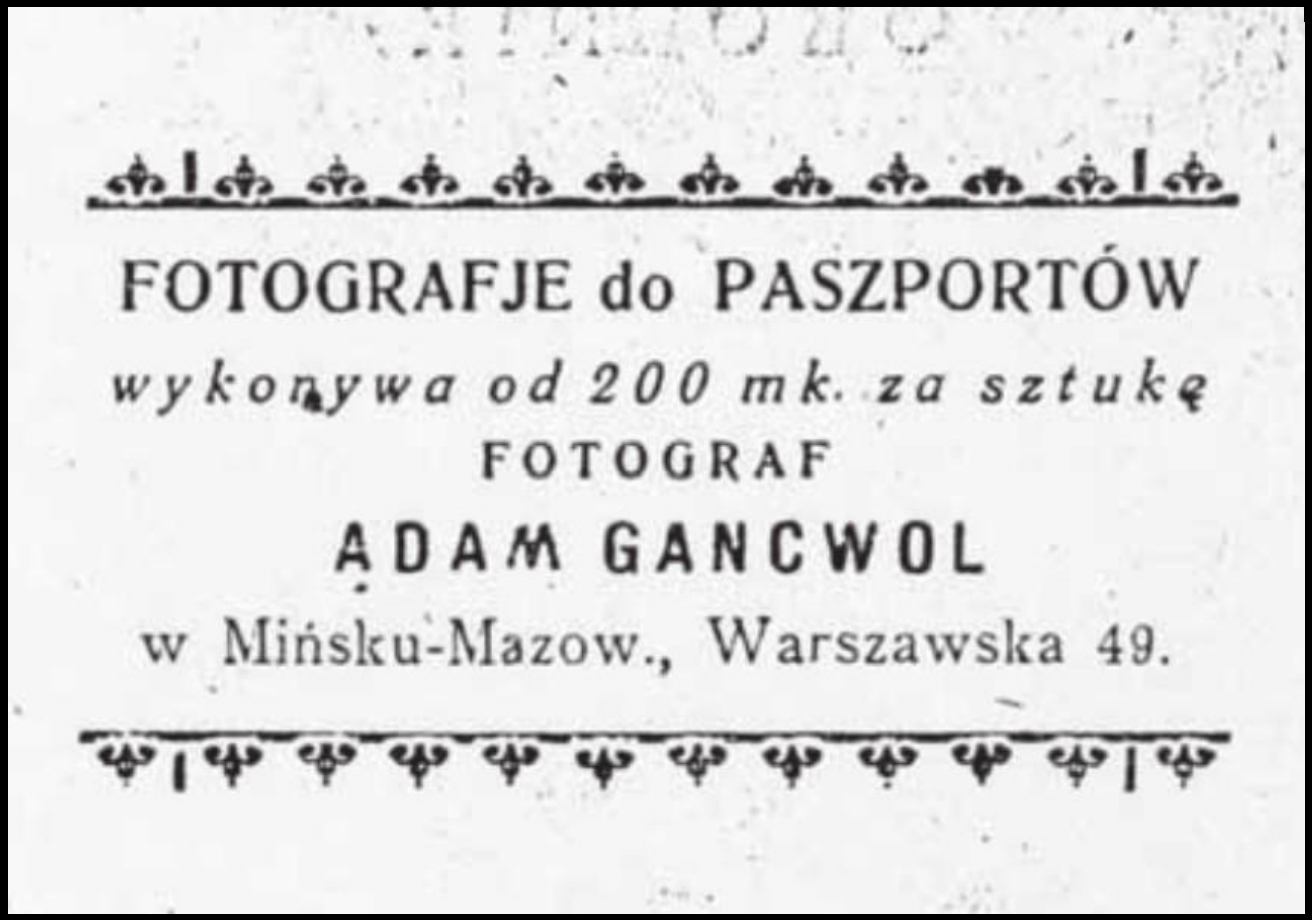

Reklama zakładu fotograficznego Adama Gancwola zamieszczona w „Gazecie Urzędowej Wydziału Powiatowego Starostwa Mińsko-Mazowieckiego”, nr 37 z 13 września 1922, s. 4.

Gimnazjum Koedukacyjne Towarzystwa Szkół Średnich - nieliczna grupa maturzystów z gronem pedagogicznym. Ok. 1933 r., repr. (SZ-1, oryg. Zb.TCH album). W drugim rzędzie od góry, trzecia od lewej Maria Szymkiewicz, nauczy. j. niemieckiego, piąta od lewej naucz. Aleksandra Klimaszewska, szósta ucz. Antonina Lewandowska, siódma Jadwiga Szymkiewicz, naucz. matematyki, fizyki i chemii, ósma ucz. Jadwiga Mazurek. W trzecim rzędzie od góry, pierwszy od lewej Wacław Antosiewicz, dyrektor w latach 1929-1935,wykładał jęz. polski, czwarty ks. Józef Dziąg i ostatnia w tym rzędzie Helena Wieczorkiewicz, naucz. wychowania fizycznego. Siedzą od lewej strony: ucz. Jan Antosiewicz (syn dyrektora), ucz. Celestyna Kożuchowska, naucz. Jan Pierzan, ucz. L. Godlewska, naucz. inż. B. Bujnowski.

Uczniowie przed budynkiem szkoły z dyrektorem W. Antosiewiczem i H. Wieczorkiewicz. (Sz–4). Jeden z dwóch drewnianych budynków przekazanych na cele oświatowe przez Filipa Rodkiewicza, powstańca z 1863 r., ziemianina, mieszkańca miasta. Budynki spłonęły w czasie II wojny światowej.

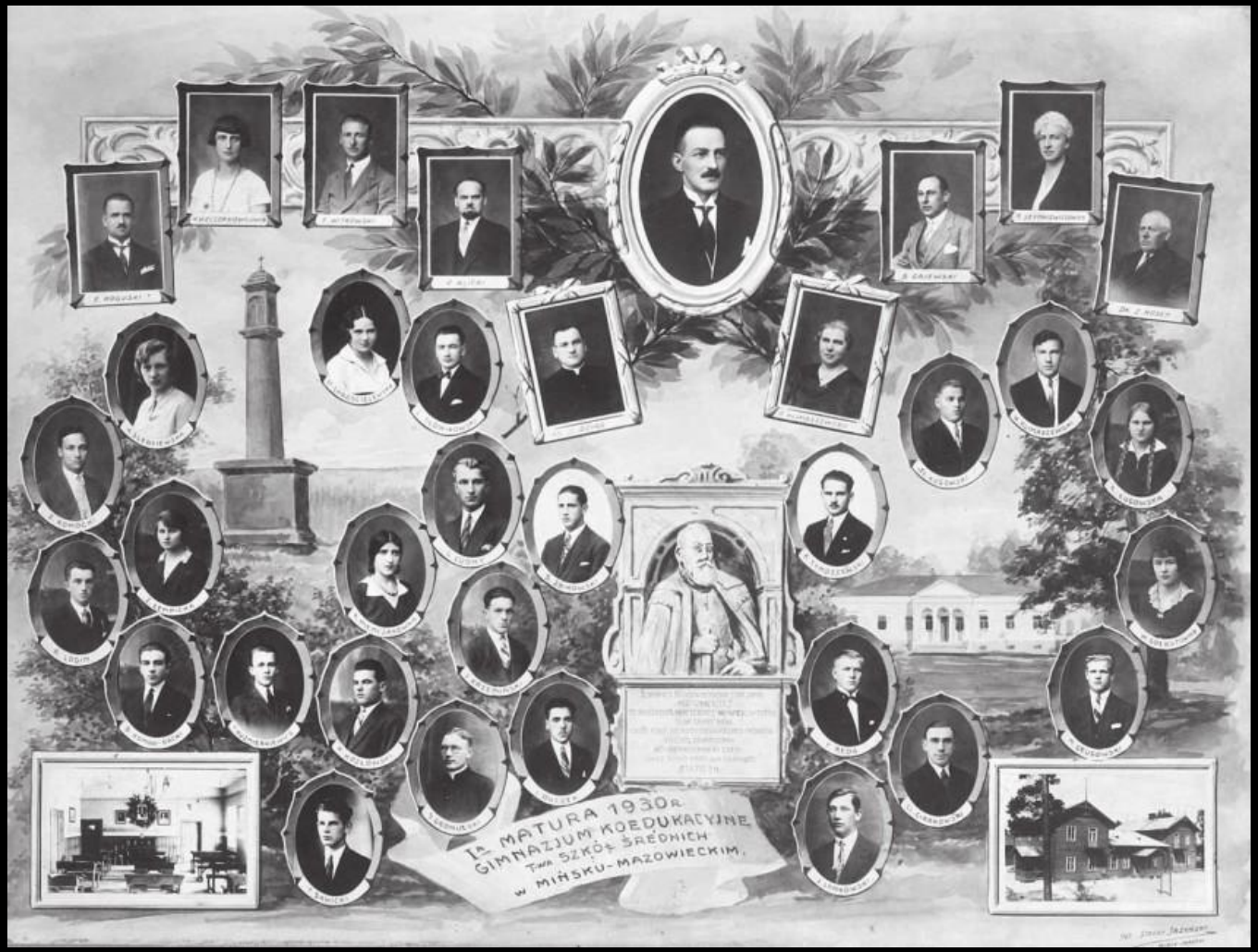
1a MATURA 1930r
GIMNAZJUM KOEDUKACYJNE
Tow. SZKÓŁ ŚREDNICH
w MIŃSKU-MAZOWIECKIM.

MATURA
1931R
GIMNAZJUM KOEDUKACYJNE
Typu SZKÓŁ ŚREDNICH
w MIŃSKU-MAZOWIECKIM.
FOT. „STUDIO"
S. SAŁTYŃSKI
MIŃSK-MAZOW.

Gimnazjum Koedukacyjne Towarzystwa Szkół Średnich w Mińsku Mazowieckim, I matura (1930 r.), II matura (1931 r.) i IV matura (1933 r.). Fot. Studio S. Sażyński oryg. (dwa ostatnie tableau – dar. K. Boguc). Dyrektor Wacław Antosiewicz z kadrą pedagogiczną i maturzyści. Zamieszczono również zdjęcie drewnianego budynku szkoły i wygląd jednej sali lekcyjnej oraz sceny z przedstawienia „Warszawianka" Stanisława Wyspiańskiego. Warto też dodać, iż wspomniany obiekt spłonął w czasie II wojny światowej. Nowy budynek murowany według proj. arch. Michała Sławińskiego został wybudowany pod koniec okresu międzywojennego, ale na cele oświatowe zagospodarowany został dopiero po wojnie. Szkoła zapisała piękną kartę w dziejach tajnego nauczania.

ul. Kolejowa (obecnie 1 Maja), kamienica dr. A. Cudnego. Koniec lat 40., reprodukcja pozyskana z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Mińsku Mazowieckim (A–82/22). Po II wojnie światowej mieściło się tu Państwowe Gimnazjum i Liceum. W środkowej części drewniany ganek z głównym wejściem i bocznymi na skrzydłach budynku. Przed posesją godło i tablica Państwowego Gimnazjum i Liceum w Mińsku Mazowieckim. Obecnie w budynku mieści się biblioteka szkolna Gimnazjum i Liceum im. Polskiej Macierzy Szkolnej oraz sale lekcyjne dla gimnazjum. Wcześniej – internat dla uczniów liceum.

Przysposobienie Wojskowe przy Gimnazjum Koedukacyjnym – w pełnym ekwipunku i gotowości obronnej. 1931 r., repr. (Sz–3). W środku w kapeluszu dyr. W. Antosiewicz.

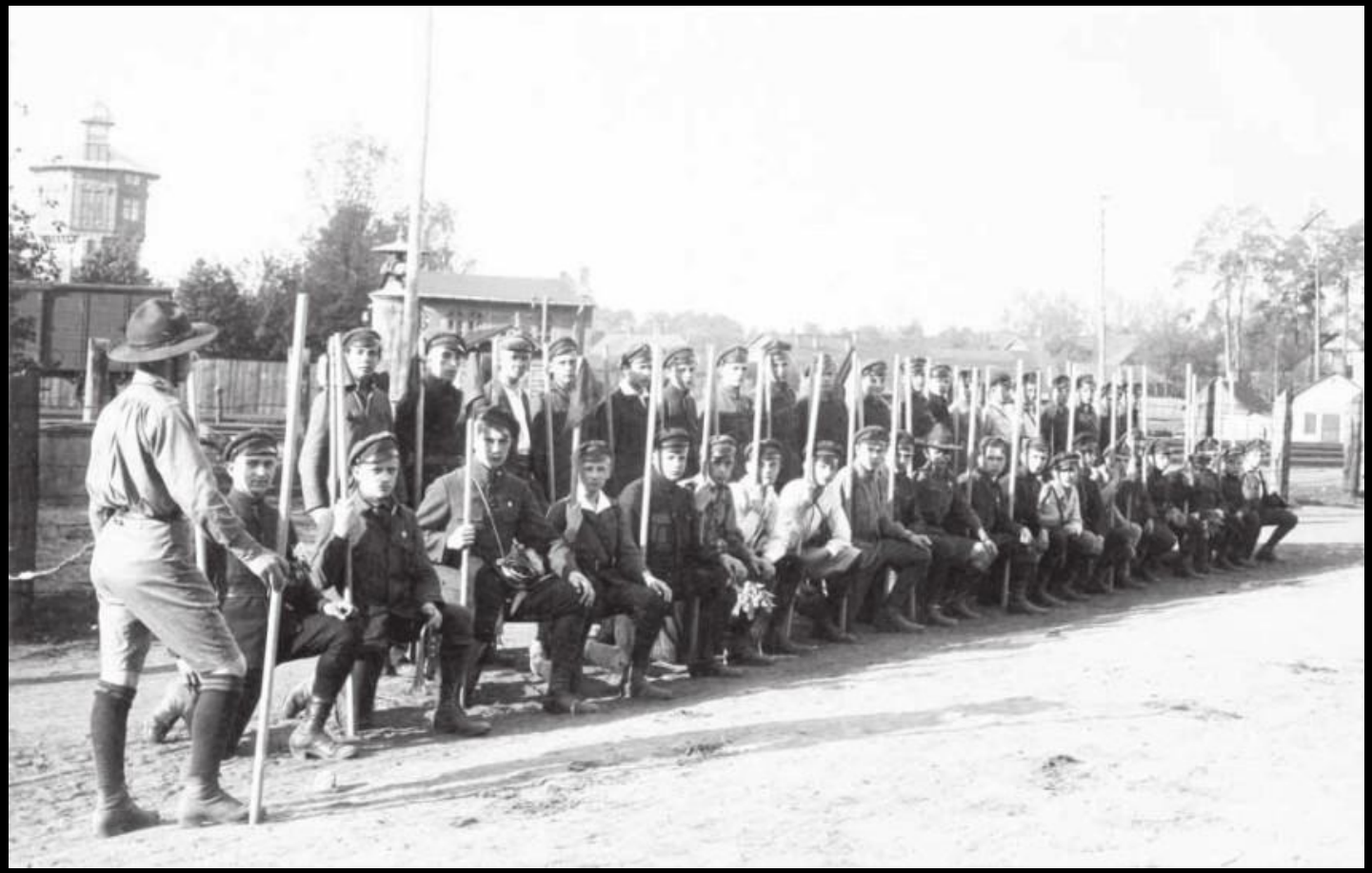

Drużyna harcerska (skautowa) przed ćwiczeniami na placu przed fabryką Rudzkiego. Fot. oryg. z 1922 r. (WK–42). Zdjęcie dokumentuje początki mińskiego harcerstwa.

Przysposobienie Wojskowe – żeńskie. Oryg., lata 30. (WK–50). Na odwrocie podpisy: Wanda Mięsakówna, Wanda Wojewódzka, M. Polkowska, U. Leszczyńska.

Witek i Tadek Sażyńscy w pełnym ekwipunku harcerskim. (Zb. TCh.–album). Synowie Stefana i Stefanii Sażyńskich. Byli absolwentami Szkoły Powszechnej im. Kopernika oraz Liceum i Gimnazjum Humanistycznego. Mieli starszego brata, Czesława. Ojciec chłopców, Stefan Sażyński, był właścicielem znanego i wielce zasłużonego dla Mińska i powiatu zakładu fotografi cznego „Studio". W okresie okupacji niemieckiej cała rodzina wspierała konspiracyjny ruch niepodległościowy reprezentowany m.in. Przez podziemną Armię Krajową. W wyniku „wielkiej wsypy" wszyscy zostali aresztowani przez Niemców. Wojnę przeżyła jedynie Stefania Sażyńska (pozostali członkowie rodziny zostali zamordowani: Stefan w Stutthofie, a synowie w Warszawie), która po wojnie wspólnie z Haliną Chorobińską z domu Cudną prowadziła zakład fotograficzny. Zmarła w 1992 r.

Żeńska drużyna harcerska w dniu święta 3 Maja 1933 r. Oryg, fot. S. Sażyński (Zb. TCh–album). Wśród harcerek Tadeusz Chróścielewski, opisując to zdjęcie, rozpoznał: „od lewej: Natalia Piotrowska, Krystyna Ciesielska, Kozakiewiczówna, dalej nie pamiętam. Z tyłu od lewej: Barbara Reinschówna, Władysława Górna, Hanna Tańska, Jadwiga Karwowska, Zofi a Melcer ?, Barbara Sławińska”.

H. Wieczorkiewicz z uczennicami Szkoły Przemysłowo-Handlowej Żeńskiej. Oryg. (Zb. TCh. – album). Jedna z nielicznych znanych fotografi i przedstawiająca wygląd sali lekcyjnej.

Liceum dla Dorosłych TUR – Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego. Klasa maturalna z dyr. Stanisławem Zwierzem. Oryg., fot. S. Brewczyński

Jednoroczny Kurs Budowlany w Mińsku Mazowieckim. Oryg. z ok. 1946 r. (Zb. TCh. – album). Zdjęcie wykonane na terenie fabryki Rudzkiego. Siedzą od prawej: Maria Szymkiewicz, N.N., inż. Marian Benko, za nim inż. Aureliusz Chróścielewski, znany konstruktor mostów z fabryki Rudzkiego, ojciec Tadeusza – poety i prozaika, piewcy ziemi mińskiej.

Budowa Zespołu Szkół Budowlanych. Fot. M. Benko (B10/60, 66 i 70, neg. 11B). Po II wojnie światowej była to pierwsza wielka inwestycja budowlana. Ośrodek szkoleniowy zlokalizowano za parkiem na gruntach majątku ziemskiego Mińsk-Dwór. Na zachód od tej inwestycji wytyczono działki budowlane i w szybkim tempie powstało osiedle Kołowa (nazwa od głównej ulicy), a także Powiatowa Lecznica Zwierząt oraz Państwowy Ośrodek Maszynowy (przy ul. Szczecińskiej). Na północ wytyczono obszar na ogródki działkowe

Budowa Zespołu Szkół Budowlanych. Fot. M. Benko (B10/60, 66 i 70, neg. 11B). Po II wojnie światowej była to pierwsza wielka inwestycja budowlana. Ośrodek szkoleniowy zlokalizowano za parkiem na gruntach majątku ziemskiego Mińsk-Dwór. Na zachód od tej inwestycji wytyczono działki budowlane i w szybkim tempie powstało osiedle Kołowa (nazwa od głównej ulicy), a także Powiatowa Lecznica Zwierząt oraz Państwowy Ośrodek Maszynowy (przy ul. Szczecińskiej). Na północ wytyczono obszar na ogródki działkowe

Budowa Zespołu Szkół Budowlanych. Fot. M. Benko (B10/60, 66 i 70, neg. 11B). Po II wojnie światowej była to pierwsza wielka inwestycja budowlana. Ośrodek szkoleniowy zlokalizowano za parkiem na gruntach majątku ziemskiego Mińsk-Dwór. Na zachód od tej inwestycji wytyczono działki budowlane i w szybkim tempie powstało osiedle Kołowa (nazwa od głównej ulicy), a także Powiatowa Lecznica Zwierząt oraz Państwowy Ośrodek Maszynowy (przy ul. Szczecińskiej). Na północ wytyczono obszar na ogródki działkowe

Pamiątkowe zdjęcie przed Powiatowym Domem Kultury. Po 1944 r., repr. (U–9). W czasie II wojny światowej obiekt przejęły niemieckie władze okupacyjne. Obecnie po przebudowie i mieści Gimnazjum i Liceum Salezjańskie.

Zawody atletyczne – 6 kwietnia 1924 r. Oryg. (WK2). Na zdjęciu z nr. 4 Władysław Kopytowski. W okresie II RP duże znaczenie przywiązywano do rozwoju kultury fi zycznej. O tężyznę dbały różne towarzystwa i stowarzyszenia sportowe. Organizowane były zawody i konkursy, które przyciągały mieszkańców miasta. Rozwój sportu wspierały władze administracyjne i wojskowe.

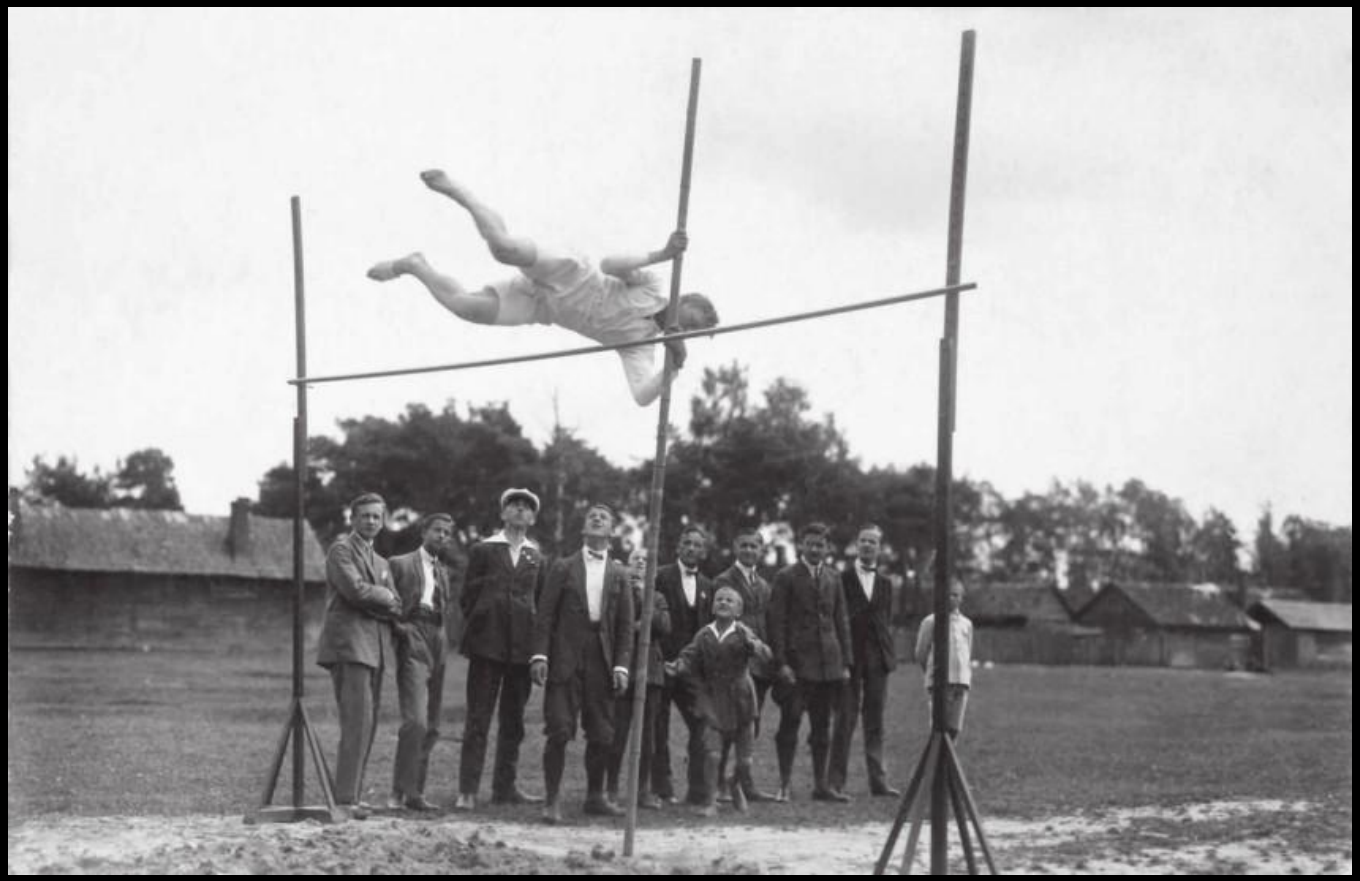

Skok o tyczce. 1924 r., oryg. (WK43). Od lewej strony stoją Władysław Kopytowski i Aleksander Rawski. Zdjęcia sportowców i kolarzy do zbiorów TPMM przekazał syn Władysława Kopytowskiego.

Wyścigi torowe w Mińsku Mazowieckim na dawnym hipodromie przy ul. Kościuszki, 29 maja 1927 r. Oryg. (WK 10). Dużą popularnością cieszył się sport kolarski. Początki rozwoju tego sportu sięgają jeszcze okresu rozbiorów. Warto dodać, iż w 1912 r. cyklista z Mińska, Feliks Rawski, zdobył mistrzostwo Królestwa Polskiego.

Mistrzostwa szosowe – Mińsk Mazowiecki. Oryg. (WK–5). Zdjęcie z dedykacją: „Miłemu Władeczkowi – Stasiek J. 3 X 26” pokazuje mistrza Stanisława Jensena z Władysławem Kopytowskim. Najlepszy wynik na dystansie 50 km wyniósł 1 godz. i 44 min.

Otwarcie sezonu kolarskiego, 10 kwietnia 1927 r. Oryg. (WK–7). Zdjęcie wykonane przy ul. Kościuszki na hipodromie, który służył jako tor kolarski. W tle wieża mińskiej cerkwi prawosławnej, namacalny ślad po zaborcy rosyjskim – rozebrana w latach 30. W zbiorach TPMM jest to jedyne zdjęcie, na którym widać (szkoda, że tylko kontury) wieży mińskiej cerkwi.

Kolejne otwarcie sezonu kolarskiego w 1928 r. Oryg. (WK–290). Pierwszy od lewej stoi Władysław Kopytowski

Otwarcie sezonu kolarskiego Mazowieckiego Towarzystwa Kolarskiego, maj 1929 r. Oryg. (WK36). Prezesem MTK był płk Kłobukowski.

Stadion przy dzisiejszej ul. Sportowej. Oryg. (A–47). Został oddany do użytku dzięki staraniom władz miasta. W latach 30. był miejscem nie tylko wydarzeń sportowych, ale rekreacji i spotkań mińszczan aktywnie spędzających czas wolny. Obok boiska czynne były korty tenisowe. Na zdjęciu z lewej: Maria Benko z domu Jelińska, żona Mariana Benki, w środku H. Wieczorkiewicz a z prawej A. Rawski. Obecnie tradycje te kontynuuje Mińskomazowieckie Towarzystwo Tenisowe.

Mińska Ochotnicza Straż Pożarna. Początek XX w. – reprod. pozyskana staraniem S. Kazikowskiego (St–41). W środku (w kapeluszu) siedzi Filip Rodkiewicz – postać bardzo znana i ogólnie szanowana. Były powstaniec 63 r., fi lantrop i dobrodziej straży. Drugi od lewej – Adam Kazikowski. Ochotnicza Straż Pożarna jest najstarszą organizacją społeczną na terenie miasta i jedną z najstarszych na wschód od Wisły. Powstała w 1881 r. z inicjatywy Rosjanina Swinina, ale dopiero w 1882 r. została zarejestrowana.

Członkowie Ochotniczej Straży Pożarnej w Siennicy z okazji poświęcenia sztandaru w 1919 r. (St/38). W tle fragment drewnianego kościoła parafialnego, spalonego we wrześniu 1939 r. Dar Barbary Adamiec.

Ochotnicza Straż Pożarna ze sztandarem, 29 czerwca 1919 r. Fot. „Studio” Ryś; reprod. z oryg. S. Kazikowskiego (St.– 42). W środku przed sztandarem w hełmie Adam Kazikowski, pierwszy od lewej – dr Jan Hubert.

Kursy Oficerskie Pożarnicze w Mińsku Mazowieckim. 15 października 1925 r., reprod. z oryg. S. Kazikowskiego (St. 43). W drugim rzędzie w środku w kapeluszu siedzi Adam Kazikowski już jako inspektor wojewódzki.

Poświęcenie zakupionego samochodu strażackiego. 29 czerwca 1929 r., repr. (U–1). Na klapie silnikowej napis „MIŃSK MAZOWIECKI”. Samochód święci proboszcz mińskiej parafi i ks. J. Bakalarczyk. Uroczystość odbyła się na rynku. W okresie międzywojennym w Mińsku działały następujące straże pożarne: miejska ochotnicza, straż zakładowa przy fabryce Rudzkiego, straż kolejowa i straż w koszarach 7. Pułku Ułanów Lubelskich.

ul. Warszawska. Widok wieży strażackiej. Reprodukcja zdjęcia wykonanego przez F. Brzeskwiniewicza w drugiej połowie lat 40. (FB/4). Dar córki autora zdjęcia, M. Prokop.

Ochotnicza Straż Pożarna do lat 60. mieściła się przy ul. Warszawskiej na przeciwko budynku byłej Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej. Zdjęcie z lat 50. Dar dla TPMM od Stanisława Ciszkowskiego.

Ułani rosyjscy w mińskich koszarach. 1912 r., oryg. (3/142–1 i 2). Koszary w Mińsku przy ul. Warszawskiej zostały pobudowane przez rosyjskie władze wojskowe pod koniec XIX w. Na gruntach wykupionych od właściciela mińskich dóbr Seweryna Dorii Dernałowicza. Najstarsze koszary, zlokalizowane przy ul. Karczewskiej, były wykorzystywane przez Wojsko Polskie do 1939 r. Po wojnie budynki koszarowe zostały rozebrane i dzisiaj w tym miejscu zlokalizowane jest osiedle blokowe oraz sieć sklepów. Jest to teren naprzeciwko dawnego kina Bałtyk. Magazyny wojskowe znajdowały się także przy ul. Kościuszki. Koszary przy ul. Warszawskiej nie straciły swego charakteru do dziś. Na początku XX w. stacjonował tu rosyjski 13. Pułk Ułanów Włodzimierskich, w którym ofi cerem był Carl Gustaf Mannerheim – późniejszy bohater narodowy Finlandii.

Zygmunt Kazikowski (1887–1906). Zdjęcie wykonane ok. 1898 r. (3/124/3). Bojowiec PPS, poległ w Mińsku 21 września 1906 r. w czasie obławy rosyjskiej. W 1933 r. rada miasta uchwaliła, by ul. Przejazd przemianować na ul. Zygmunta Kazikowskiego.

Sklep Józefa i Adama Kazikowskich przy ul. Warszawskiej i pl. J. Kilińskiego. Reprod. pozyskana od S. Kazikowskiego. Jest to duży drewniany budynek narożny, który nadal pełni funkcje handlowe. Rodzina Kazikowskich jest jedną z najstarszych mińskich rodzin, zasłużoną w dziejach miasta. Wspomnieć należy, poza Zygmuntem, Józefa Kazikowskiego, znanego handlowca, który prowadził Sklep Żelazny (mechaniczny), Adama Kazikowskiego, również handlowca, ale i aktywnego strażaka, Stefana Kazikowskiego, żołnierza ZWZ-AK i wykładowcę łaciny na tajnych kompletach, po wojnie długoletniego redaktora naukowego PAN, i Stanisława Kazikowskiego, autora Wspomnień mińskomazowieckich drukowanych w zeszytach 12–15 „Rocznika Mińskomazowieckiego”.

Ś. ✝ P.

ZYGMUNT KAZIKOWSKI

pracownik fabryki „K. Rudzki i S-ka"

zmarł w dniu 21 b. m. od kuli karabinowej, przeżywszy lat 19. – Pogrzeb odbędzie się z domu przy ulicy Moskiewskiej – na cmentarz miejscowy w Niedzielę 23 b. m. o godzinie 4½ po południu, nabożeństwo zaś za duszę zmarłego – w Poniedziałek 24 b. m. o godzinie 9 rano.

Pogrążona w smutku rodzina zmarłego zaprasza znajomych i przyjaciół na pogrzeb i nabożeństwo. –

Nekrolog Zygmunta Kazikowskiego – „zmarł 21 września 1906 r. od kuli karabinowej" w wieku 19 lat.

Grób Zygmunta Kazikowskiego (fot. z 1937 r.)

Skład broni Polskiej Organizacji Wojskowej – Placówka Mińsk Mazowiecki od 1915 r. do 1918 r. Fot. Zakład Fotografi czny Stefan Sażyński, oryg. (3/142–3), dar K. Szczypiorskiego. Prawdopodobnie są to zabudowania folwarku Mińsk, na ich tle kombatanci z POW ze swoim sztandarem.

Zjazd powiatowy byłych komendantów i członków POW w dn. 6 grudnia 1936 r. w Mińsku Maz. Fot. Zakład Fotograficzny Stefan Sażyński, oryg. (U–18), dar U. Zamojskiej (repr. U–23/1). W pierwszym rzędzie leżących piąty od lewej – Roman Chrzanowski. W zjeździe wzięło udział ok. 120 osób, w tym starosta Józef Przybyszewski i płk. Leonard Łodzia- Michalski. Uroczystości rozpoczęły się mszą św., a okolicznościowe kazanie wygłosił ks. J. Dziąg. Na zjeździe wybrano komisję historyczną, która miała weryfi kować członkostwo w POW.

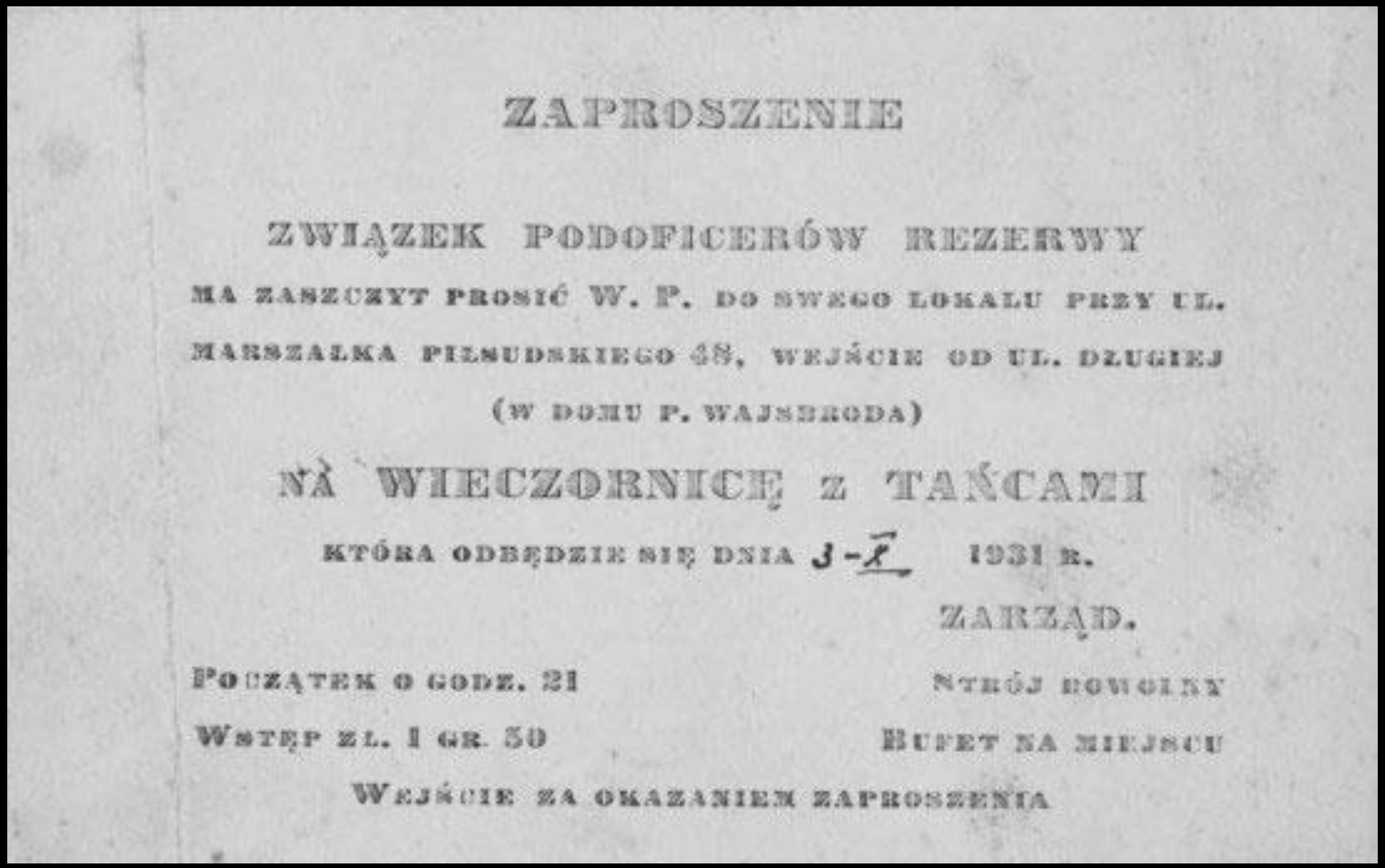

ZAPROSZENIE

ZWIĄZEK PODOFICERÓW REZERWY

MA ZASZCZYT PROSIĆ W. P. DO SWEGO LOKALU PRZY UL.

MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO 48, WEJŚCIE OD UL. DŁUGIEJ

(W DOMU P. WAJSBRODA)

NA WIECZORNICĘ Z TAŃCAMI

KTÓRA ODBĘDZIE SIĘ DNIA 3-X 1931 R.

ZARZĄD.

POCZĄTEK O GODZ. 21 STRÓJ DOWOLNY

WSTĘP ZŁ. 1 GR. 50 BUFET NA MIEJSCU

WEJŚCIE ZA OKAZANIEM ZAPROSZENIA

Zaproszenie Związku Podoficerów Rezerwy na „wieczornicę z tańcami”, która miała się odbyć 3 października 1931 r. w lokalu własnym w domu p. Wajsbroda przy ul. Marszałka Piłsudskiego, róg Długiej.

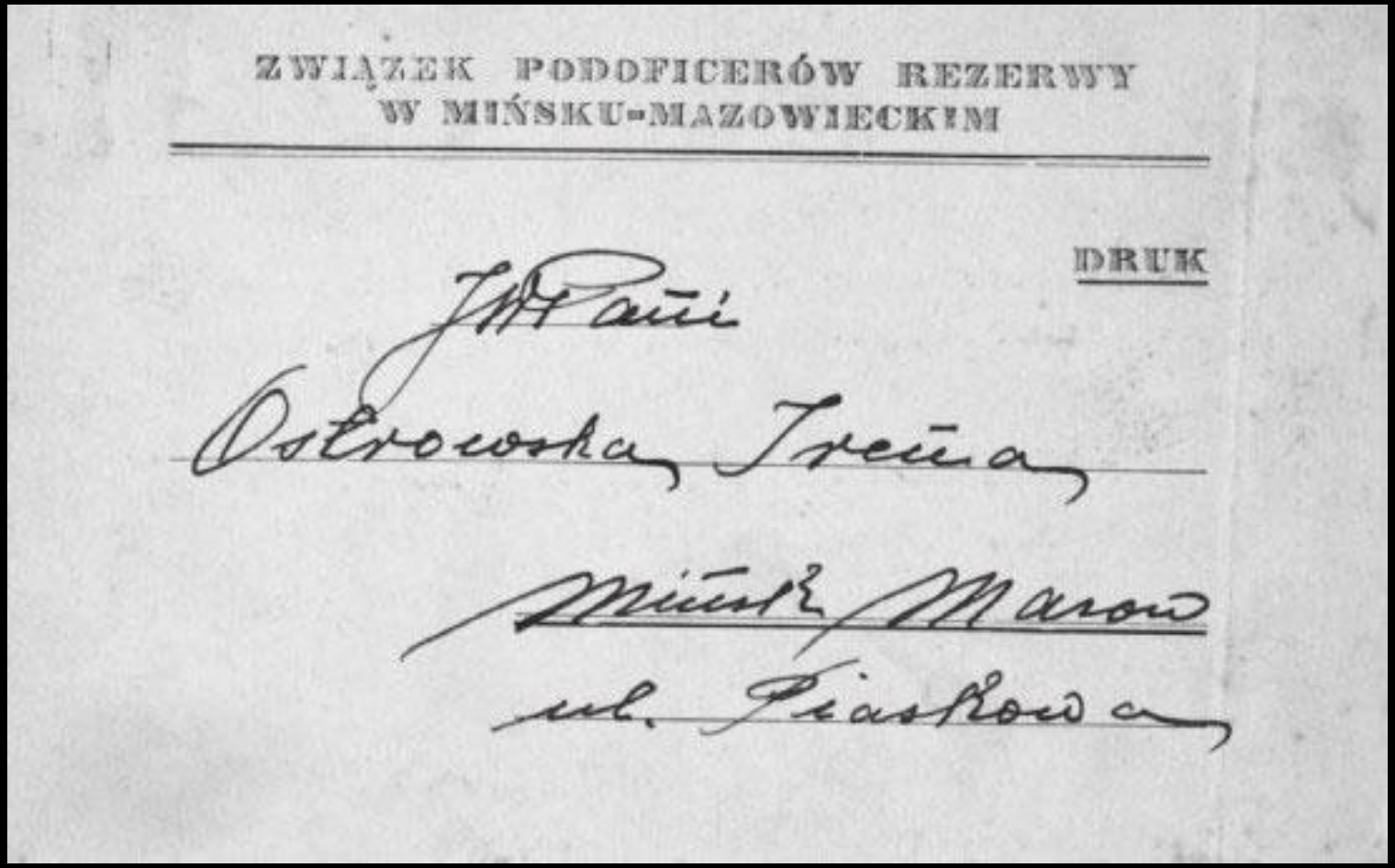

ZWIĄZEK PODOFICERÓW REZERWY
W MIŃSKU-MAZOWIECKIM

DRUK

J.W. Pani

Ostrowska Teresa

Mińsk Mazow

ul. Piaskowa

Zaproszenie Związku Podoficerów Rezerwy na „wieczornicę z tańcami”, która miała się odbyć 3 października 1931 r. w lokalu własnym w domu p. Wajsbroda przy ul. Marszałka Piłsudskiego, róg Długiej.

Uroczystości 3 maja 1931 r. (U–17), dar U. Zamojskiej. Zdjęcie wykonane na terenie OSP przy ul. Warszawskiej, z lewej stoi Józef Bochniak (w okularach).

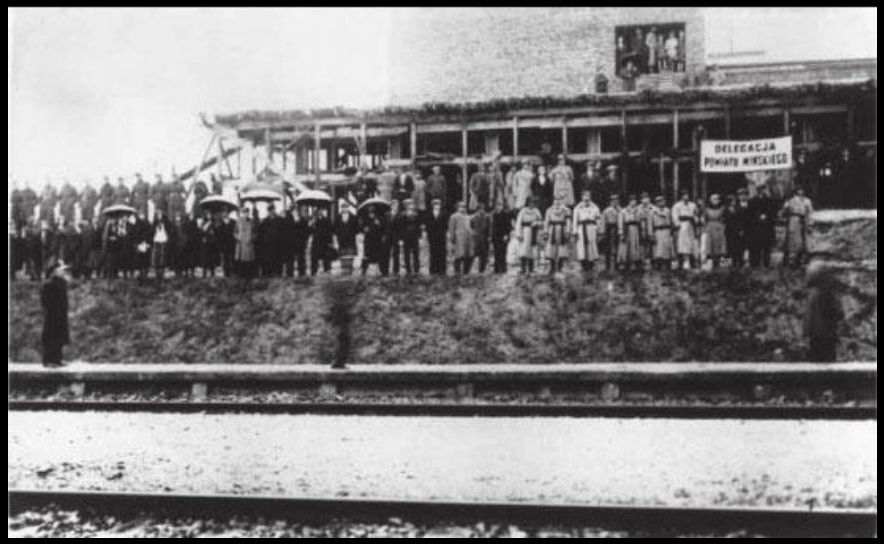

Delegacja powiatu mińskiego w Piasecznie w dniu przejazdu pociągu relacji Warszawa – Kraków z trumną marszałka Józefa Piłsudskiego, 17 maja 1937 r. Reprod. z oryg. W. Hryniewickiej (U10,11 i W–5,6). Uwagę zwraca odświętny wygląd rolników (w tradycyjnych strojach ludowych).

Pluton 7. Pułku Ułanów Lubelskich przed budynkiem koszarowym (U–4), dar T. Wójcika.

Rynek – uroczystość przekazania 7. PUL zakupionej broni (ckm-u i karabinu) ufundowanej przez Szkołę Powszechną im. M. Kopernika, 23 marca 1939 r. Fot. S. Sażyński, reprod. (U–4,5 i 6). Na pierwszym planie dowódca pułku płk Leonard Łodzia-Michalski, przy sztandarze szkoły z lewej z kapeluszem w dłoni – Jan Sieczko, nauczyciel matematyki, na tle ściany wschodniej rynku przemawia Józef Jaworski – kierownik szkoły.

Teren fabryczny – uroczystość przekazania 7. PUL ckm-u na taczance ufundowanego przez pracowników fabryki Rudzkiego. W tle tory kolejowe, most na rzece Srebrnej oraz budynek szkoły im. M. Kopernika przy ul. Siennickiej (patrz fot. 125). Maj 1939 r., fot. S. Sażyński (3/159/2,7), dar Andrzeja Z. Kowalskiego.

Teren fabryczny – uroczystość przekazania 7. PUL ckm-u na taczance ufundowanego przez pracowników fabryki Rudzkiego. W tle tory kolejowe, most na rzece Srebrnej oraz budynek szkoły im. M. Kopernika przy ul. Siennickiej (patrz fot. 125). Maj 1939 r., fot. S. Sażyński (3/159/2,7), dar Andrzeja Z. Kowalskiego.

Dwór w Niedziałce, reprod. (H–101). Od lewej: por. czasu wojny Ludwik Wolański „Lubicz” – komendant obwodu ZWZ-AK „Mewa”, „Jamnik”, „Kamień” (kolejne kryptonimy obwodu – powiatu mińskiego), Helena Gołasz „Halina” i Piotr Schiele, syn właściciela dóbr Niedziałka.

Zawody żużlowe na stadionie Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Mińsku Mazowieckim. Zdjęcia wykonane przez F. Brzeskwiniewicza (FB/9-10). Tę popularną dyscyplinę sportu w Polsce zaszczepił na mińskim gruncie autor zdjęć, który po zakończeniu okupacji niemieckiej wraz ze Stanisławem Cichockim, Krzysztofem Roguskim, Kazimierzem Sosnowskim i panami Książkiem oraz Rawskim rozpoczęli działania zmierzające do utworzenia klubu żużlowego. Ostatecznie powstał on w 1948 r., przyjmując nazwę „Kolejarz Mazovia". Prezesem klubu został Stanisław Niemczak, kapitanem sportowym zaś Romuald Kowszun. Założyciele drużyny na co dzień parali się głównie rzemiosłem i handlem, toteż stać ich było na posiadanie własnych motorów, m.in. „NSU", „Victoria", „Jawa", „Norton". Mińscy żużlowcy często mierzyli się w meczach międzymiastowych z drużynami reprezentującymi podobne kluby, które funkcjonowały np. w Garwolinie, Otwocku, Siedlcach, Pruszkowie. Organizowano ponadto rajdy na dystansie 100 kilometrów oraz wyprawy motocyklowe po Polsce. Zawodnicy mińskiego klubu zdobywali liczne nagrody, medale i dyplomy, a rywalizację z ich udziałem obserwowało zwykle kilka tysięcy kibiców. Zmierzch i zakończenie działalności sekcji przyniósł rok 1954. Reprodukcje zdjęć do zbiorów TPMM przekazała M. Prokop.

Zawody żużlowe na stadionie Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Mińsku Mazowieckim. Zdjęcia wykonane przez F. Brzeskwiniewicza (FB/9-10). Tę popularną dyscyplinę sportu w Polsce zaszczepił na mińskim gruncie autor zdjęć, który po zakończeniu okupacji niemieckiej wraz ze Stanisławem Cichockim, Krzysztofem Roguskim, Kazimierzem Sosnowskim i panami Książkiem oraz Rawskim rozpoczęli działania zmierzające do utworzenia klubu żużlowego. Ostatecznie powstał on w 1948 r., przyjmując nazwę „Kolejarz Mazovia". Prezesem klubu został Stanisław Niemczak, kapitanem sportowym zaś Romuald Kowszun. Założyciele drużyny na co dzień parali się głównie rzemiosłem i handlem, toteż stać ich było na posiadanie własnych motorów, m.in. „NSU", „Victoria", „Jawa", „Norton". Mińscy żużlowcy często mierzyli się w meczach międzymiastowych z drużynami reprezentującymi podobne kluby, które funkcjonowały np. w Garwolinie, Otwocku, Siedlcach, Pruszkowie. Organizowano ponadto rajdy na dystansie 100 kilometrów oraz wyprawy motocyklowe po Polsce. Zawodnicy mińskiego klubu zdobywali liczne nagrody, medale i dyplomy, a rywalizację z ich udziałem obserwowało zwykle kilka tysięcy kibiców. Zmierzch i zakończenie działalności sekcji przyniósł rok 1954. Reprodukcje zdjęć do zbiorów TPMM przekazała M. Prokop.

MIŃSK MAZOWIECKI

WCZORAJ I DZIŚ

Projekt i skład pocztówek

Diana Piąkowska – Gajc i Przemysław Piątkowski

„FOTOPIA”

Kościół parafialny pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Maryi Panny. Widok od strony ul. Ogrodowej.

Wczoraj – stan sprzed 1908 r., przebudowa kościoła nastąpiła w latach 1908-1911, grafika (rekonstrukcja) Marian Benko z lat 1943-1944, arch. TPMM.

Dziś – stan obecny, fot. Paweł Wąsowski 2005 r.

Dworzec PKP. Widok od strony miasta (obecnie od strony dworca PKS).

Wczoraj – budynek dworcowy wybudowany na początku XX w., fot. z lat 1940-1942, arch. TPMM.

Dziś – stan obecny (obiekt oddany do użytku wraz z dworcem PKS w 1979 r.), fot. P. Nowicki 2010 r.

Starostwo Powiatowe w Mińsku Mazowieckim. Widok z ul. T. Kościuszki naprzeciwko budynku Przychodni Zdrowia.

Wczoraj – budynek został oddany do użytku 11 listopada 1938 r. w dwudziestą rocznicę odzyskania niepodległości, fot. arch. TPMM.

Dziś – stan obecny po przebudowie w 2006 r., fot. P. Nowicki 2010 r.

Skrzyżowanie ul. Warszawskiej z ul. T. Kościuszki i ul. 11 listopada. Widok od strony ul. Warszawskiej w kierunku ul. 11 listopada.

Wczoraj – fot. z lat 1940-1942, arch. TPMM.

Dziś – fot. P. Nowicki 2010 r.

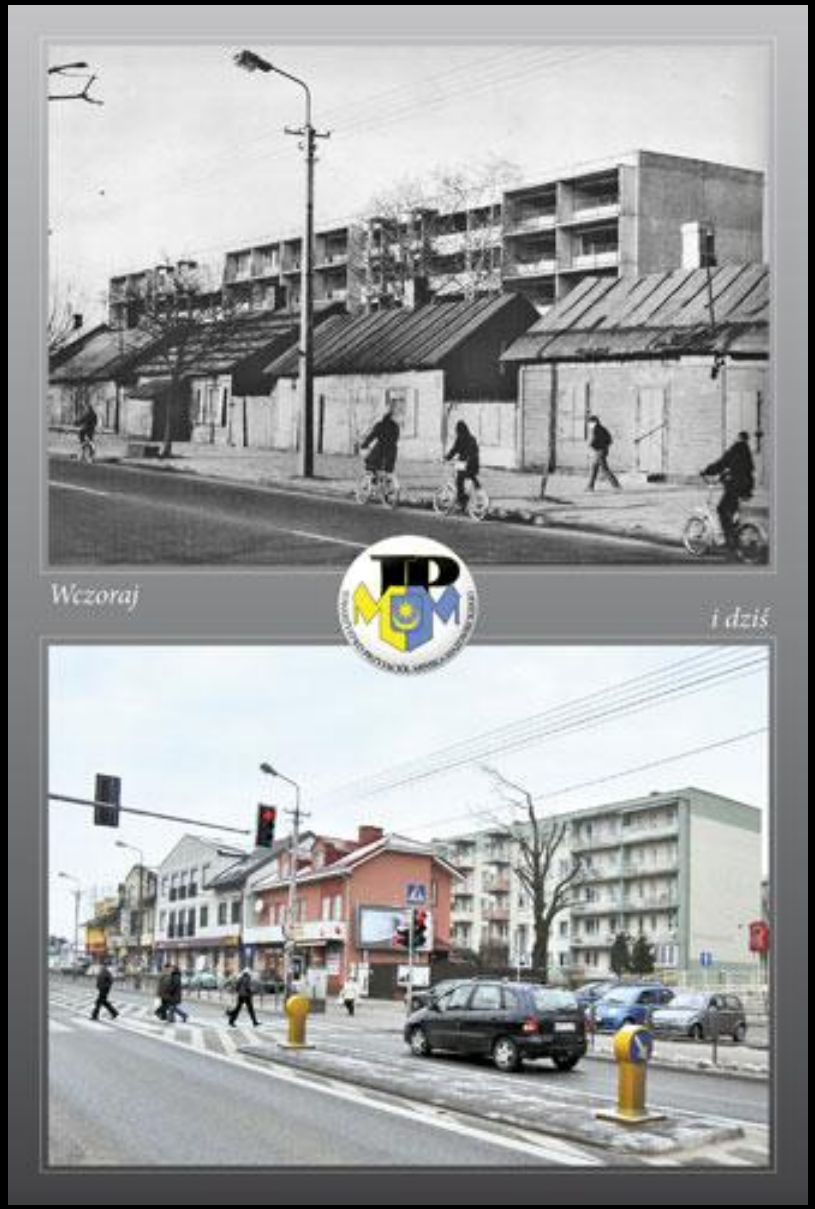

ul. Warszawska. Widok strony północnej na przeciwko wlotu ul. M. Kopernika.

Wczoraj – zabudowa drewniana z okresu międzywojennego, w głębi w trakcie budowy blok Spółdzielni Mieszkaniowej „Przełom”, fot. ok. 1983 r., arch. TPMM.

Dziś – budynki usługowo-handlowe, przejście dla pieszych, fot. P. Nowicki 2010 r.

ul. T. Kościuszki. Widok strony zachodniej u zbiegu z ul. S. Okrzei.

Wczoraj – budynek drewniany z początku XX w., fot. ok. 1980 r. ze zbiorów Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie, oddział w Siedlcach.

Dziś – budynek mieszkalno-biurowy „Meridian” firmy Villa Development oddany do użytku 9 grudnia 2009 r., fot. P. Nowicki 2010 r.

Stary Rynek. Widok wschodniej strony, w głębi ul. Siennicka.

Wczoraj – fot. z lat 1940-1942, arch. TPMM.

Dziś – fot. P. Nowicki, grudzień 2010 r.

Dworzec PKP. Widok budynku od strony zachodniej.

Wczoraj – budynek dworcowy wybudowany na początku XX w., reprodukcja pocztówki z ok. 1915-1916 r., kiedy miasto nosiło jeszcze nazwę Nowo-Mińsk, ze zbiorów T. Adamczaka.

Dziś – stan obecny, obiekt oddany do użytku wraz z dworcem PKS w 1979 r., fot. P. Nowicki 2010 r.

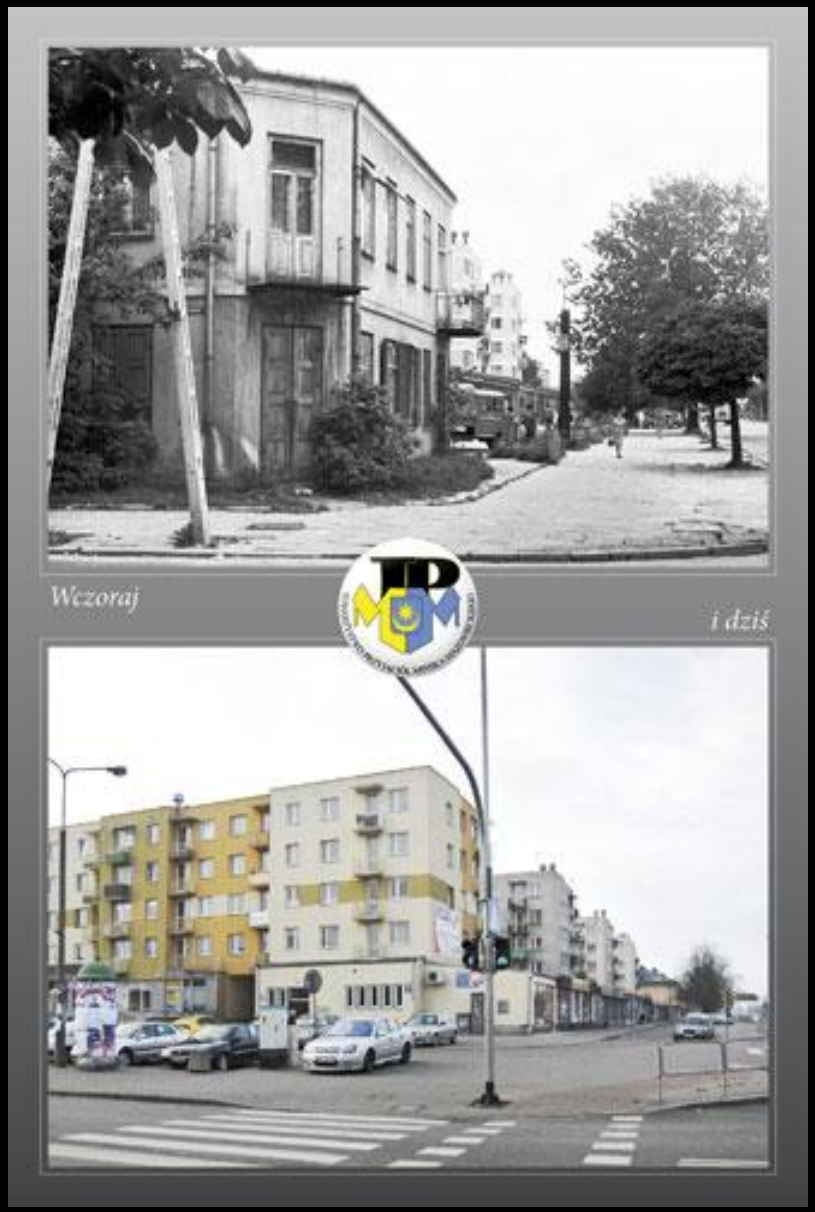

Skrzyżowanie ul. T. Kościuszki z ul. Warszawską. Widok z ul. T. Kościuszki w kierunku zachodnim.

Wczoraj – kamienica z okresu międzywojennego, fot. ok.1980 r. arch. TPMM.

Dziś – osiedle Spółdzielni Mieszkaniowej „Przełom”, fot. P. Nowicki 2010 r.

ul. Warszawska. Północna strona ulicy od mostu do ul. Ogrodowej.

Wczoraj – zabudowa drewniana z przełomu XIX i XX w., reprodukcja pocztówki, widok z ok. 1930 r., arch. TPMM.

Dziś – fot. M. Wielgo 2010 r.

Skrzyżowanie ul. Warszawskiej z ul. Parkową. Widok z ul. Warszawskiej w kierunku ul. Parkowej.

Wczoraj – na rogu ulic znajdował się sklep Zakładu Ogrodniczego A. Fijałkowskiego, fot. M. Benko początek lat 40., arch. TPMM.

Dziś – budynki mieszkalno-usługowe Spółdzielni Mieszkaniowej „Przełom”, fot. M. Wielgo 2010 r.

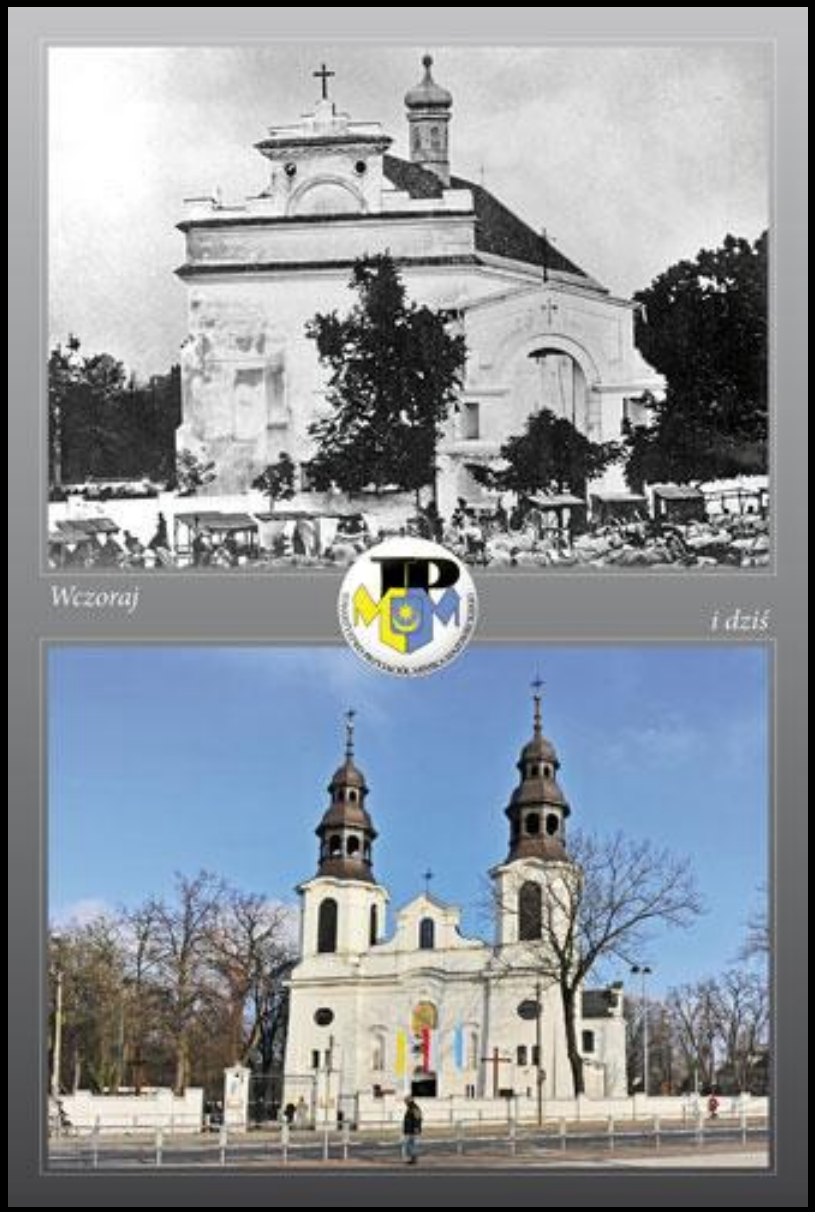

Kościół parafialny pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Maryi Panny.

Wczoraj – świątynia jeszcze bez neobarokowych wież i bocznych naw dobudowanych w latach 1908-1911, najstarsze zdjęcie kościoła z przełomu XIX i XX w., fot. arch. TPMM.

Dziś – fot. M. Wielgo 2010 r.

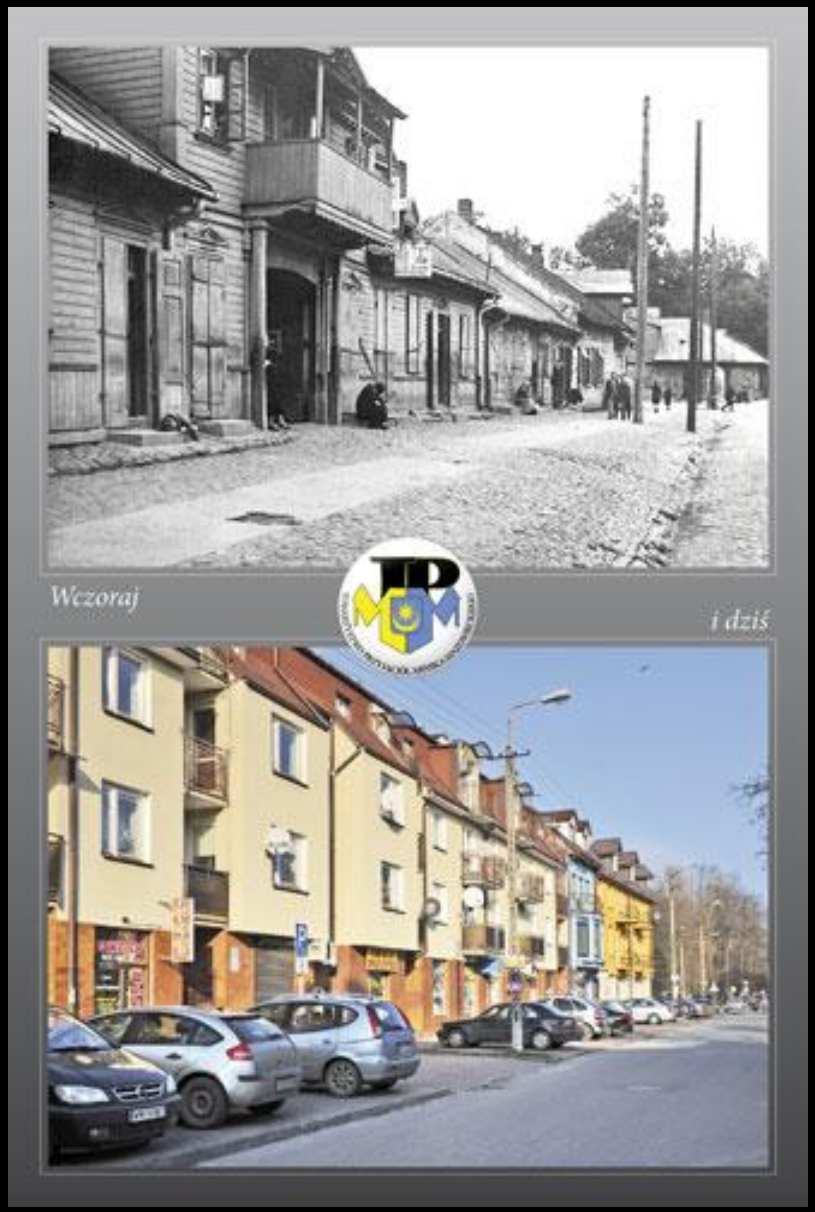

Stary Rynek. Widok strony zachodniej, od ul. Nadrzecznej w kierunku skrzyżowania ul. Warszawskiej z ul. Ogrodową.

Wczoraj – zabudowa drewniana z XIX i pocz. XX w., fot. z lat 1940-1942, arch. TPMM.

Dziś – budynki mieszkalno-usługowe Spółdzielni Mieszkaniowej „Przełom”, fot. M. Wielgo 2010 r.

Pałac Dernałowiczów. Elewacja wschodnia od strony rzeki Srebnej.

Wczoraj – pałac powstał w XVII w. jako budowla barokowa, w I połowie XIX w. został przebudowany w stylu klasycystycznym, fot. z II połowy lat 30., arch. TPMM.

Dziś – pałac nosi nazwisko swoich ostatnich właścicieli – rodziny Dernałowiczów, obecnie stanowi siedzibę Miejskiego Domu Kultury, fot. M. Wielgo 2010 r

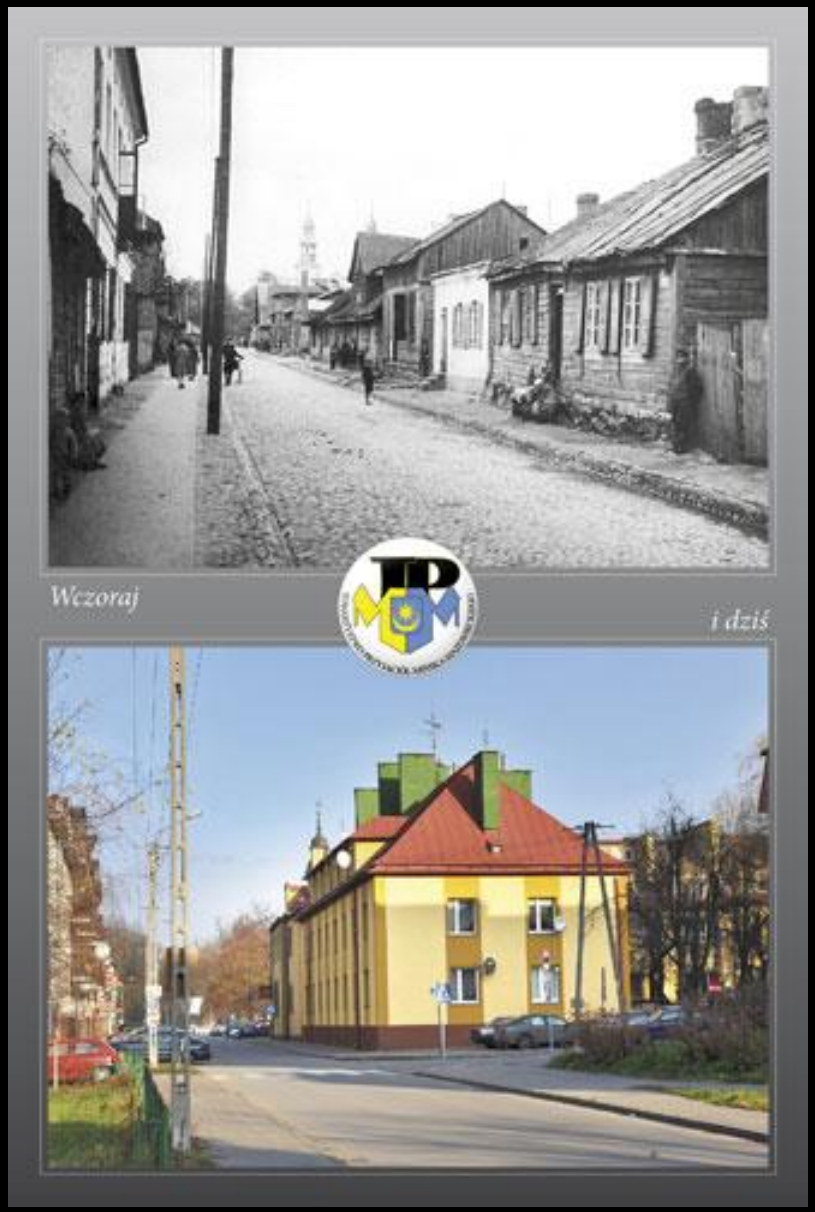

ul. Nadrzeczna. Widok w kierunku ul. Warszawskiej i kościoła NNMP.

Wczoraj – zabudowa drewniana z początku XX w., fot. z lat 1940-1942, arch. TPMM.

Dziś – fot. M. Wielgo 2010 r.

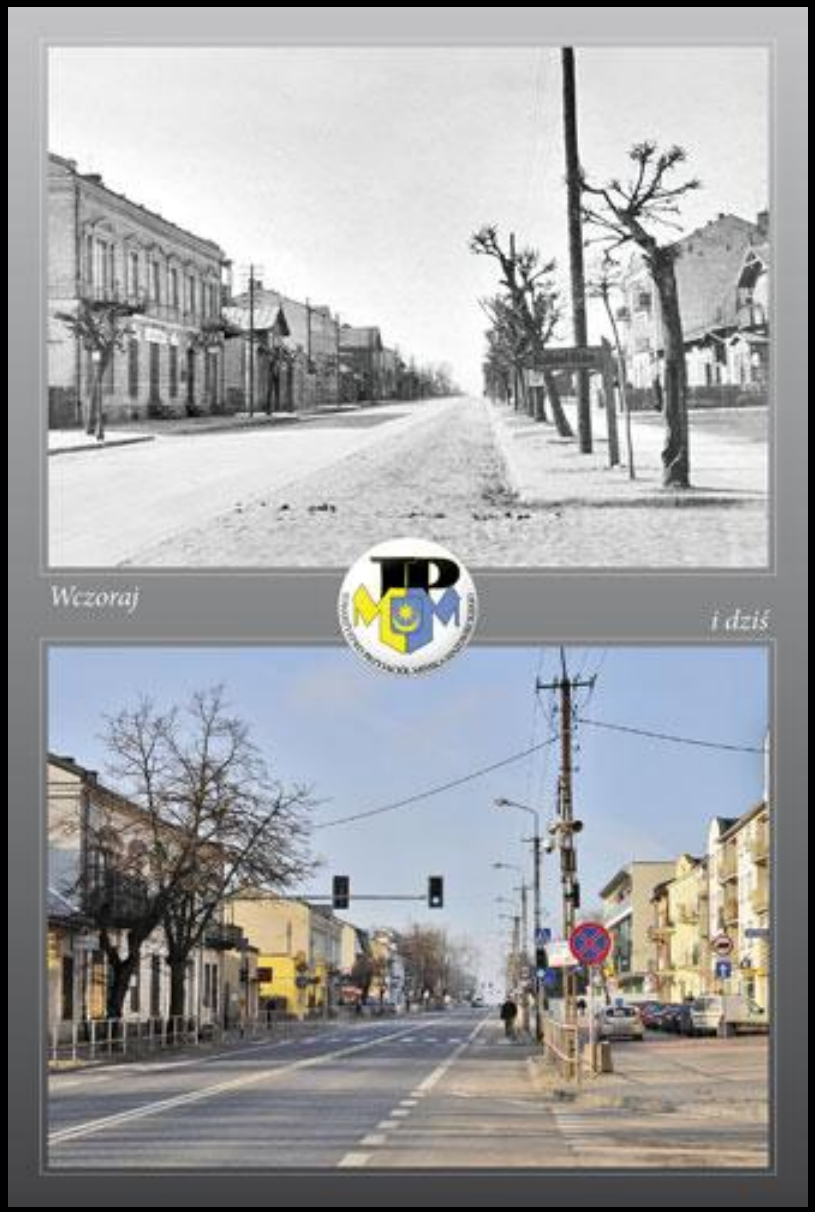

Ul. Warszawska. Widok ulicy od Placu J. Kilińskiego w kierunku Warszawy.

Wczoraj – fot. F. Brzeskwiniewicz, II połowa lat 40., arch. TPMM.

Dziś – fot. M. Wielgo 2010 r.

ul. J. Piłsudskiego. Widok od ul. I. Daszyńskiego w kierunku północnym.

Wczoraj – na pierwszym planie gmach dawnej Resursy Miejskiej, w okresie okupacji mieściła się tu restauracja niemiecka, w głębi zachodnia zabudowa ulicy, fot. M. Benko lata 40., arch. TPMM.

Dziś – na pierwszym planie budynek Restauracji „Stylowa”, na drugim budynek Komendy Powiatowej Policji oraz Przychodni Zdrowia „Centrum”, fot. M. Wielgo 2010 r.

ul. J. Piłsudskiego. Widok ulicy od pizzerii „La Bella” w kierunku Placu J. Kilińskiego.

Wczoraj – zabudowa drewniana z początku XX w., przy załamaniu ulicy w kierunku Pl. J. Kilińskiego, fot. z lat 1940-1942, arch. TPMM.

Dziś – na pierwszym planie pizzeria „La Bella”, po prawej kino „Światowid”, a w głębi budynek Miejskiej Biblioteki Publicznej i Biblioteki Pedagogicznej oddany do użytku 10 listopada 2010 r., fot. M. Wielgo 2010 r.

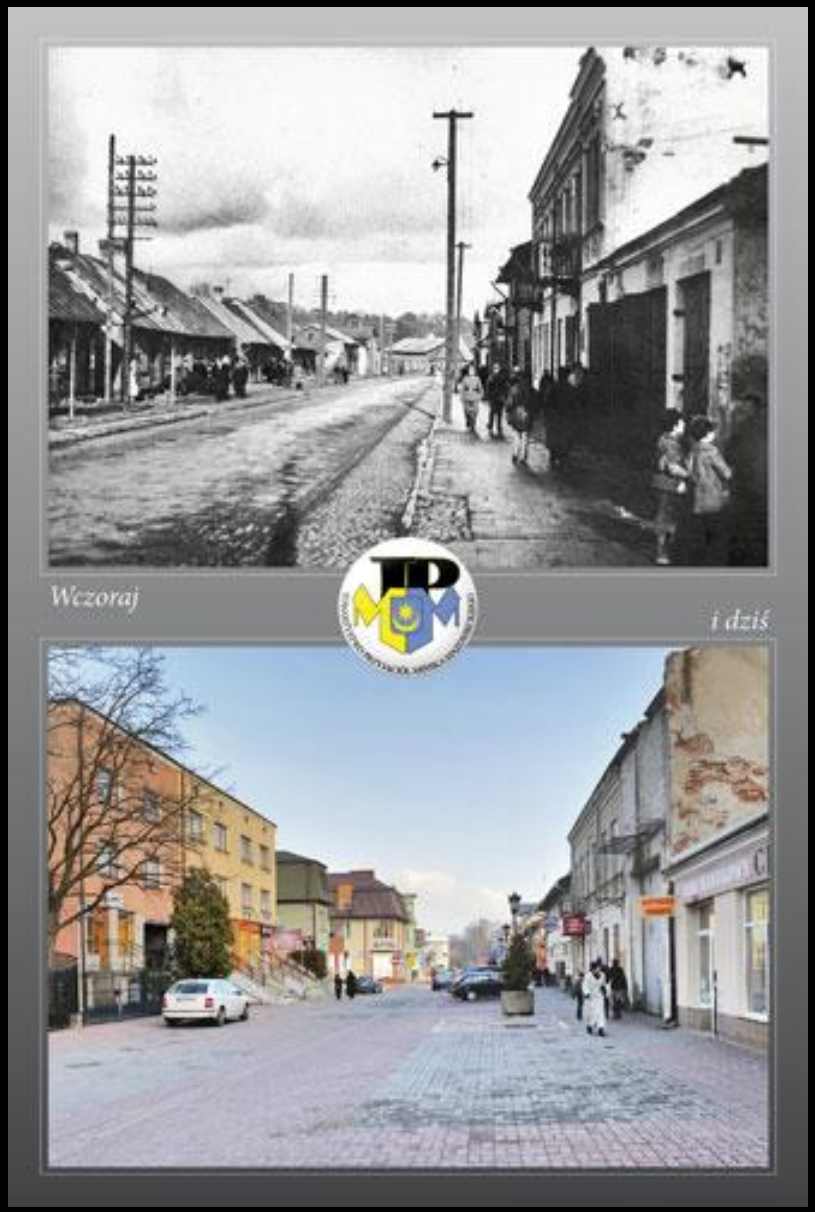

ul. J. Piłsudskiego. Widok wschodniej i zachodniej strony ulicy w kierunku Placu J. Kilińskiego.

Wczoraj – widok ulicy na wysokości kamienicy Śledziewskiej (piętrowy budynek po prawej stronie), fot. z lat 1940-1942, arch. TPMM.

Dziś – po prawej stronie ulicy znajdują się delikatesy Porthos, a naprzeciwko nich cukiernia Kolasińskiej, fot. M. Wielgo 2010 r.

Zabudowa między ul. Nadrzeczną a rzeką Srebrną. Widok z ul. Bulwarnej (z wysokości kina Światowid) w kierunku ul. Nadrzecznej.

Wczoraj – dwór cadyka nowomińskiego Jakuba Perłowa z drugiej połowy XIX w, fot. z lat 1940-1942, arch. TPMM.

Dziś – bloki mieszkalne, fot. M. Wielgo 2010 r.

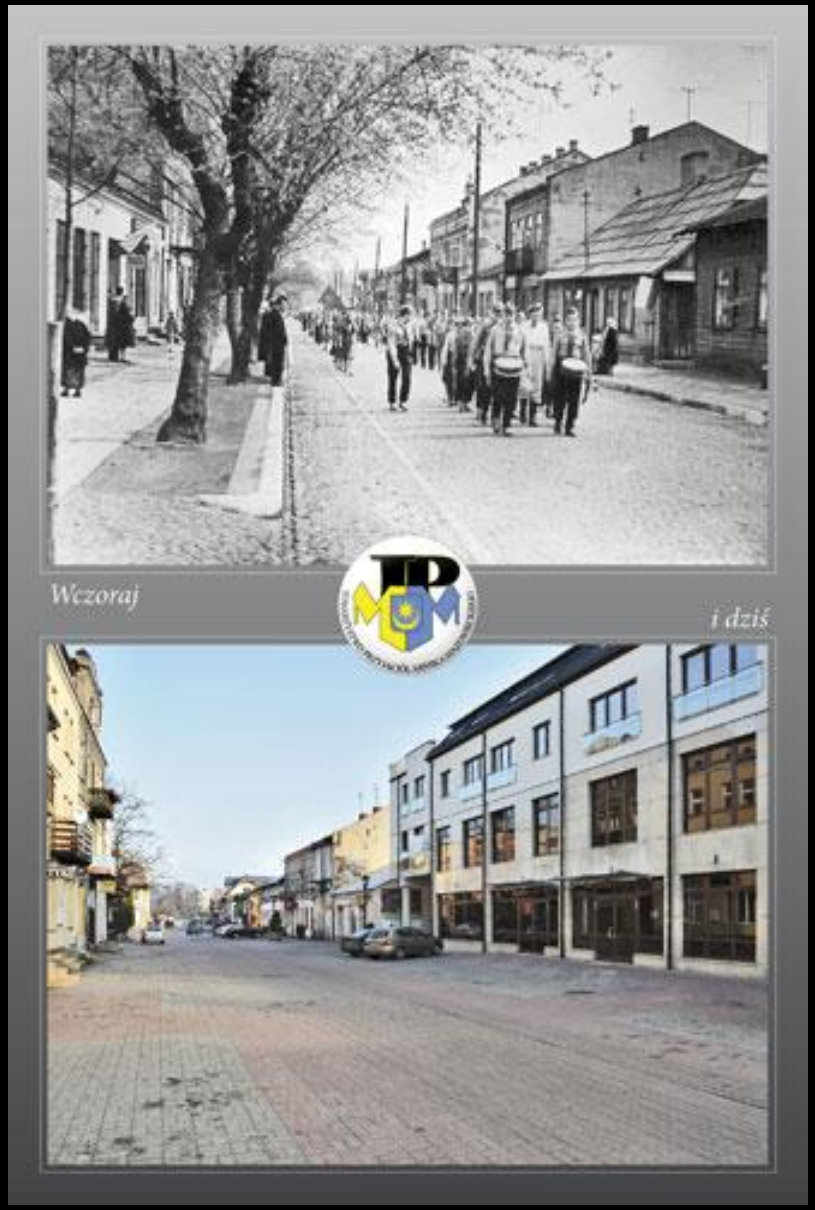

ul. J. Piłsudskiego. Widok wschodniej strony ulicy w kierunku Pl. J. Kilińskiego w połowie drogi między ul. ks. S. Kardynała Wyszyńskiego a ul. J. Mireckiego.

Wczoraj – wschodnia strona ulicy z zabudową z XIX i początku XX w., w czasach PRL-u ulica nosiła imię gen. K. Świerczewskiego, fot. F. Brzeskwiniewicz 1960 r., arch. TPMM.

Dziś – na pierwszym planie budynek mieszkalno-usługowy wybudowany w 2010 r., fot. M. Wielgo 2010 r.

MIŃSK MAZOWIECKI

ZDJĘCIA LOTNICZE WYKONANE

PRZEZ 2. GPR Z MIŃSKA MAZOWIECKIEGO

2. GPR Mińsk Maz.

Mińsk Mazowiecki

2. GRUPA POSZUKIWAWCZO - RATOWNICZA

Zgodnie z Decyzją Ministra Obrony Narodowej RP Nr PF?32/Org./SSG/ZOiU-P1 z dnia 13.04.2008 r. i Rozkazem Dowódcy Sił Powietrznych RP Nr Z?72 z dnia 30.05.2008 r. w sprawie zmian organizacyjnych i dyslokacji w Siłach Powietrznych RP, z dniem 01.01.2009r. na terenie lotniska Mińsk Mazowiecki rozpoczęła działalność 2.Grupa Poszukiwawczo - Ratownicza.

Do głównych zadań wykonywanych przez 2. GPR w czasie pokoju, kryzysu i wojny należy:

1. Utrzymanie w gotowości sił i środków w Systemie Narodowego Ratownictwa Lotniczego, poprzez pełnienie Dyżuru Ratowniczego;
2. Wydzielenie sił i środków ratownictwa lotniczego w systemie zagrożenia w ramach Unii Europejskiej na terenie Europy;
3. Udział sił i środków wydzielonych z sił ratownictwa lotniczego w sytuacjach kryzysowych (powodzie, pożary) na terenie RP.

2 6 2009

2. GRUPA
POSZUKIWAWCZO-RATOWNICZA
Mińsk Mazowiecki
...i czujesz się
bezpieczniej
SAR
www.gpr.mil.pl
2. GRUPA POSZUKIWAWCZO-RATOWNICZA

STRAZ

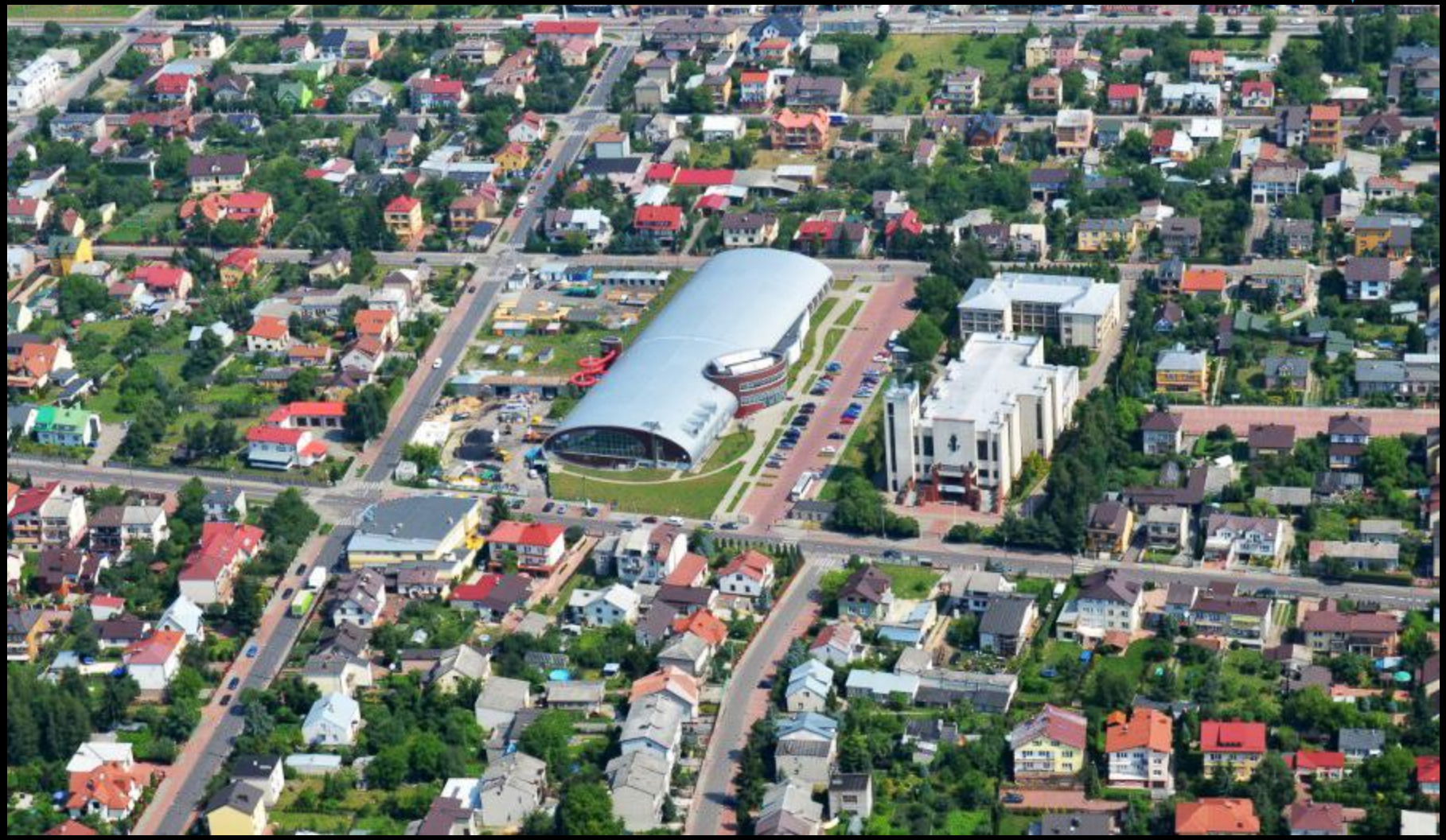

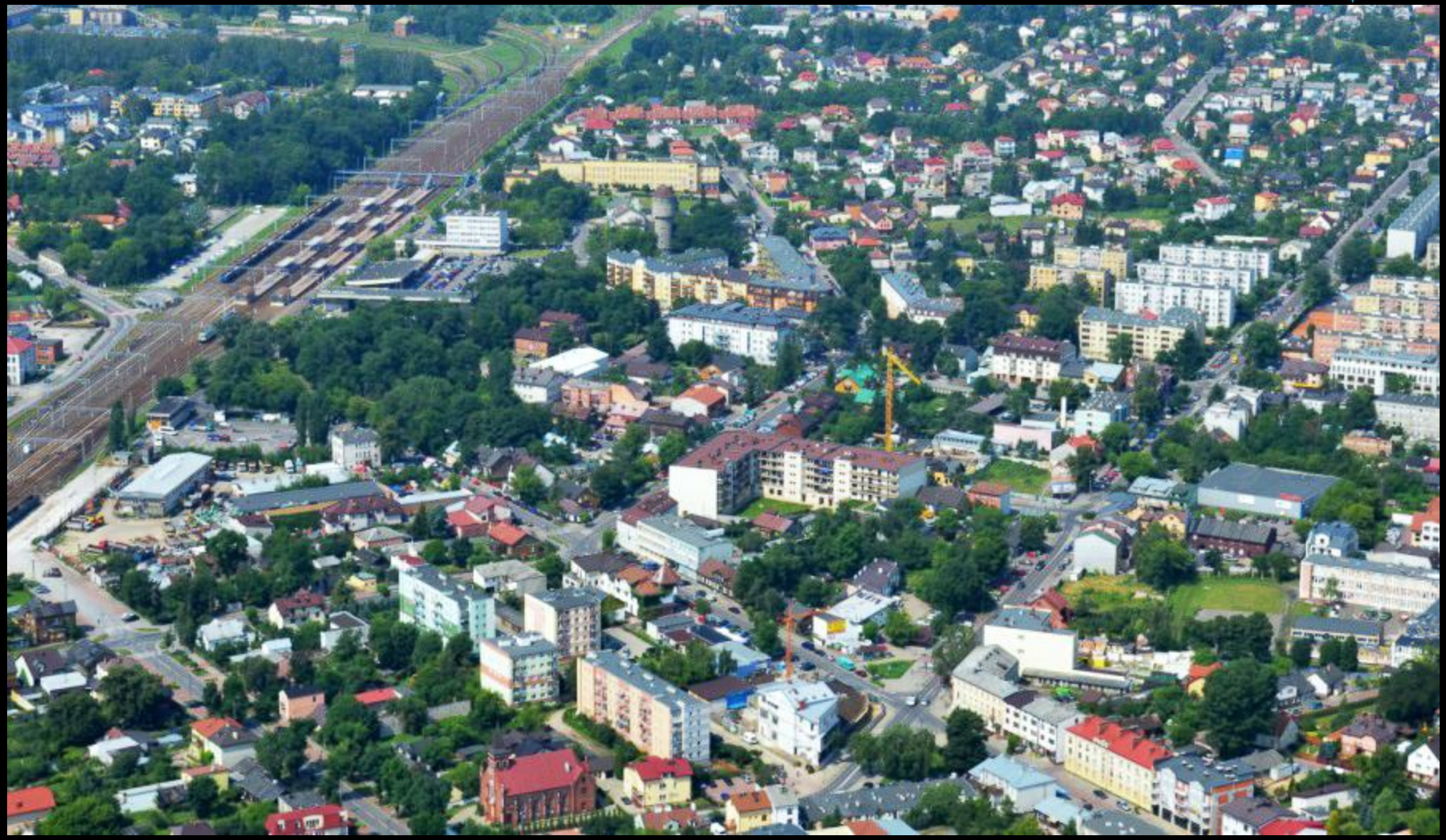

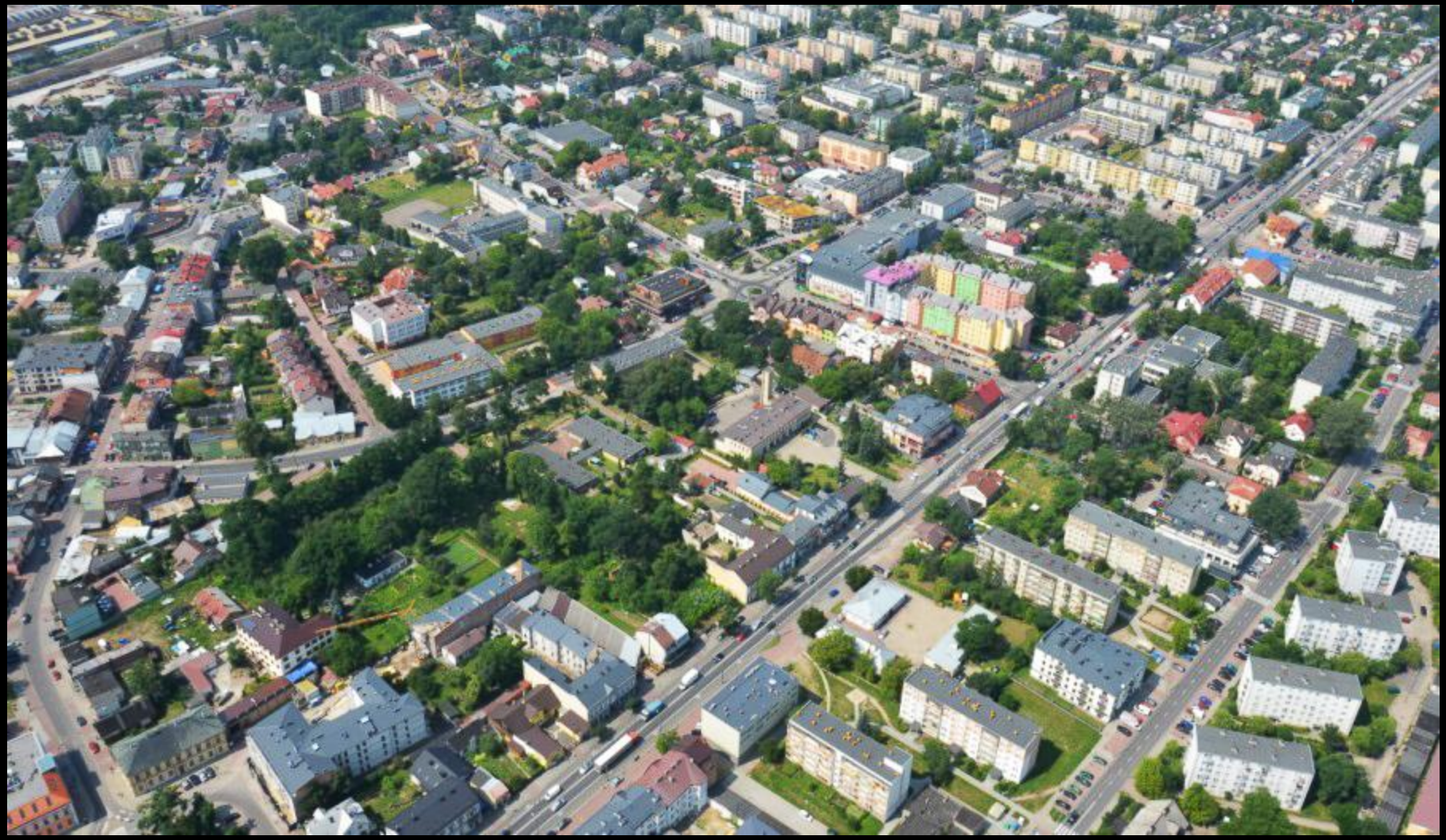

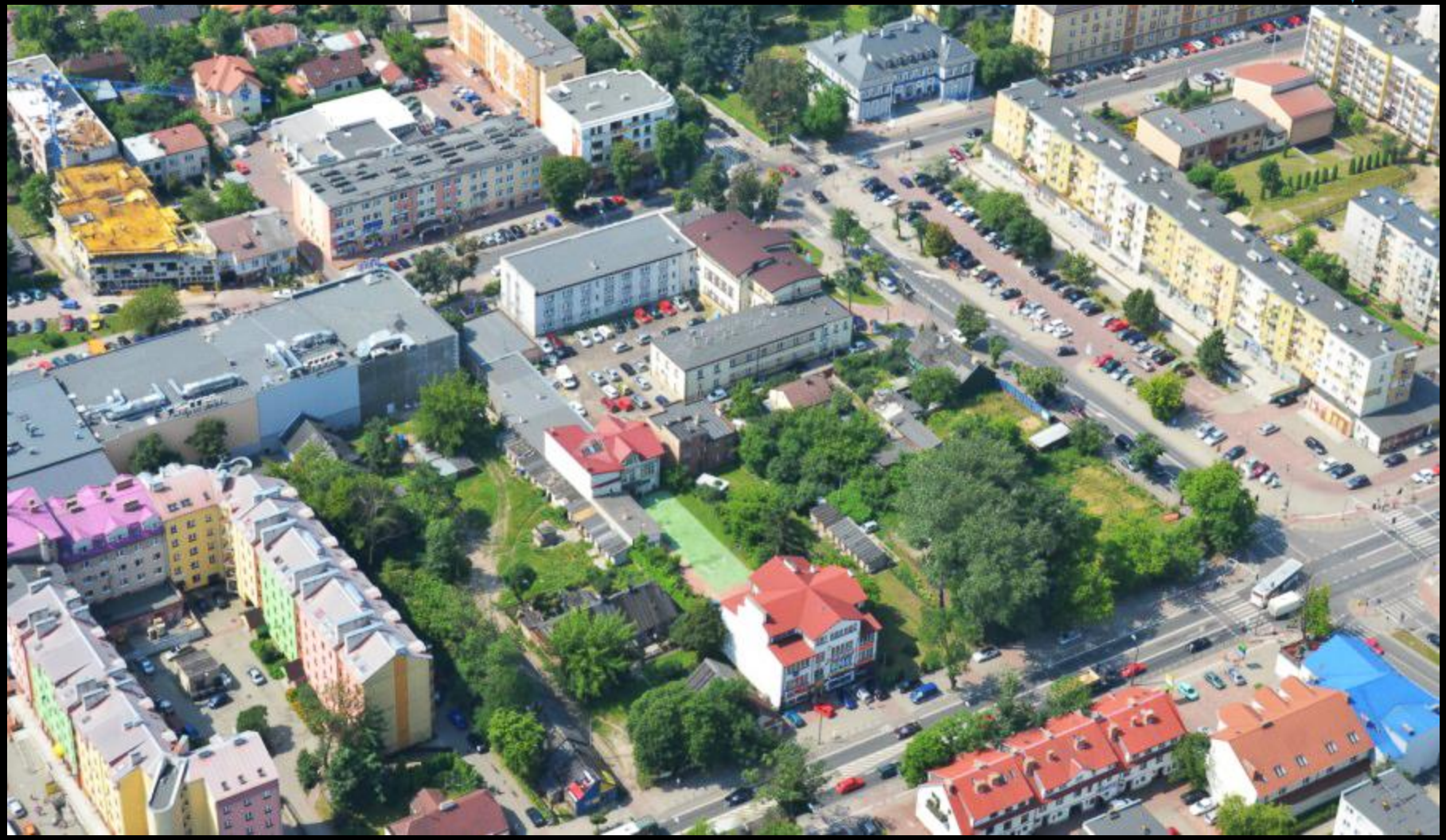

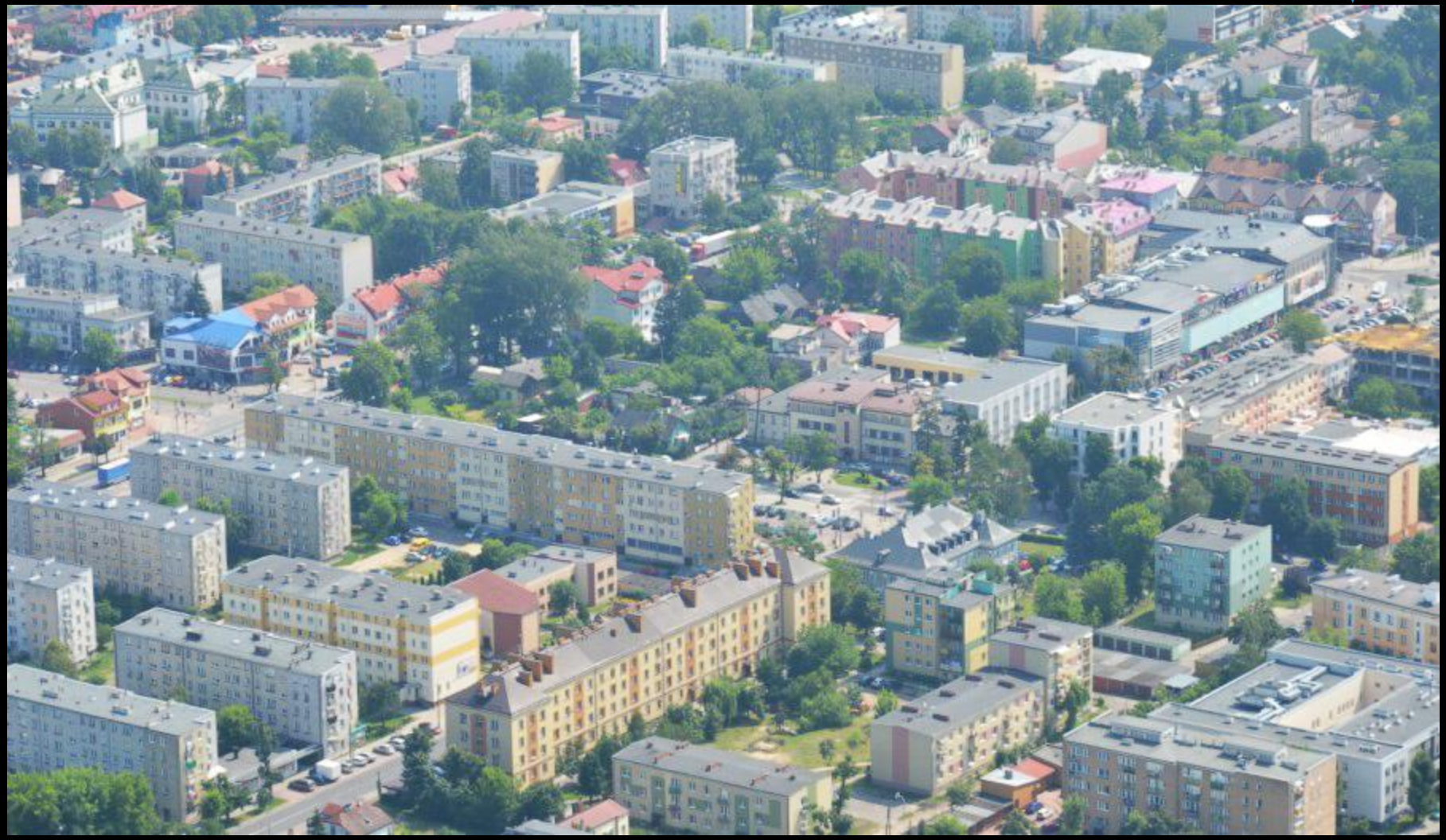

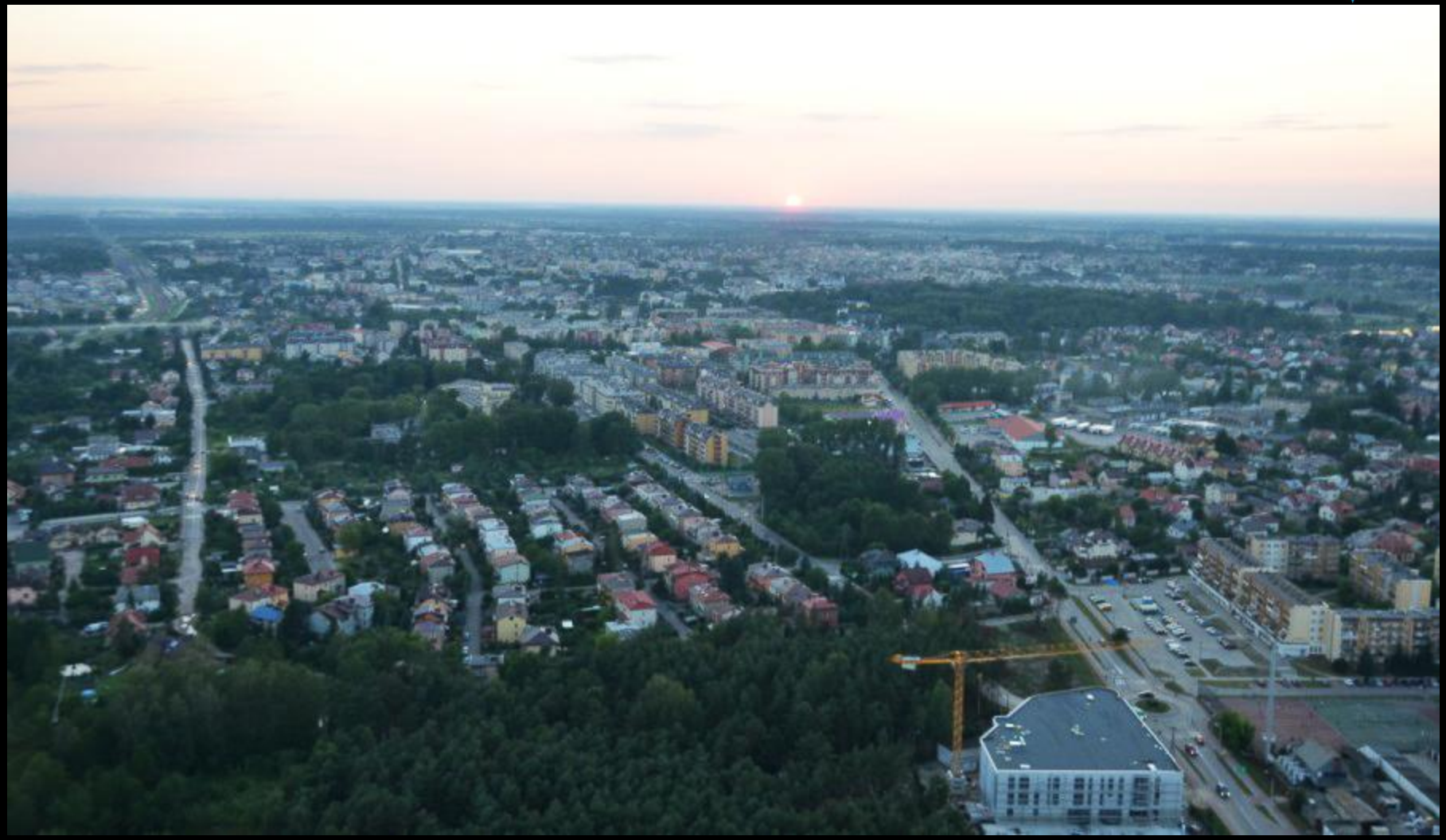

Opracowano na zlecenie Towarzystwa Przyjaciół Mińska Mazowieckiego przez Agencję Reklamową Czyżkowski.net